

صوت تركستان الشرقية

TV

من منشورات وقف تركستان الشرقية

ديسمبر ١٩٨٦ م / ربيع الثاني ١٤٠٧ هـ

المجلد : ٣

العدد : ١١ - ١٢

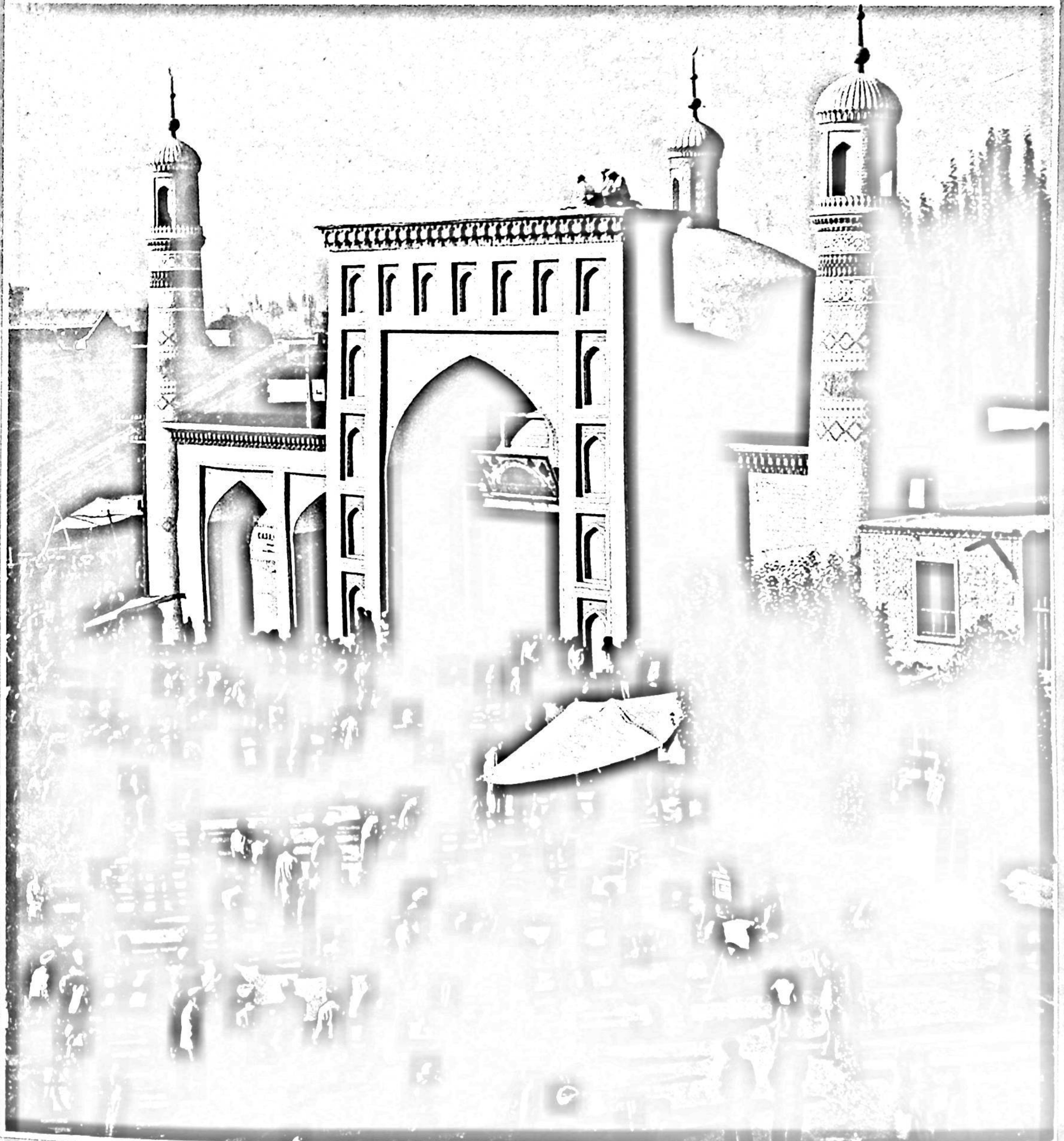
Doğu Türkistan'ın Sesi

Voice of Eastern Turkistan

ETV

Doğu Türkistan Vakfı Yayınıdır.
**A Publication of
Eastern Turkistan Trust**

Yıl-Year:4, Cilt-Vol:4, No:13, Mart-March 1987.

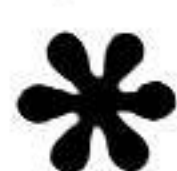

Üç ayda bir çıkar. Türkçe, Arapça, İngilizce İlmî, Millî, Edebî Mecmua.
A Quarterly Review of News and Views in Turkish, Arabic and English.

DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ' ni güçlendiriniz.

- Abone olmak,
- Abone bulmak,
- Yazı yazmak suretiyle

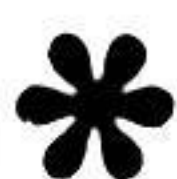
Mecmuamıza yazı göndermek isteyenler!
Arapça veya İngilizce biliyorsanız, yazınızı bu dillerle de yazarak gönderiniz, Doğu Türkistan'ın Sesi'ne daha büyük hizmette bulunmuş olursunuz.

Lend strength do The **VOICE OF EASTERN TURKİSTAN** by

- Subscribing to it,
- Finding other subscribers,
- and writing to it.

Those who desire to send articles or news items to "The Voice of Eastern Turkistan" may do so in Arabic or English, too.

ادعموا مجلة " صوت تركستان العرقية " بكتاباتكم واعتراكاتكم فيها
وتأمين اعتراكات أخرى

يمكنكم أن تكتبوا الينا بالعربية والانجليزية ان كنتم ممن يحسنون احدى
ها تبين اللغتين وتسدون بذلك خدمة كبيرة لمجلة " صوت تركستان العرقية "

DOĞU TÜRKİSTAN'IN SESİ

Üç Aylık Mecmua

(Ocak-Şubat-Mart: 1987)

Yıl: 4, Cilt: 4, Sayı: 13

Kurucusu:

İsa Yusuf Alptekin

Sahibi:

Doğu Türkistan Vakfı Adına
Mehmet Rıza BekinYazı İşlerini Fiilen İdare Eden
Mes'ul Müdür:
Niyazi Yıldırım
Gençosmanoğlu

İdare Yeri:

Doğu Türkistan Vakfı

Millet Cd. 26/3 - Küçük Saray Apt.
Aksaray - İstanbul - Tel.: 524 41 21

Fiyatı: 1000 TL.

Dış Memleketlere: 8 \$

Abone

Yıllık: 4000 TL.

Dış memleketlere 30 \$

Gönderilen yazılar iade edilmez.
Yazılar idare yeri adresine
gönderilmelidir.Mecmuamızda çıkan
yazıların sorumluluğu
yazarlarına aittir.

Yuluğ Tekin Dizgi Merkezi

Baskı: Flaş Matbaacılık

Bu Sayıda

*
Dış Türkler..... M. Sadi Koçaş
Türkiye ile İslâm Ülkeleri
Arasında Kültür Münasebetleri .....
Prof. Dr. Emin Bilgiç★
Amerika'da Türkistan Günü.....
Gulameddin Pahta
Birlik ve Beraberlikten Kuvvet
Doğar ..... Doç. Dr. Mehmet Saray
Türklük, İslâmiyet, Lâiklik.....
Muzaffer Özdağ★
Doğu Türkistan'da Muhtariyet ve
Türk-İslâm Varlığını Yoketme
siyaseti.....
Rahmetullah Ahmed Rahmeti
Bir Muhtıra..... Rıza Bekin
Hacı Kasım Emrullah Efendi'nin
Vefatı üzerine Niyazi Yıldırım
Gençosmanoğlu★
Uygur Etnoğrafyası ve Çokan Ve-
li Hanov..... İsmail Cengiz
Doğu Türkistan Mücahitlerinden
Muhammed Kasım Damolla.....
A. Şekür Turan
HABERER Haberler

*

Sayın Okuyucular:

“Doğu Türkistan’ın Sesi” dergisi bu 13. sayısıyla yayın hayatının dördüncü yılına basmış bulunuyor.

Sizlerin maddi ve mânevi destekleriyle 13. sayısını idrâk eden bu dergi; bundan sonra da yine sizlerin destek ve himmetleriyle nice yıllara erişecektir.

Üç dilde çıkan bir derginin bir çok teknik zorlukları olduğu gibi, mâli bakımdan da, yükü bir hayli ağırdır. Elinizde bulunan tek derginin mâliyeti -1000.TL. dir. Satış fiyatı da -1000.TL. dir.

Bu mâliyeti düşürmenin tek çaresi ise; abone sayısının çoğalmasıdır. “Doğu Türkistan’ın Sesi” ni Türkiye çapında, şimdilik dağıtamıyoruz. Çünkü: Dağıtım teşkilâtlarının şartlarına uygun sayıya henüz ulaşabilmiş değiliz.

“Doğu Türkistan’ın Sesi”, dünyanın en uzak ve ücra köşelerine kadar gidebilmesine rağmen, baskı sayımız -3000-i gecememektedir.

“Doğu Türkistan’ın Sesi”, daha gür ve olgun bir şekilde çıkmaya devam ederken, yine siz okuyucularımızın destek ve gayretleri sayesinde baskı sayısını arttırabilecektir. Başladığımız mücadelede bizleri yalnız bırakmıyacağınıza olan inancımız, yegâne güç kaynağımızdır.

Bir çok okuyucumuzdan aldığımız değerli öneri ve eleştiriler, çalışma şevkimizi ve heyecanımızı arttırmıştır. Bizleri mükemmeliyete ulaşmaya sevkeden en büyük güç, sizlerin ilgileri olmuştur.

Bundan sonra da Allah’ın inâyeti, sizlerin devamlı desteğiyle “Doğu Türkistan’ın Sesi”nin, aranan bir dergi olacağına inanıyoruz. Bu suretle, millî kültürümüze ve Doğu Türkistan Vakfının gayesi istikametinde Doğu Türistan Davasına hizmette birinci derecede âmil olacaktır.

Her abone ve okuyucumuza ayrı ayrı teşekkür eder, bu güne kadar olduğu gibi ilgilerinin devamını dileriz.

Mehmet Rıza BEKİN

DIŞ TÜRKLER

M. Sadı Kocaş

□ *“Dış Türkler konusuna değinince ırkçı, şöven kafatasçı, faşist damgalarından hiç olmazsa birini yemekten korkan birçoklarının bu nedenle içleri yakan bu derdi dile getiremediklerini duymuşuzdur. İnancımız odur ki; konuya değinmek, ırkçılık, faşistlik şöyle dursun, yalnız her Türkün milliyet borcu değil; hattâ “Ben insanım” diyen herkesin duyması ve yapması gereken bir insanlık borcudur.”*

Bir süre evvel posta ile bana gönderilen bir kitabı alıp okumuştum. Batı Trakya'da bir süre süründükten sonra anayurda kaçıp gelmiş olan yazar, yirminci yüzyılın bu ikinci yarısında, Batı Trakya Türklerinin hangi koşullar altında yaşamaya çalıştıklarını bir roman havası içinde anlatmaya çalışıyordu. Kitabı bitireli aylar oldu. Fakat hâlâ okuduklarımın acı etkisinden kurtaramıyorum kendimi.

Yunanistanda yaşayan Türkler için bu durum tabii yalnız Batı Trakyalılara da has değil. Günün konusu olduğu için Kıbrıs Türklerinin yıllardır süregelen durumunu anlatmaya bile lüzum yok ama, öteki adalarda yaşayan ve çeşitli metodlarla yok edilmek istenen, Türklerin durumu da ayrı bir dert.

Bunları düşününce soruyorum kendi kendime (nedir bu insanların günahı ve bitmeyen çileleri?) diye. Ve sonra düşünüyorum, yüzyıllarca içimizde, tıpkı bizim gibi değil, bizden bile rahat yaşayan ve bir kısmı hâlâ yaşamakta devam eden, hattâ Yunan uyruklu, Rumların durumunu.

Kısa bir süre önce başka ve küçük bir kitap daha geçti elime. Yazarı bir sovyet düşünürü. Bugünkü Sovyetler Birliğini diğer ülkelerle karşılaştıran, gerçekten ibret erici bilgiler var kitapta. Konumuz dışında kalan bu bilgiler bir yana ama, Türklerle ilgili bazı satırlar da var kitapta. Sovyet düşünürü, Kırım'ın Türk asıllı tarihi sahiplerine karşı işlenen insanlık dışı davranışın iç yüzünün

de artık açıklanması fikrinde. Bu halkın artık yurtlarına dönmelerine izin ve imkân verilmesini öneriyor kitabında.

Bu öneriyi okuyunca ister istemez Sovyetler Birliğine bağlı ve 40-50 milyondan aşağı olmadıkları bilinen diğer Türk asıllı Orta Asyalıların ve Kafkasyalıların durumu geliyor insanın aklına.

DOSTLARIMIZ BİLE...

Irak bizim yakın dostumuz ve komşumuzdur. Bizimle içtenlikle dost olmak isterler. Biz de hem devlet hem millet olarak onların gerçek dostlarıyız. Ama Irak'ta yaşayan, bir zamanlar stratejik nedenlerle veya kendi istekleri ile kitle halinde o zaman bir ilimiz olan Irak'a yerleştirilen ve yüzlerce yıl devlete unutulmaz hizmetler yapan katıksız Türk kitlesinin durumuna da şöyle bir göz attım. Gördüm ki, acı duymadan onları anlamak da mümkün değildir.

1958 ihtilâlinde sonra uğradıkları zulüm, hatta katliam gerçekten yürekler acısıdır. 1958 de değiştirilen bu yılda yenilenen Irak Anayasasında orada yaşayan Türklerden hiç bir farkı olmayan Kürtlere tanınan haklarla Iraklı Türklerin durumu arasında uçurumlar var.

Durum İran'da da hemen hemen aynıdır. İran bizim hem en yakın komşumuz hem de dostumuz ve müttefikimizdir. Sevgimiz, sempatimiz bir yana ama her alanda yakın işbirliğimiz var İranlılarla.

Buna rağmen İran'da yaşayan Türk asıllı insanların durumu da ayrı bir konu. Bu Türkler yüzlerce (hatta binlerce) yıl İran devletine hep sadık, hep yararlı olmuş, gerek nicelik, gerek nitelik yönünden İran'ın en önemli bir parçasıdır.

Ama Türk sözünü ağızlarına alamadıkları, örneğin Türkiye'de yaşayan, ayrı dinden, ayrı kültürlere sahip azınlıklara bol bol bağışladığımız bir çok insanca haklara sahip olmadıkları bir yana, hattâ İran'da yaşayan diğer azınlıklar kadar bile imkâna sahip olmadıkları da bilinen bir gerçektir.

YA DİĞERLERİ...?

Az da olsa diğer dost Orta Doğu ülkelerinde yaşayan Türk asıllı azınlıkların durumlarının da bu saydıklarımızdan pek bir farkı yoktur.

Balkanlar da böyle...Yugoslavya'da, Bulgaristan'da Romanya'da yaşayan Türk azınlıklarının durumu da aşağı yukarı aynı.

Bütün bu dış Türkleri sayınca komşumuz olmamalarına, hattâ aramızda diplomatik ilişki de bulunmamasına rağmen, Kıt'a Çin'i Kıt'a Çin uyruğundaki Türk asıllı kitleden de söz etmeden geçmek elbette mümkün değildir. Onlar için duyduklarınız da pek içi açıcı şeyler değil...

BİZİMLE İLGİLERİ

Dünyanın özellikle üç büyük kıt'asına yayılmış, yadelerde değişik koşullar altında yaşayan, ırk, dil, din ve kültürleriyle olduğu kadar gönülleri ile de bizimle bir olan bu Türk kitlelerinin bize karşı tutumları üzerinde de biraz durmak gerekir.

Her ne kadar bu saydığımız ülkelerde yaşayan Türk asıllı insanların hepsinin durumları, bizimle olan ilişkileri aynı değilse de, yine biz tamamının durumuna değinmekte yarar görüyoruz.

Bunların bir kısmı ile yüzyıllardan beri, soybirliği dışında, hattâ belki de hiç, siyasal birliğimiz olmamıştır. Büyük bir kısmı ise, 50 yıl, 100 yıl evvel aynı imparatorluğun

sınırları içinde kader birliği yaptığımız toplumlardı. Siyasî tarihin garip tecellisi olarak, anayurdunu kitle halinde ve bir millî görevle terk ederek, ya da kişisel sebeplerle büyük imparatorluğun geniş topraklarına ve özellikle sınır boylarına gönderilen veya göç eden bu insanlar, o topraklar teker teker bizden ayrıldıkça, birer birer ve ellerinde olmayan nedenlerle o ülkelerde kalmış,acı çekmiş, ıztıraplara göğüs germiş, ama ne Türklüklerini unutmuş ne de anayurttan ümitlerini kesmişlerdir.

Bunların bir çoğu Türk olduklarını bilmenin tam şuuru içinde, yüzyıllar boyu bizi tek bağımsız Türk devleti olarak görmüş, lider tanımışlardır. Bir çıkarları olmadığını bile bile bizim bağımsızlığımız ve güçlü oluşumuz onlar için bitmeyen bir teselli ve iftihar kaynağı olmuştur. Elllerinden başka bir şey gelmese bile, içtenlikle bu durumumuzun devamına duacı olmuşlardır.

Bir kısmı içinde yaşadıkları cehennem azabından, diğer bir kısmı maruz kaldıkları eşit olmayan işlemlerden dolayı bize bir gün doğacak bir ümit ışığı olarak bakmakla beraber, büyük kısmının böyle bir ümitleri hattâ düşünceleri bile yoktur. Fakat bizi sever, sayar kurtuluş savaşımızdan beri de tüm esir ülkelerin bağımsızlıklarını kazanma ümitlerine ve eylemlerine örnek ve ışık olan tutumumuzdan dolayı bizi lider veya örnek olarak görürler.

DIŞ POLİTİKAMIZ

Onların bize karşı tutumlarını bu suretle özetledikten sonra, biraz da bizim onlara karşı tutumumuza değinmek isterim. Hattâ bu yazımızın asıl maksadı da bu tutumumuza yön veren dış politikamızı incelemektir.

İtiraf etmek gerekir ki, bu konuya üzüntü duymadan değinmek zordur. Dış Türkler konusuna değinince ırkçı, şöven, kafatascı, faşist damgalarından hiç olmazsa birini yemekten korkan bir çoklarının bu nedenle içlerini yakan bu derdi dile getiremediklerini bir çok kereler birçok kimselerden duymuşumdur.

İnancımız odur ki, bu konuya değinmek, ırkçılık, faşistlik şöyle dursun yalnız her Türkün değil bir milliyet borcu, hatta (ben insanım) diyen herkesin duyması ve yapması gereken bir insanlık görevidir.

Buna rağmen yıllar yılı, yardıma muhtaç olan, ızdırıp içinde yaşayan bu insanların yaralarına merhem olamamış hattâ bizden sadece sembolik bir ilgi bekleyenlerini bile tatmin edememiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin dış politikası ortadadır. Ve memnuniyetle belirtmek isteriz ki, bu politika uzun yıllar üzerinde münakaşa dahi bahis konusu olmayan bir millî politika vasfı taşımıştır.

Bu gün bile, iktidar ve muhalefet partilerinin büyük kısmı hemen her konuda çok değişik ve farklı görüşlere sahip oldukları halde dış politikada çoğunlukla ve genellikle büyük görüş farkları yoktur. Münakaşa ve ayrılık konusu olan hususlar ya teferruata, ya da uygulamaya aittir.

Bu politika bütün dünya ile, özellikle komşularımızla iyi ilişkiler kurmak ve yürütmek esasına dayanır. Ne kimsenin bizim iç işlerimize karışmasını isteriz, ne de başkalarının iç işlerine karışmak bizim aklımızdan geçer.

Ama bu politikanın, o ülkelerde yaşayan Türklerle hiç ilgilenmemek şeklinde anlaşılmasından ve uygulanmasından yana da olmak istemiyoruz.

Komşularımızla, dostlarımızla, müttefiklerimizle bir çok dış ilişkileri görüşürken, dostluk anlaşmaları yaparken, o ülkelerde yaşayan Türklerle hiç ilgilenmemek şeklinde anlaşılmasından ve uygulanmasından yana da olmak istemiyoruz.

Komşularımızla, dostlarımızla, müttefiklerimizle bir çok dış ilişkileri görüşürken dostluk anlaşmaları yaparken, o ülkelerde yaşayan Türkleri, onların durumlarını haklarını söz konusu etmemiz kadar tabii bir tutum olamaz.

Oysa son yıllarda bu devletlerin çoğu ile buna benzer ilişkileri değinildiğine dair iç açıcı bir haber görememiştir.

Böyle bir tutum hiç bir zaman o ülkelerin iç işlerine karışmak değildir. İlişkilerimizde bu konuya yer verdiğimiz takdirde dostluklar ve anlaşmalar da tek taraflı olmaktan çıkar. Ancak bu suretle karşılıklı sevgi ve saygıya karşılıklı haklara yer ve değer verilmiş olabilir.

Bu yüzden, karşılıklı iyi niyete dayanan milletlerarası ilişkilerde, dostluk ve ittifak anlaşmalarında, o ülkelerde yaşayan ve bizi bir lider olarak gören veya bizden sadece bir ilgi ve sempati bekleyen kitlelerin durumlarını mutlaka söz konusu etmemiz lâzımdır. Onların sosyal, ekonomik ve kültürel durumları ile ve özellikle güvenlikleri ile yakından ilgilenmemiz destek olmamız mutlaka gereklidir.

Eğer böyle olursa, bu dış Türkler, bizimle beraber yaşadıkları ülkeler arasında bir anlaşmazlık konusu olmaktan çıkar, hattâ çok etkili bir dostluk bağı bile olurlar.

Bu sözlerimden, elbette bu işler hiç yapılmıyor anlamını da çıkarmamak lâzımdır. Ama gerek Türk milleti, gerekse dış Türkler bu yapılanlardan, onlar için sağlananlardan haberdar olmak isterler.

Ancak böyle olursa, hükümetler arasındaki dostluklar ve ittifaklar kağıt üzerinde kalan ve ömürleri siyasî iktidarların kısa ömürlerine bağlı geçici bir anlaşma durumuna düşmezler. Aksine, milletler arasında, gönülden benimsenen, köklü, güçlü, değerli ve samimi bir işbirliğine imkân verirler.

BU YAZININ ÖYKÜSÜ

Bu yazı yeni değildir. Yani ilk defa "Doğu Türkistan'ın Sesi" için yazılmamış ve ilk kez yayınlanmamıştır. Yıllar önce gördüğüm zorunluluk sonunda 1970 yılı ortasında yazılmış ve Ağustos 1970 sonunda MİLLİYET gazetesinde- yukarıda okuduğunuz şekilde küçük bir farkla aynen yayınlanmıştı.

O fark bu gün dostça ilişkileri sahip olduğumuz Çin Halk Cumhuriyeti ile o zaman diplomatik ilişkilerimiz olmadığını buna rağmen Doğu Türkistan'lı soydaşlarımızın

acı durumlarından bahsetmeden geçemeyeceğimizi belirtmiş olmamızdır.

O tarihten itibaren bir çok dergi ve gazete tarafından aynen ve iznimle yayınlandı. Ayrıca, Türkiye'yi ve Türkleri çok iyi tanıyan, gerçekten iyi niyetli olduğundan emin olduğumuz bir İngiliz gazeteci tarafından yayınlanan (The Turks) adlı eserinde çok yanlış bir yoruma da neden olmuştur (David Hotham, TÜRKLER, s:270).

Biz Doğu Türkistanın Sesi'nin bu sayısı için başka bir yazı hazırlamıştık. Ama geçen yazımızı okuyan ve eski yazımızı hatırlayan bir dostun duyurusu üzerine, yeni yazımızı bir sonraya bırakıp bu eskî yazıyı aynen ve bu öykü kısmını ekleyerek tekrar yayınlamanın daha uygun olacağı hakkındaki öneriyi kabul ettim.

Bu yazının öyküsünü 1977 yılında yayınlanan "Atatürk'ten 12 Mart'a" adlı kitabımızın 2. cildi (dipnotu 167, s.587) içinde aynen şöyle yazmıştım.

ATATÜRK'TEN 12 MART'A

"Bu makalenin niçin yızıldığı içinde belirtilmiş; yapılabilecek yanlış yorumlara ve suçlamalara, gerekli karşılık önceden verilmişti. Buna rağmen yine reaksiyonları oldu.(.....)" "Sadece hümanist bir anlayış ve Atatürk'ün benimsettiği; Anayasamızda yer alan Milliyetçilik anlayışının etkisi ile makaleyi Davit Hotham'dan sonra da A.B.D. Büyükelçiliğinde bu işlerle görevli bir zat, Mr. Cheer de Turancı bir görüş olarak değerlendireliyordu." Ama bu 2 yabancıнын yanlış yorumlarını (...) hiç yadırgamadım. **Ben hiç Turan hayali kurmadım. Ama "Turan" denilen hayali Türk yurdunu sevmek de bir suç değildir bana göre. Ama biz Vietnamda Ölenlere acırken; Batı Trakyada, Türkistan'da ve diğer yerlerde ezilenlerin hakkını arayanları ırkçı diye kınayan maksatlı kişilerin, maksatlı yorumlarına değil, makaleyi bizzat**

okuyarak değerlendiren ve yazılarla teşekkür eden, içtenlikle ve çıkar düşüncelerinden) uzak Atatürk milliyetçilerinin fikirlerine daha çok değer veriyoruz."

Yanlış yorumlayan ve bir elçilik yetkilisini evime kadar gönderip "selâmı şahaneleri" ile beraber yanlış anlamalarına da sebep olacağımı tam bir imparatora yakışan nezaketle hatırlatan Majeste İran Şahı'nın değerli temsilcisine de "Haklı olduğumuzu" rahatça belirtmiştim. 500 yıllık tarihimizi iyi bilen, kimsenin "HAYIR" diyemeceği gerçek vardır. O da Türkiye İran ilişkilerindeki samimiyetten yoksun dostluk teraneleridir. Ama Şah İsmail, ama şah Pehlevî, ama Humeynî İrani olsun, bu tutumum hiç değişmediğini, komşumuz İranın bu günkü yöneticeleri de -Başları Azîm belâ'da olmasına rağmen, son aylardaki tutumları kanıtlamadılar mı? Bu nedenle diyoruz ki, Türke dostluk yalnız Türk'ten beklenebilir. Ama Oğuz, ama Uygur; ama Kırgız, ama Kürt, Ama Azeri, özbek vb...vb. Türk boylarından içtenlik ve dostluk bekleyebiliriz ancak... **Dönemlerin yöneticileri nasıl düşünür, nasıl bir politika uygularlarsa uygulasinlar. Türk milliyetçilerinin akli biraz bu konulara erenlerinin hepsinin samimî inancı budur, hep bu olarak ebediyete kadar devam edecektir.**

Bu suretle ta... 1970 yılında yazılan bu makalemizin aslında da, bu kez anlattığım öyküsünde de hiç bir değişiklik yapmadan aynen "Doğu Türkistan'ın Sesi" dergisi okuyucuları için yayınlanmasında da yarar gördüm.

Bu yazının, sanırım en büyük yararı, bu konuda 1970 de ve bu gün aynı şeyleri düşünenlerin (ve tabii savunanların) huzurunu, bütün okuyucularımın da duyması ve yaşaması içindir.

Ocak 1987

Türkiye ile İslâm Ülkeleri Arasında Kültür Münasebetleri

Prof. Dr. Emin Bilgiç

Bugünün dünyasında milletler arasında münâsebetler, siyâsi, idârî ve iktisâdi olduğu kadar ve belki daha ziyâde "kültür münasebeti" şekil ve mahiyetini kazanmaktadır.

Böyle bir görüş ortaya koyarken, bundan önceki devirlerde de, milletler arasında, hele müstemlekesi olan sömürücü devletlerle müstemlekeleri arasında tek taraflı olarak kültür nüfuzu politikası tâkip edile gelmiş olduğunu gözden uzak tutmuyoruz.

Kendi dilini, kendi kültürünü, kendi maârif ve idâre sistemini kendi hayat tarzını hâkim kılmaya ve yerleştirmeye mâtûf bu gayretlere rağmen müstemlekeci devlet ve milletlerin de, idâreleri altında bulundurdukları memleket ve milletlerden bir takım kültür unsurları, içtimâî bâzı usûller ve âdetler aldıkları ve benimsedikleri şüphesizdir. Yâni, idâre eden ve edilen devlet ve millet durumunda olunmasına rağmen, münâsebetlerin tamâmiyle tek taraflı işlemediği de muhakkaktır.

Fakat artık bugün, rengi soyu ne ve yaşadığı kıt'a neresi olursa olsun, dünya insanlığı bütününü ile uyanmış, fikrî ve medenî seviyesi yükselmeye ve denkleşmeye başlamıştır. Müstemlekecilik sistemi milletlerin istiklâllerini kazanmalarını geciktirmiş olsa da dolayısı ile onların modern ve medenî hayata intibaklarına âmil olduğu da bir hakikattir. Bu uyanış ve intibakı, medeni âlemde son asırların ve hele son on yılların başdöndürücü teknik keşif ve gelişmeleri ile kazanılan

yayın ve haberleşme vasıtaları daha da sür'atlendirmiş bulunmaktadır.

Şu halde bugünkü dünyada idare eden ve edilen milletler diye bir ikilik kalmamış veya kalmamak üzeredir. Tamamiyle müstakil, kendi mukadderatına sahip, bunu kendisi tayin eden milletler ve devletlerden müteşekkil dünya meselelerinde fikir ve ağırlık koyabilecek yeni üniteler ortaya çıkmıştır. Bu yeni durum ise yeni blokların meydana gelmesini yeni gruplaşma ve denkleşmelerin kurulmasını zarurileştirdiği gibi, milletlerarası münasebetlerde eski metod ve alışkanlıkların terkedilerek yeni metodların ve yolların aranmasını gerektirmiştir.

Kanaatımızca, milletlerin birbirlerini daha yakından tanıyıp anlamalarını, birbirlerini gerçekten sevme ve saymalarını telkin edecek, böyle daha mes'ut ve rahat bir dünya kurulmasını sağlayacak bu yeni yol "kültür alışverişi" yoludur.

Yüzyıllardan beri devam eden ilerlemiş millet, geri kalmış millet, idare eden millet, idare edilen millet tasnifi artık tarihe karışmak üzeredir. Bu hakikat bu derece kesinlikle gözler ve idrakler önünde âşikarlaştığı içindir ki, bugün daha geniş medenî imkânlarla sahip olan ve gerçek demokratik hürriyet rejimine bağlı milletler ve devletler; yeni uyanmakla, millî hürriyet ve şahsiyetlerini yeni kazanmakta olan milletlerin kalkınmasına yardımcı olma, onlar üzerinde insânî ve kültürel yoldan tesirler uyandırma yoluna girmiş, başta gelen iktisadî menfaat-

leri ile diğer mülâhaza ve münasebetlerini devam ettirebilmek için kültür nüfuzunu öne almış bulunmaktadırlar.

Değişik coğrâfî bölgelerde, arka arkaya değişik adlar altında, fakat umumi hatları ve hedefleri, temel karakterleri ve intibâları aynı olan ve devamlılık arzeden devletler kuran; doğuşunu takip eden asırlardan itibaren İslâm inancına cânü yürekten bağlanarak, Hak Dini ve samimi akideleri bildikleri İslâmın ve Müslüman milletlerin himaye ve müdafaalarını üzerine alan Türklerin ise İslâm Alemi karşısındaki tutumları tamamiyle kardeşâne olmuştur. Kaynaklarda Türklere verilen vasfın asâlet olduğu bilinen bir gerçektir.

Başlıca asil Türk devletleri olarak Gazneliler, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçukluları ve Osmanlılarda, İslâmiyeti kabul eden bütün milletler ve bunlar arasında bilhassa Hz. Muhammed'e kaynak olan "necip Arap Kavmi", her türlü itibar ve itimada lâ-yık görülmüştür. Bu bakımdan İslâmî Türk devletlerinin hepsinde, soy tefriki yapılmadan, bütün müslümanların en yüksek mevkilere ve hizmetlere geçtikleri müşahede edilir.

Bilhassa Osmanlı Devleti'nde bu bakımdan emsalsiz bir geniş görüşlülük ve müsamahanın hâkim olduğu mâlumdur.

Bilindiği üzere Büyük Selçuklu İmparatorluğu Doğu Türkistan'dan Adalar Denizine, Kafkaslardan Yemen'e ve Mısır'a kadar Osmanlı İmparatorluğu ise yine Kafkaslar'dan Yemenê İran'ın batısından Viyana'ya, Endonezya sularından Fas'a kadar hakimiyeti altına aldığı yerlerde Türk'ün ruhunda saklı ve İslâmın temel fikirleri arasında bulunan İslâmî ve ilahî adâleti tesis ve asırlarca tatbik etmişlerdir.

Halbuki, İslâmın, ve Müslüman milletlerin yükseliş çağını teşkil eden Orta Çağ'da ve Yeni Çağın ilk yarısında, Hıristiyan Alemi müsamahasız bir şekilde birbirleriyle mezhep kavgaları yapmakta idiler.

Binâenaleyh İslâmiyetin ilerlemeye mâni teşkil ettiği şeklindeki kasıtlıların ileri sürdüğü, muhâkemedemeden ve bilgiden mahrum hafif akıllı kimselerin kolaylıkla kapıldıkları telkin, tamamiyle yersizdir. İslâm Aleminin son asırlarda eski kudretini ve medenî seviyesini kaybetmiş olmasının asıl sebebi dünyada ola gelen yenilikleri, ilim ve fikir hareketlerini takip edemez hale düşmeleri, onların birbirleri arasında görüş ve mezhep ihtilâfına kapılmaları; Türklerin de hem kendi hususları hem de yakın, uzak ve yabancı devletlerin entrika ve rekabetleri yüzünden arka arkaya mağlubiyetlere uğrayıp İslâm liderliğini yitirmiş olmasıdır.

Aslında dini ilerlemeye mâni oluyorsa, batıl temellere dayanan Hıristiyanlığın bir akıl ve tesâmuh dîni olan Müslümanlıktan daha çok terakkiye engel olacağı düşünülmelidir. Halbuki Hıristiyanlar arasında böyle bir şeyi düşünmek dahi gülünç sayılır.

Yüksek mertebedeki devlet ve idare adamları da, ilim adamları da iftiharla ibadetlerini yaparlar. Modern insanının hayatında mühim olan ilmî zihniyettir, mantıkî ve mâkûl tefekkürdür. Zaten makûl olmayan tefekkür safsatadır.

Şu hâlde Türkler ve bütün Müslüman milletler bir akıl ve mantık dîni olan İslâmiyet inancının sâliki olarak, önce olduğu gibi şimdi de medeniyet safında ilmî zihniyeti ve buna dayanan tefekkürü hâkim kılmak suretiyle yeni buluşlara, yeni yaratacılıklara namzet olmakta daha çok hak sahibidirler.

Müşterek İslâm Medeniyeti'nin 1400 yılı aşmış bir kökü ve mâzisi olduğu gibi, Türklerin, Arapların, İranlıların, Batı ve Doğu Pakistanlıların, Efganistanlıların, Endonezyalıların ve İslâmiyetten önceki kültürleri bir tarafa başlangıcından bugüne İslâm potasında yoğrulmuş çok orijinal ve renkli birer kültürü vardır. Yeni yeni istiklâllerine kavuşmakta olan bir çok Afrika İslâm Milletleri'nin de gerek coğrâfi ve târihi köklerine dayanan , gerekse İslâm kaynağından

usâresini alan zengin kültürleri olduğu şüphesizdir. Burada ilk saydığımız eski milletlerin aynı inançtan fikrî temellerini almaları yanında, târih, san'at, edebiyâta yakınlıkları, yeni Afrika müslüman Milletleri'nin de aynı im'ân kökünden özünü ve ana fikirlerini alan yakın benzerlikleri mevcuttur. bu sebeblerle bu milletler arasında geliştirilecek "kültür münâsebetleri" neticesinde, aynı islâmî kültür dâiresinin bütün üye milletlerinin, birbiri ile sıkı kültür temasına girişmeleri suretiyle her birinin yeni ufuklar ve ihâtalar, yeni unsurlar ve renkler kazanacağı muhakkaktır.

Türkiye'de Kültür Bakanlığı bizim de görevle müsteşarlık yaptığımız devrelerde kendi millî kültürümüzü, yurt ve millet içerisinde orijinalitesine uygun şekilde, târihi, dili, edebiyâtı, san'atı, musikisi, folkloru, etnoğrafik değerleri, dîn ve inanca taallûk eden yönleri ile işlemek, korumak ve geliştirmek üzere çalışmalarda bulunmuş ve bunları hem yayın yolu ile hem de il ve ilçelerde kültür Merkezleri açmak suretiyle tanıtmaya başlamıştır. Fakat bu hizmetlerin yanında, târih, kültür, inanç bakımından berâberlik ve yakınlığımız olan İslâm memleketleri ile, soydaşlarımızın yurt tuttuğu veya işçi olarak kalabalık bir şekilde bulunduğu memleketlerde de "Türk Kültür Merkezleri" açmaya karar vermiştir. Yurt içinde il ve ilçelerimizde kurulacak merkezler gibi bu dış kültür merkezleri de iyi yöneticiler, kuruldukları memleketler halkı ve milletimiz arasındaki kardeşlik, sevgi ve takdir duygularını takviye edecek güzel programlarla ve halis niyet ve fikirlerle kısa zamanda faaliyete geçirilmeleri kararlaştırılmıştır. Bir taraftan kültür, menfaat birliği veyâ yakınlığı olan veya komşuluğu bulunan milletlerin daha iyi anlaşabilecekleri kanaatindeyiz. Milletlerin birbirlerinin kültürlerini tanıyarak daha iyi anlaşacağı bölgelere ise huzûr geleceği ve bu huzûrun daha ömürlü olacağı muhakkaktır.

Bunun içindir ki, bugün, uzak yakın bütün milletler arasında kültür temasları ve an-

laşmaları diplomatik mesâinin mühim konusu hâline gelmiş bulunmaktadır. Kanâatımızca, gerçekten de dünya milletlerine huzur belirttiğimiz gibi, kültürel temaslar yoluyla sağlanacak samimî yakınlık ve dostluklarla gelecektir.

Bu anlayışla biz, uzun bir uzaklaşma ve duraklama devresinden sonra, aralarında yaklaşma ve uzlaşmanın dünya meselelerinin çözülmesindeki şuuruna vararak İslâm Memleketleri'nin bir araya gelmelerini, siyasî, iktisadî ve kültürel konulara birlikte çareler arama kararı almalarının İslâm Aleminin kalkınması ve huzuru yönünden olduğu kadar, dünya milletleri bakımından da bir hayırlı adım ve teşebbüs olarak değerlendiriyoruz.

Hükümetimizin ön ayak olmasıyla İstanbul Atatürk Kültür Merkezi'nde 9-17 Mayıs tarihleri arasında 42. İslâm Ülkesi dışişleri bakanlarının bir konferans akdî, dünya siyasi muvazenesinde İslâm ülkelerinin değerini ve bunlar arasında Türkiye'nin yerini. Hükümetimizin hakkı ile idrak etmiş olması bakımından da derin mânâ taşımaktadır.

Engin ve şerefli mâzisi, köklü ve renkli kültürü, İslâm Alemi içerisinde tarihi hatıralara dayanan nüfuzu olan millet ve devletimize yakışan da aslında budur ve böyle bir imkân ve fırsatlarını zamanında ve yerinde değerlendirmesi ile büyük millet ve devletlik vasfı kazanılabileceği de aslâ hatırdan çıkarılmamalıdır.

İslâm Ülkeleri Konferansı'nın memleketimiz ve konumuz bakımından en ehemmiyetli kararlarından birisi, kültür konusunda alınan karardır. Türk hükûmetinin teklifi üzerine alınan bu karara göre İstanbul'da bir "İslâm Târih San'at Kültür Merkezi" kurulmuş olup bu merkeze Suudi Arabistan başta olmak üzere diğer İslâm memleketlerince Türk Hükümeti nezdinde mâlî yardımda bulunulacaktır.

Bu karar da, belirtmeye gayret ettiğimiz kültür çalışmalarının ve temâslarının ehem-

miyetini teyid eden ve İslâm Alemlerinde modern anlayış seviyesinde idrâk edilip ciddiye

alındığının bir açık ve tâze delili teşkil etmektedir.

AMERİKA'DA TÜRKİSTAN GÜNÜ

G. Pahta

1959 senesi Birleşik Amerika Parlamentosu, Başkan Dwight Eisenhower'ın tasdikinden geçen 86-90 numaralı Amerika Devlet Kanunu'na uygun olarak Birleşik Amerika'da yaşayan Türkistan Türkleri'nin 13 Aralığı "Türkistan Günü" olarak anmalarını çoğunlukla kabul etmiş ve bunu resmi kayıtlara geçirmiş bulunmaktadır. Bundan dolayı her sene, Aralığın 13 ünde Birleşmiş Milletler Teşkilatı merkez binası önünde toplanma ve Türkistan hakkında istek ve arzuları dile getirme ve büyükyürüyüşler tertipleme hareketleri, bilhassa New York'ta adetâ bir milli gelenek hâlini almış bulunmaktadır. Bu sene 13 Aralık günü "Türkistan Günü"nü 3. cü senesi New York'ta büyük gösteri ve şenlikler'le kutlandı. Sabah saat 10 da, Birleşmiş Milletler teşkilâtının tam karşısındaki sahaya toplanmaya başlayan milli kıyafetli Türkistanlı'lar ellerinde taşıdıkları ay yıldızlı milli bayrak ve büyük yazılarla herkesin dikkatini çekiyordu. Amerika'da Türkçe neşriyat yapan 4 den fazla Radyo, neşriyatında dinleyicilerine bu "gün" hakkında tam bilgi vermeyi bir görev bilmişti. Bu sebeble Türkistanlı'lar bu sene millî günlerinde yalnız değillerdi. "Türkistan Günü"ne, Türkistan Türkleri'nden başka, "Türk, Amerikan Dernekleri Federasyonu" nun başkan ve yardımcılarıyla beraber diğer kardeş Türk-müslüman derneklerinin de başkan ve üyeleri de gelerek BMT (Birleşmiş Milletler Teşkilatı) (binası önünde "Anma töreni"ne iştirâket eder. Türkistan'ın millî davâsını desteklediklerini bizzat burada BMT önünde işbat ettiler. Türkistan Günü'ne iştirâkeden

Türkiye'li Bulgaristanlı, Kıbrıslı; Yugoslavyalı, Arnavutluklu, Batı Tırakyalı, Kırmı, Kazanlı, İdil-Ural, Azerbaycan ve Afganistanlı Türk müslüman soydaşlarımıza, sırası gelmişken burada bir kerre yine teşekkür etmeyi, her bir Türkistanlı'nın bir millî borç bildiğini arzetmek istiyorum.

Bu tarihi "Türkistan Günü"nde Amerika'da neler yapılıyor.

Geleneksel bir milli bayram haline gelen bu "gün" için "Amerika'daki Türkistanlı'lar derneği" onun "Gençler Kolu", "Hanımlar Kolu", "Din işleri kolu", "Kültür Kolu" ve "Gençlik Spor Kolu" gibi teşkilâtları bir araya gelerek bu gün için özel programlar tertib ederler ve önceden hazırlanırlar. Özel programın başında BMT (Birleşmiş Milletler Teşkilatı) (binası önünde açık hava "Anma töreni" geliyor. Buanma töreninde tabii özel demeçler veriliyor broşürler dağıtılıyor ve Amerika kamu oyuna radyo ve televizyon neşriyatlarında. Büyük Türkistan hakkında bilgiler veriliyor. Bundan mâda, aynı gün "Türkistanlı'lar Derneği"nde; gelmek isteyen bilumum Türk Müslüman soydaşlar için yemekli ve müzikli büyük bir eylence gecesi tertiblenir ve burada, yemekli ve müzikli büyük bir eylence gecesi tertiblenir ve burada, yemekden önce konuşmalar yapılır ve yine Sovyet ve Çin hakimiyeti altında bulunan Türkistan ve onun geçmişteki veşimdiki durumları hakkında bilgiler verilir. Genç kız ve erkekler şiirler okur ve herkes bu günün ehemmiyetini bir keredaha iyice kavramış olarak Anavatandaki soydaşlarını anmış olur.

BİRLİK VE BERABERLİKTEN KUVVET DOĞAR

Doç. Dr. Mehmet SARAY

Son günlerde Türk Dünyası'nın muhtelif bölgelerinde yaşayan kardeşlerimizin tarih ve kültürleri hakkında araştırma yapmak amacıyla yeni yeni vakıfların kurulduğunu görmekteyiz. Hayırlı olsun. Türkiye haricinde yaşayan kardeşlerimizin tarih ve kültürleri üzerinde çalışan bir mütehassis olarak bu hususta neler yapılabileceğini burada bir defa daha dile getirmek istiyorum.

Bilindiği gibi, bu gün Türkiye haricinde yaşayan 100 milyona yakın kardeşimizin yüzde altmışı Sovyet Rusya'da, yüz de yirmisi İran'da yüzde onu Çin'de ve diğer yüzde onu da muhtelif ülkelerde yaşamaktadır, Türkler'in idaresi altında yaşadıkları ülkeler ve yarattıkları problemler dikkate alındığı zaman 4 (dört) vakfın kurulmasında zaruret görülebilir. Bunlar "Doğu Türkistan Vakfı", "Batı Türkistan Vakfı", "Azerbaycan Vakfı" ve "Balkan Türkleri Vakfı". Bir müddet sonra bu dört vakfın biraraya gelmesi ile de "Dış Türkler Vakfı" kurulabilir ve kurulmalıdır. Zira, birlikten kuvvet doğar. Her Türk boyu için ayrı bir vakıf kurmakla işe başlarsak, bu vakıfların sayısı yirmiyi geçer. Enerjimizi ve çalışmalarımızı birleştirmek ve halka sesimizi daha kuvvetli ve tesirli bir şekilde duyurmak varken niçin kuvvetlerimizi ayırıyoruz? Bu sahada tesirli bir mücadele verebilmemiz için ihtisas elemanına ne kadar çok ihtiyacımız olduğunu takdir edersiniz. Yetiştirmekte olduğumuz bir düzineye yakın ilim adamının ihtisaslarında yolun yarısını başarıyla tamamladıklarını müjdelemek isterim. Bütün Türk boylarının kültür ve tarihleri ile uğraşacak sayı va kaabiliyetteki bu genç ilim adamlarının yetişmelerine niçin yardımcı olmuşsunuz? Bu saha da ilim adamı yetiştirmez ve gerekli ilmî neşriyatı yapamazsak davamızı nasıl ve kimlerle ortaya koyacağız? Yabancı ülkeler bu sahada yüzlerce mütehassis yetiştirmiş ve elliye yakın enstitü kurmuş iken bizim hâlâ eleman yetiştirmemiş ve yetiştirenlere de yardım etmemiş olmamız ilgilileri üzümöyr mu? Bu dava için eleman yetiştirmemizin bizim için ekmek-su kadar zarurî olduğunu hâlâ anlayamadık mı?

Türkiye haricinde yaşayan kardeşlerimizin tarih ve kültürü üzerinde çalışmak için yetişmekte olan ve ileride yetişecek meslekdaşlarımız da bir ekip halinde çalışacaklardır veya çalışmak mecburiyetindedirler. Ayrı

ayrı hareket etmeleri halinde davaya yeterince hizmet edemeyeceklerini, birlikte hareket ettikleri veya bir ekip çalışması yaptıkları zaman daha faydalı ve tesirli olacakları muhakkaktır. Bunun güzel örnekleri yabancı ülkelerde bütün canlılığı ile görülmektedir. Bunların en güzeli ise bendenizin de dahil olduğu bir çalışma merkezidir: **Society for Central Asian Studies**. Merkezi Oxford'da bulunan ve **Central Asian Survey** adıyla çıkardığı dergi etrafında dünyanın en iyi Orta Asya mütehassıslarını toplayan böyle bir araştırma merkezini biz Türkiye'de niçin kuramayalım? Bu dergide yazan elemanlar ayarında ilim adamlarını biz niçin yetiştiremeyelim?

Aziz kardeşlerim, bu söylediklerim altından kalkılamayacak kadar güç işler midir? Asla! Yeterki birlik olalım, birlikte hareket edelim. Ayrı ayrı hareket ederek enerjimizi ve çalışmalarımızı tesirsiz hale getirmeyelim.

Unutmayalım ki, Türk tarihi birliktir hareket edememenin yarattığı acılarla doludur. Orhun abideleri Türk tarihinin ilk Türkçe yazılı vesikalarıdır. Bu kitabelerde Türkler arasındaki birliğin nasıl bozulduğu ve bunun neticesinde de milletçe acılara nasıl sürüklenildiği anlatılmaktadır. Tarihimiz, birlikten ayrıldıkları için yıkılmaya mahkûm olmuş nice Türk devletlerinin acı hikâyeleri ile doludur.

Şarkî Türkistan Türkleri, birlik ve beraberlektan ayrıldıkları için düşman işgâline uğradılar. Kazan'da, Kırım'da Azerbaycan ve Türkistan'da birlikten uzaklaşdığı için Türk İlleri Rus işgâline karşı koyamadı.

Eğer, bu gün esarete yaşayan kardeşlerimiz haklarına lâyıkıyla sahip olamıyorlarsa, bunun en büyük sebebi; birlik ve beraberliklerini yeterince koruyamadıkları veya birlikte mücadele edemedikleri içindir. Unutmayalım ki, Türk Tarihi'nin en uzun ömürlü devleti olan Osmanlı İmparatorluğu da birlik ve bütünlüğünü koruyamadığı için büyük kayıplar vererek parçalandı ve milletimize büyük acılara sebep oldu.

Önümüzdeki sayılarda millî birlik ve bütünlüğümüzü koruyamadığımız için, başta Türkistan olmak üzere diğer Türk illerinde başımıza gelen felâketlerden bahsedeceğim. Bununla ilgili vesikaları arzedeceğim. Bu acı gerçekleri dile getirelim ki, bu gün için ders alıp yolumuzu doğru çizelim.

TÜRKLÜK, İSLÂMİYET, LAİKLİK

Muzaffer Özdağ

**“Türk Milletinin hayatında, Türk
Kültüründe Din ve İnanç”**

Asya, Avrupa ve Afrika Kıt'alarının oluşturduğu mekâna Eski Dünya denir. XVI. yüzyıl başlarına kadar insanoğlu dünyayı bu üç kıta ile onu çevreleyen denizlerden ibaret sanmış XVII nci yüzyılın sonlarına kadar dünya tarihi bu üç kıt'anın genellikle iskân ve ümrana müsait bölümlerinde yaşanmıştır.

Eski Dünya'nın, Asya, Avrupa, Afrika karalarının toplam yüzölçümleri 85 milyon km² dir. Türk dil ve kültürüne, Türk soyuna mensup kavimler, Türk milletinin binlerce yıla erişen ve kesintisiz bir bütünlük, süreklilik ifade eden tarihi içinde bu 85 milyon km² lik eski dünya yüzeyinin yaklaşık 55 milyon km² .lik bölümünde kısa veya uzun sürelerle (yüzyıllar veya çağlar boyu) hükûmetleri, medeni varlıkları, dil ve kültürleri, siyasi ve askeri kudretleri ile egemen olmuşlardır. Daha derli toplu bir anlatımla Asya kıtasının hemen tamamı, Avrupa'nın ortalarına kadar uzanan vüsatte doğu yarısı ve Kuzey Afrika (Afrikanın medeniyete açık bölümü Sudan, Mısır, Libya, Tunus, Fas Türk hayat egemenlik ve faaliyet alanı olmuştur.

Türk Milleti tarihle yaşıt denebilecek kıdemdedir. Kadim milletlerin büyük bir bölümü munkariz olmuş, isimleri dahi unutulmuştur. Modern milletlerin büyük bölümü kültürel kimlikleri yaşadıkları ülkenin tarihiyle bütünleştirilemeyecek ölçüde muhtelif ve nevzuhur kuruluşlardır. Tarihle yaşıt Türk milleti günümüzde de yüksek hayatıyeti, özlü orijinal kültürü ile önemli bir varlık ve kudreti temsil etmektedir.

Türklerin İslâm medeniyet dairesine gi-

riş öncesi devrede vatan olarak sahiplendikleri kültürlerinin damgasını vurdukları kesintisiz denebilecek bir süreklilikle ellerinde tuttıkları, millî şahsiyet ve şuurlarını kazandıkları alanın Karadeniz'den Çin Seddi kuzeyine, Pasifik sahillerine kadar uzanan kıtavi genişlik içinde Avrasya eksenini ve Orta asya olduğu belirgindir. Türk kudreti zaman zaman ve eksenin doğu veya batı uçlarında yoğunlaşmakla birlikte Asyanın merkezine sahip ve hakim olmayı sürdürmüş, özellikle, Çin'le mücadele durumunda bulunmuştur.

Millet hayatımızın Saka İmparatorluğu devresi tarihin himmetine muhtaç destanî bir dönemdir. Tür tarihinin İslâm öncesi dönemde yaşanan binlerce yılını, yüzlerce hükümetle ilgili binlerce ayrıntıdan süzüp ayıklayarak arzettiğimiz alan ve Avrasya eksenini üzerinde siyasi, kültürel birliği temin ve temsil eden BÜYÜK HUN ve GÖKTÜRK İMPARATORLUKLARI çerçesinde kavrayabiliriz. Büyük Hun ve Göktürk İmparatorluklarının millî varlığımız yönünden müstesna önemleri kıtavi genişlikte Avrasya eksenini üzerinde bütün Türk boylarının birliğini ve vatan coğrafyasının bütünlüğünü kurup koruyarak kendi devrelerinde Doğudan ve Batıdan yayılma istidadı taşıyan müstevli güc ve kültürleri durdurmuş olmaları, müteakip safhalar içinde, geçici siyasi ayrılıkların, bölünmelerin yıkıp silemeyeceği ölçüde köklü, güçlü yüksek bir ortak millî kültür ve millî birlik şuurunu yaratmış olmalarıdır.

Oğuzhan, Teoman, Çiçi, Mete, Atilla, İlteriş; Kutluk Han, İlbilge Hatun, Kürşat, Bilge Han, Bilge Tonyukuk...gönlümüze, ru-

humuza vicdanımıza Kurtuluş Savaşımızın kahramanları Kuvayı milliye gazisi büyüklerimiz kadar yakın. Damarlarımızda onların kanının dolaştığını, onların seciyesini taşıdığımızı, onların ölümsüz güzellikle esaslarını kurdukları dille konuştuğumuzu biliyoruz.

Türk dil ve edebiyatının ölümsüz şaheseri Göktürk-Orhun Abidelerinde 1250 yıl önce Bilge Kağan atamızın çağlar aşan uyarılarında Aziz Atatürk'ün gençliğe hitap ve vasiyetinin ilham kaynağı olan millî şuur ve imanı buluyoruz.

Kültür bir toplumun maddî ve manevî hayatının toplam ürünleriyle belirlenen yaşama biçimi ve özel kimliği olarak tarif edilebilir. Milleti yaratan, özgünlük, üstünlük kazanan kültürüdür. Kişinin ve toplumun seviye ve seciyesi, yaşama biçimi genel hatlarıyla inanç ve idrakine uygun ölçülerle oluşur. Böylece din ve iman, kültürün en önemli unsurunu oluşturur. Dinin çağlar boyunca bütün medeniyetlerde, bütün kültürlerde, milletlerin hayatında, beşeri münasebet ve faaliyetlerin bütün şubelerini etkileyen bir müessese teşkil ettiği müşahede edilmektedir.

İnsanoğlunun dimağını ve kalbini dolduran en güçlü ve en sürekli bir iştihak doyurucu çözüm, cevap isteyen en müşkil sual çağlar boyunca hiç şüphe yok ki ne olduğunu, nasıl ve niçin yaratıldığını, yaratılış gayesini, yaratana, yaratana karşı ödevinin ne olduğunu bilmek olmuştur. İnsanı yaratıkların en şerefliyi yapan da halikini bilmesi, bulması ve ona karşı ödevlerini ifaya yönelmesidir. Din budur. Kişinin kendine, topluma ve yaratana karşı ödevleri inandığı din çerçevesinde belirlenir.

Bilindiği gibi İslam, 'Allah idraki ve tevhid şuurunu gerçek insanlık kadar kıdemlidir. Hazreti Ademle yaşittir. Bir inanç ve yaşama sistemi, bir medeniyet ve semavi kaynaklı ebedi son çağrı olarak 1400 yılını ikmal etmiştir.

Türklerin tarihlerinin son bin yılını teşkil eden ve günümüze erişen bölümü İslâm din ve imanı, İslâm tarih ve coğrafya kadrosu içinde yaşanmıştır.

Türk, İslâm olduğu andan itibaren bu âlemin tarihini yapan ve sürdüren coğrafyasını koruyan ve genişleten, bu dinin sancağını taşıyan ve yücelten yegâne güç, temel güç olmuştur.

Bu sebeple İslâm tarihini Türksüz düşünmek mümkün olmadığı gibi Türk Tarihinin özellikle son bin yılını Türk milletinin cihanşumul faaliyet ve mücadelelerini Türk Milletinin hayat ve hareketlerine yön veren hedef gösteren mefkûreyi, islamı anlamadan, dikkate almadan kavramak mümkün değildir.

“Türklerin islam öncesi devrede dini hayatları, İslâmiyete girişleri Türklerin İslamiyete girişlerinin Türklüğün kaderi İslâm âlemi ve Dünya Tarihi yönünden ifade ettiği mana ve yarattığı sonuçlar”

Türkler'in Tarihlerinin islâm öncesi döneminde tevhid fikrine ulaştıkları, islâma çok yakın bir ahlâki, mânevî dini hayat yaşadıkları, bütün semavi dinlerin ittifakla nehyettiği, günah saydığı kötülükleri ağır cürüm sayan yüksek bir ahlâki disipline sahip oldukları, Türk toplumunda zinaya, fuhşa, kumara ayyaşlığa, yalancılığa, yurt savunmasına ve kamu hizmetlerinden ilişik görevlerden kaçınmağa, korkaklığa nadiren rastlandığı, bu kusurları işleyenlerin Türk toplumu içinde yaşamasına barınmasına imkân bulunmadığı târihi şahid ve belgelerle bilinmektedir.

Millî bir hususiyet taşıyan İslâm öncesi Türk dini, Tanrının birliği fikriyle birlikte ruhun ölmezliğine, ahirete, hesap gününe cennet ve cehennem bilgisine, meleklere, Tanrıya karşı sorumluluk ve ödev duygusuna inancına da erişmiştir. Türklerin Tanrı hakkındaki tasavvurları da Fatihâ'nın İhlas'ın Ayetel Kürsi'nin ilham ettiği Cenabı Hakka bir yöneliş ve bir arayış merhalesi gibidir. Bir manâda atalarımızın Hazreti

Peygamber Efendimizi bekleyen onun teşri-fini hisseden ve müjdeleyen 'haniflerin' manevi ve fikri ortamında ve kıyamında bulduklarını, kendilerini Allah (C.C)'a adanmış bir millet ve "Allah (C.C)'in Ordusu" olarak gördüklerini belirlemek hata olmayacaktır.

Türklük arzettiğim manevi hayat seviyesi sebebiyle İslamiyeti hiç bir milletin hayatında görülmeyen samimiyet, ihlâs, şuur ve heyecan ile iliğine işleyen benliği ile kaynaşan bir imanla benimseyecektir.

Sevgili Peygamberimiz bilindiği gibi sadece semavi dinlerin en mükemmeli ve sonuncusu İslâmın, Allah (C.C)'ın son elçisi olarak tebliğcisi değil aynı zamanda İslam devletinin kurucusu ve ilk devlet reisidir.

Sevgili Peygamberimiz ilahi vahyin ikmalî ile tebliği ve irşat ödevini tamamlayarak ebediyete, Hakka göçünde "İslam Devleti"ne riyaset görevini Hülafai Raşidin Cihanı yarı güzün, olarak tanımlanan dört büyük Sahabe sıra ile sürdürürler. Hazreti Resulü kaybetmiş olmanın yarattığı mânevi siyasi kriz imân ve dirayetle giderilir. İslâm bu dönemde Arabistan hudutları dışında Araplığa yabancı ülke ve toplumlara islami fetihlerle yayılır. İslam Tarihinde Dört Halife, Hülefa i Raşidin sonrası dönem mânevi ve islami mânâda hilafet devleti değil Emevi Arap Saltanatı olarak şekillenir. İslamiyet Emevi yönetimindeki Arap-İslâm orduları ile doğu ve batı istikametinde yayılır. Hazreti Ömer'in hilafeti döneminde (634-644) Mısır, Suriye, Elcezire, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Azerbaycan, İran ve Horasan İslâm Devletine katılarak Kafkaslarda Hazar, Horasan'da Göktürk yurtlarıyla temas gelinmiştir. Emevi yönetimi doğuda ve batıda yeni fetihler yapacaktır. Ancak islami evrensellik ruhu ile bağdaşmayan dünyevi maddi hakimiyet ve saltanat, kavmi tahakküm gayesi önde gelen Emevi yönetimi içte ve dışta ciddi mukavemetler görür. Nihayet dahili ayaklanma ve iç savaşlarla son bulur. İslam Tarihinde Abbasi dönemi ge-

nel hatları ile genişleme değil, erişilen hudutları koruma dönemi olarak görülür. Arap din kardeşlerimizin İslâma, islâmî evrensellik çizgisinde, yani Allah (C.C)'ın emir ve rızasına, Hazreti Peygamber'in irşadına uygun şekilde halisane hizmetleri Hazreti Peygamber'in riyaset dönemi ile Hülefa-i Raşidin'in idare dönemleri ile hudutlu kalır.

Yarım yüz yıllık bu dönemi takip eden 90 yıllık Emevi saltanat döneminde Araplık kavmi plandaki hamle güç ve iradesini son hudutlarına kadar kullanır.

İslâmın Abbasi çağı; Abbasi Halifelerinin, hükümeti İranlı unsurlarla takviye ederek ve Orduyu hizmetlerine aldıkları Türk asıllı gençlerle yeniden kurarak iktidarlarını ve devlet hudutlarını muhafazaya çalıştıkları dönemdir. Ancak çok geçmeden Abbasiler, İslâm yurdunun siyasi birliğini, bütünlüğünü korumakta olduğu kadar, İslâmın iman ve itikad safiyetini korumakta da ciddi zorluklarla karşılaşır. Kabile rekabetleri İslâma yenik düşen zümrelerin batıl itiyat ve itikadlarıyla renklenmiş, şekillenen mezhep muhalefetleri, birliği sarsar. İslâmın iç ve dış düşmanları onu yıkmak için sistemli faaliyete koyulurlar.

Halife; İslâm hukuk nazariyesinde, bütün yeryüzü islamlarının ortağı, vekili naibi olmayan tek devlet reisidir. Darül islâmın korunması için asker toplamak vergi koymak onun hakkı ve görevidir. Kanun koyucusu odur. bir süre sonra Abbasi halifeleri değil doğudan batıya bütün İslâm ülkelerinin tek hakim, sahip ve koruyucusu bulunmak, Emir ve nüfuzları hilafet başkenti seçtikleri Bağdat'da ve hatta kendi saraylarının bahçe duvarları içinde dahi geçmeyen arkaik semboller durumuna düşerler.

Hicretin 4 üncü yüzyılı, Miladın X. ncu yüzyılı başlarken İslâm maddi ve mânevi planda müthiş tehlikelere maruz bulunmaktadır.

Basra körfezi bölgesini ellerine geçiren, bütün Elcezire ve Arabistan bölgesini etki-

sine alan Karmatilik, İslâmı tamamen reddeden mal ve kadında iştiraki esas alan ilkel ve vahşi bir komünizm hareketini devletleştirmiş, Basra'yı Kûfe'yi, Şam kapılarına kadar bütün Suriye'yi istila ve tahrip etmiştir. Karmatiler Miladi 930 yılında Mekkeyi de işgal ve yağma ederler. Kâbe'yi soyup tahrip ederler. 30.000 müslüman ve hacıyı şehrin sokaklarında ve Kâbe'nin hariminde katledip naşlarını Zemzem kuyusuna atarlar "Kisveyi Beyti Şerifi" paylaşp Haceri Esved'i gasbedip çekilirler. Karmati komünist diktası yüz yıl boyunca bölge için korku ve endişe kaynağı olur. Aynı dönemde İranda Zerdüşti; maziye dönüş ifade eden Büveyhi saltanat ve tegallübü şekillenir. Büveyhiler Bağdat halifesini de denetimlerine alırlar. Geniş, tarihi İslâm ülkesi Mısır, Fâtimi Şia dalâleti ile İslâmdan kopmuş Mısır halkının İslâm cılası altında şuur altında yaşattığı Firavunlar çağının itikat ve itiyatlarına yönelmiştir. 6. cı Fatimi halifesi El Hakim bi Emirillah, Fatimi devlet reisi sıfatıyla halkının bu ruh halletinden yararlanarak kendini Tanrı ilan etmek cüretini gösterecektir. 1017.

Endülüs'te Fransa istikametindeki İslâm hamlesi bilindiği gibi Emevi çağında Puvatya'da durmuş; İslâm hududu Preñeler olarak istikrar bulmuş idi.

Emevi hanedanının kanlı bir tasfiyeye tabi tutuluşu esnasında kurtulmak imkânını bulan bu hanedana mensup Muaviye Bin Hişam Oğlu Abdelrahman Şimali Afrika tarihi ile Endülüs'e iltica etmiş, önce müstakil Kurtuba Emirliğini tesis etmekle bu kıtayı Bağdat hıafetinden ayırmış bulunuyordu. 912 yılında 111. Abdurrahman devrinde bu imaret Endülüs Emevi hilâfetine düşmekle İslâmi devletin nazari birliği de darbelenmiş oldu.

Doğu Roma imparatorluğu İslâm dünyasının maddi, mânevi, siyasi plandaki derin sarsıntısından yararlanarak İslâma karşı güçlü bir taarruza geçmiş ve Kilikya'yı, Suriye'nin önemli bir bölümünü, Antakya'yı işlâ ve işgal etmiş Lübnana girmiş. İslâmın

400 yılda tesis ettiği hudutları aşarak ve Avassım ve Sugur'daki İslâm halkı top yekûn katil ve esir ederek Doğu Romayı eski hudutları ile ihya etmek çabasına girmiş bulunuyordu. Bizans İmparatoru bununla da yetinmeyip Kudüs'ü almak, İsa mesih dinini yüceltmek Arapları Hicaz'a, Yemen'e kadar kovalayıp çöle hapsedmek, Mekke'yi işgal ve tahrip orada İsa Mesih için bir taht kurma programını benimsiyordu.

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa (aleyhi's-selâm) Miraç'ta Cebrail (aleyhi's-selâm) refakatinde semavati, mânevi mertebe ve irtifaları aşarken selefi olan enbiyayı kiramı görür, tanır, selâmlaşır. Bir mübarek zâtı tanıyamaz. Cebrail (aleyhi's-selâm) a O'nun hangi peygamber olduğunu sorar. Cebrahil (aleyhissel'am) O peygamber değil, Sizden üç yüz yıl sonda dünyaya inerek Sizin dininizi, İslâmı Türk illerine yayaçak olan ruhu mübarektir, deyince çok sevinen peygamberimiz miraç'tan dönüşünde hergün bu mübarek zat için dua eder. Müjde verdiği sahabeler Peygamberimize bu zâtı göstermesi için ricada bulunurlar. Efendimiz Cenabı Hakka yakarır, anında meclislerinde pür silah, börklü kırk atlı belirir. Selâm ve sena ile yaklaşan bu yiğitlerin Türk Hakanı Satuk Buğra Han ile gaza arkadaşlarının ruhları olduğu anlaşılır. Sahabeler sevinirler, hamdü senada bulunurlar.

Üç yüz yıl geçer Büyük Türk Yurdunda Kaşgarda Karahanlı Türk Hakanı'nın bir oğlu dünyaya gelir. Ona Satuk Buğra adı verilir. Doğum anında dağlar tepeler zikirle sarsılmış, güzel kaynaklar fışkırmış, bayırlar ormanlar çiçeklerle donanmıştır. Kâhinler bu fevkâlâde halden Buğra'nın büyüünce müslüman olacağını sezerler. Hakandan onun öldürülmesini isterler. Annesi bir çocuktan ne çekiniyorsunuz, büyüsün, dediğiniz gibi müslüman olursa o zaman öldürürsünüz diyerek suikasti önler. Satuk Buğra 12 yaşında kırk arkadaş edinmiştir. Atlanır, ava çıkar. Peşine düştüğü bir tavaşan onu doruklara çekip yalnız bırakınca heybetli bir ihtiyar

belirir. Buğra'yı İslâm'a davet ve ona rehberlik etmek için Cenabı Hak tarafından görevlendirilen Hızır Aleyhisselamdır. Buğra müslüman olur.

Hakan babası vefat etmiş tahta amcası çıkmıştır. Buğra amcasını islâma davet eder. Hak yoluna girmeyi reddeden amcasını depremle yarılan yer tutar.

Halk Buğra'nın islâma çağrısına koşar, onu ve kırk yiğit arkadaşını izler.

Buğra bütün milletini islâm bayrağı altında topladıktan sonra putperestliği kaldırmak islâmı yaymak için Çin'e karşı savaş açar. Turfan'a ulaşır. 96 yaşında gazi bir pir olarak Kaşgar'da vefat eder. Artuç'te Meşhed'e defnedilir (956) Mümin mücahide dört kız evladından ikincinin adı Alanur'dur. Alanur Cebrail'in gökten getirdiği bir damla ilahi ışıkla hamile kalır. Doğan çocuk Ebu Talip bin Ali gibi Arslan kudret ve seciyesi taşıdığından O na seyit Ali Arslan adı verilir. O da dedesi gibi Türklüğe, İslâmiyete hizmet eder.

İslâmi Türk Edebiyatının en güzel eserlerinden biri olan Satuk Buğra Han Destanı Türk illerinden islâm güneşinin doğuşunu, Türkler'in islamiyete girişlerini, İslâm sancığı altında toplanışlarını böyle anlatmakta, böyle şiirleştirmektedir. Atalarımızın inancı budur. Türk destan motifleriyle İslâm dinine bağlılığı belirleyen bu edebi eserin tarihi gerçeklik taşıyan yönü Satuk Buğra Han'ın Türk Tarihinin en önemli merhalelerinden birini teşkil eden Karahanlılar Devletinin islâmı kabul edip halkına da benimseten ve Türkistan'a yayan ilk hükümdarı olduğudur. Abdülkerim Satuk Buğra Han'ın Kaşgar'ın kuzeyinde Artuç mevkiinde bulunan kabri halâ ziyaretgâhtır. 956 da vefat eden Buğra Han'ın X. yüzyılın ilk yıllarında müslüman olduğu anlaşılmaktadır.

Karahanlılar'ın millî tarihimizdeki şerefli imtiyazlı yeri ilk müslüman Türk devletini oluşturmakla birlikte Türk kültürünü ve milli benliğini İslâm iman ve medeniyet çer-

çevesinde ebediyyen yaşayacak bir zenginlik, kudret ve berekete erdirmiş olmalıdır.

Daha kesin bir ifade ile belirleyelim. Bugünkü milliyetimiz, Müslüman Türk kimliği Karahanlılarla oluşmuştur.

Karahanlılar islâmı kucaklamada ilk olmakla birlikte tek değildirler.

Hemen hemen aynı tarihlerde yani X. neu yüzyılın ilk çeyreğinde İdil-Ural boyunda sonradan Kazan Hanlığını oluşturacak, anılan tarihlerde Bulgar adını taşıyan Türk boyları da kitlevi olarak islâmı ihlâs ile benimserler.

Samanoğulları hakimiyet sahasında islâma giren Türkler kısa bir süre sonra çok uluslu Gazneli Türk islâm devletini oluştururlar.

Yukarıda belirlediğimiz gibi Karahanlılar Devleti ilk islâmi Türk devlet ve cemiyetinin teşekkül himmeti, müslüman Türk milliyetinin tekevvünü olayıdır..

Gazneliler Devleti ise, Müslüman Türkler'in diğer müslüman milletlerle bir bayrak altında, tek devlet çatısı altında yaşama stajıdır. Gazneliler'in İslâm tarihi çerçevesinde diğer misyonları da Hint kıtasında İslâmlığı yaymaları ve islâm hakimiyetini başlatmalarıdır. Karahanlı ve Gazneli merhaleleri daha sonraki çağ için bir staj, İslâm aleminde Türk Devresi için bir hazırlık ve müjdedir.

Dünyanın çehresini değiştirecek gelişmelere başlangıç teşkil eden bu oluşum İslâm için mucizevi bir yeniden doğuştur.

Zira Türklüğün İslâmiyeti kabulle Allah'ın kelâmını yaymak ve yükseltmek için ordulaştıkları tarihte, yukarıda özetlediğimiz gibi İslâm dünyası akıl almaz bir maddi, manevi anarşi ve perişanlık içindedir. Yorulan ve fitratına uygun şekilde asabiyet ve aşiret nifakına düşen Arap âlemi merkezi bir otorite ve iradeden mahrum bin parça halindedir. İslâm dairesine giren İran halkı islâmın vahdet ve selametinden çok Sasani İran mazisine ve anılan devletin kalıp, gelenek ve siyasetine bağlılık meylindedir.

Tarihin bu kesitinde olaylar arasında olağanüstü bir eşzamanlılık, mucizevi bir senkronizasyon vardır. Bizans haçını taşıyan zülüm orduları doğu ve güneydoğu anadolu'yu Süriye'yi istila ile bölgenin islâm halkını binbir hakaretle katil ve esir ederken, Karmatiler Kâbe'yi tahrip ve telvis ederken Türkler'in İslâm oluşu tesadüfi değildir. Cenabı Hak ordularını sahneye sürmektedir.

Türkler Allahın ordusu olarak göreve çağrıldıklarını hissetmişlerdir. Talim ve eğitimlerini Karahanlı, Gazneli ordugahlarında ikmal eden Türk Milleti, Selçuklu Oğuzları ile islâmı yüceltmek, islâm dünyasının birliğini, maddi ve manevi birliğini kurmak, islâm iman ve itikadının saffetini korumak görevini yükleneceklerdir.

Bilindiği gibi Tuğrul ve Çağrı Beylerin komutasında hareket eden Oğuzlar Horasan'da kurdukları devleti genişletip Hicrî (431 Milâdi 1040) Dendenakan muharebesinde Gazneli engelini de aştıktan sonra İslâm âleminin fiilen ve hukuken hakimi ve nâzımı olma mevkiine yükseleceklerdir.

Tarihin seci, halim, kerim, mümin ve tat sahibi olarak tanıttığı, hiç bir cuma namazını geçirmeyen beş vakit namazını ihmal etmeyen, haftanın iki günü oruçlu bulunur olarak gösterdiği Tuğrul Bey İslâm ülkelerinin perişen durumuna, Halifenin çeresizliğine, Fatimi ve Büveyhi dalâletine, bunun yarattığı buhran ve teessüre vâkıf bulunmaktadır. Arap aşiretlerinin de islâma hizmet yerine hac yollarında, mekke çevresinde şekavet ve hacıları soymakla geçindikelri mâlumdur. Tuğrul Bey, Abbasi halife yönetiminin kifa-yetsizliğini bilmesine rağmen, hilafetin Hazreti Peygamberin Devlet Reisliği görevine vekâlet mevkii kabul edilmesi şeklindeki inanç ve geleneğe saygı ile ihlâs ve samimi-yetle Halifeye O'nun emrinde olduğunu, hükmüne aldığı bütün ülkelerde hutbeleri Abbasi Halifesi adına okuttuğunu, İslâm dünyasındaki anarşiye, Mekke yolundaki şekavete, Suriye ve Mısır'a hakim dalâlete son vermek istediğini bildirir.

Abbasi Halifesi El Kasım bin Emrillah, Tuğrul beyi Bağdat'a davet eder.

1055 yılı Ramazan ayında Bağdat'a giren ve bu çevredeki Büveyhi müdahalesine son veren Tuğrul Bey'e müteakip safhada tafsili uzun sürecek anarşik karışıklıkları ve isyanları bastırdıktan sonra 449 yılı zilkadesinde (1058 yılı 24 Ocak'ında) Türk Ordusunun ve Bağdat çevresi Arap ve İslâm ahalsinin, mülki erkân ve ümerasının huzurunda yapılan muhteşem bir törenle, halife tarafından şarkın ve garbın, yedi iklimi ile bütün islâm âleminin dünyevi hakimiyet ve yönetimi, ibadullahın muhafaza ve siyaneti resmen devredilir. Beline iki kılıç başına sarık ve taç sırtına da yedi iklime işaret eden tek yakalı yedi kaftan konur. bu andan itibaren İslâm dünyasının riyaseti fiilen olduğu kadar hukukende Türk soyuna, Türk Milletine ve hükümetlerine geçmiş olur.

Böylece Kur'anî- Kerimin V.ci suresinin 54. üncü ayetinde tebşir edilen gerçek belirlenir.

Ey iman edenler, içinizden kim dininden dönerse Allah müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve zorlu kendisinin onları seveceği onların da kendisini seveceği bir kavim getirir ki Onlar Allah yolunda savaşırlar ve hiç bir kınayanın kınamasından (dedikodusundan) çekinmezler. Bu Allah'ın Lütfu inayetidir ki onu, kime dilerse ona verir. Allah insanı bol olan ve en çok bilendir."

Büyük Selçuklular, Karmati artıklarını, Hac yollarındaki şekaveti, Fatimi tasallutunu, Büveyhiler'in islâmi birlik ve kardeşliğe uymayan zerduşi, kâmiyetçi saltanat nifaklarını tasfiye ettiler.

Selçuk Sultanı Tuğrul'a Doğu'nun ve Batı'nın hükümdarı "Sultanül İslam, Rük-niddünya ve'd-din" denişinin kişisel bir iktidar olayı olmadığı Türklüğün İslâmiyet için yüklendiği misyon o çağda bütün Türk aydınlarınca ve milletçe bilinmekte, şevkle övünçle benimsenmektedir.

Karahanlı hükümdar soyundan Prens Kaşgarlı Mahmut 25 Ocak 1072 de yazmağa başlayıp 10 Şubat 1074 de ikmal ettiği 1077 de Bağdat'ta İslâm Halifesi Muhtedi'-ye takdim ettiği **Divan-ı Lügat-it Türk** adlı büyük Türk lüğatinde şöyle demektedir:

“Allahın Devlet güneşini Türk burçlarında doğurmuş olduğunu ve Türklerin üzerinde göklerin bütün dairelerini döndürmüş olduğunu gördüm. Tanrı onlara Türk adını verdi ve yeryüzüne hakim kıldı. Cihan imparatorları Türk soyundan çıktı. Dünya milletlerinin dizgini Türklerin eline verildi. Türkler Tanrı tarafından bütün kavimlere üstün kılındı. Haktan ayrılmayan Türkler Cenabı Hak tarafından hak üzerinde kuvvetlendirildi. Türkler ile beraber olan kavimler bile aziz oldu. Böyle kavimler Türkler tarafından her arzularına eriştirildi. Türkler himayelerine aldıkları milletleri kötülerin şerrinden korudular. Cihan hakimi olan Türklere herkes muhtaktır.

Onlara derdini dinletebilmek ve bu suretle her arzuya nail olabilmek için de Türkçe öğrenmek lazımdır”

Kaşgarlı Mahmut Abbasi Halifesine, çevresine, Arap aydınlarına Türkçe öğrenmelerini teşvik için hazırladığı bu kitapta Hazreti Peygamber Efendimizden böyle bir hadis te naklediyor. **“Türk Dilini öğreniniz. Çünkü onlar için uzun sürecek bir hakimiyet vardır”** Bu hadisle ilgili olarak şu görüşünü de kaydediyor.

“Bu hadis eğer sahihse Türkçe öğrenmek vaciptir. Değilse dahi akıl bunu gerektirmektedir.”

Türk dilinin emsalsiz bir hazinesi olan bu eserde Prens Mahmut mütefekkir bir dilci olduğu kadar, çağın şartlarına vâkıf geniş kültür sahibi bir devlet adamı olduğunu gösteriyor. Kaşgarlı eserinde o tarihteki geniş Türk yurdunun, sınırlarını, şehirlerini, göllerini ırmaklarını bu genişlik içinde yaşamak-

ta olan Türk boylarını etraflı şekilde anlatıyor ve tanıtır. Bu eserde de Orhun abidelerinde olduğu gibi boyları, aşiretleri aşan seviye ve şuurda millî birlik duygusu, Türkçe konuşan bütün toplumların, Türk kültürüne mensup bütün halkların, tek ve bölünmez Türk milletini oluşturduğu vurgulanmıştır.

Anadolunun Türklüğe yurt olarak açıldığı yıllarla yaşıt olan bu eser Türk Milletinin hayat ve varlığını İslâm aleminin birlik ve saadetine ne ölçüde bağladığına bir işarettir.

Selçuklu Oğuzlarının Maveraünnehir'den büyük küteller halinde Orta Doğu'ya inişleri, Çin seddinden Akdeniz sahillerine kadar bütün islam toplumlarının saadet ve selametini sağlamayı, korumayı ödev edinişleri ile İslâm tarihinde Asrı Saadet muhtevasında bir ihlasla yani İslâm evrenselliği duygusu ile yaşanan yeni bir imparatorluk dönemi başlar.

Selçukluların Türk ve İslam tarihi, dünya tarihi için kalıcı mahiyette ve değişmez önemde, Türklük için ebedi şükran sebebi diğer bir hizmetleri, Anadoluyu Türklüğe ebedi yurt olarak açmaları, Türkiye Devletinin kurucusu olmalarıdır. Bu muhteşem misyon Büyük Selçukluların ikinci hükümdarı Alp Arslan'ın Malazgirt zaferi ile gerçekleştirecektir.

Roma imparatorluğunun Doğu ve Batı kanatlarına bölünmesinden, Batı Roma İmparatorluğunun çöküp dağılmasından sonra Bizansın uzun süre Roma dünyasına tümüyle sahip ve varis olma; Hıristiyanlığı Doğu'ya, Hıristiyanlık dışı âleme karşı hakimiyet iddialarını temsil eden ve bu yönde savaş veren temel güç olduğu mâlumdur. Doğu Roma İkinci Halife Hazreti Ömer önünde ağır yenilgiye uğrayarak Filistin'i, Suriye'yi, Mısır'ı terkle Ortadoğu'dan çekilmekle birlikte Hz. Peygamberin ümmetine hedef olarak gösterdiği başkentini Arap-İslâm ordu ve donanmalarının beş defa tek-

rarlanan fetih ve istila teşebbüslerine karşı korumayı başardığı gibi Anadolu'yu defaatle kat eden gaza seferlerini Doğu ve Güneydoğu Anadolu dağ silsilesinde durdurduktan sonra IX.uncu asrın ortasından itibaren karşı taarruza geçerek bu çevrede ikiyüzyıl içinde köklenen islâm varlığını radikal şekilde tahribe yönelmiştir. X.uncu ve XI.ncı yüzyıllar Doğu Roma'nın Şark Hıristiyanlığının islâma karşı üstünlük kurduğu, sürekli saldırıda bulunduğu bir devir olmuştur. Selçuklular'ın sahneye girişi ile bu durum kökten değişecektir.

Selçuklular Ortadoğu İslam milletlerinin dörtyüzyıl boyunca erişemedikleri neticeyi bir darbeye temin edecektir. Doğu Roma'nın gövdesini oluşturan Anadolu, Malazgirt zaferiyle darül islam haline gelecek, Türk mührü ile mühürlünerek Türkülge tapulanacak Türkiye olacaktır.

Malazgirt'teki karşılaşmanın müslüman Türklüğün Anadolu'ya ilk girişi olmadığı hatırlanmalıdır. Alp Arslan'ın babası Çağrı Bey, daha Selçuklu devleti kurulmadan, Mısır Fatimi halifesinin Tanrılığını ilân ettiği yıllarda (1015-16) Gazneli hudut muhafızlarını atlatarak, bütün İran'ı geçip yıldırım gibi Doğu Anadolu'ya dalmış, 1021 yılına kadar akın ve fütühatına devam ederek, pek kıymetli mâlûmat ve ganimetle yine bütün İran ve Horasan'ı geçerek Maverâünnnehir'e Tuğrul Beye ulaşmağa muvafak olmuştu.

1040 yılında İbrahim Yenal kumandasındaki Selçuklu ordusu Pasin ovasında birleşik Bizans, Ermeni, Gürcü kuvvetlerini bozguna uğratmış, Gürcü kralı Liparit ve maiyet kumandanlarını esir ettikten sonra 6 günlük bir savaşı müteakip Erzurum'u almıştır. Böylece 100 yıl evel Bizans'ın islâmdan kopardığı bu kent tekrar islâm yurduna katılmıştır. Bu zafer'den sonra Bizans'a, dikta ettirilen barış şartları içinde İstanbul'da Emevi Halifesi Valid zamanında kardeşi Maslama B. Abd. Al Malik kumandası altında yapılan dördüncü Arap-İslâm muhasarası döneminden (716-718) kalma harap cami ve

minaresinin masrafları Bizans hükümetince karşılanmak kaydıyla onarılması, imam ve müezzin tayini ile beş vakit ibadete açık tutulması, kandillerinin yakılması hutbenin Abbasi halifesi ve Tuğrul Bey adına okunması maddelerinin yer almış bulunması dikkat çekicidir.

Tuğrul Bey'in vefatıyla, rakiplerini bertaraf ederek büyük Selçuklu tahtına oturan Alp Arslan'ın Türkülge ilk hediyeleri Ani ve Kars şehirleridir. (16 Ağustos 1064) Kars bugün de doğu serhaddimizdir. Sonraki yıllarda da Türkmen akınları Anadolu kalesini her yanından Türklüğe açmayı, Bizans gücünü dağıtmayı yıpratmayı hedef alacaktır. Türkmen boyları, akıncı grupları Büyük bizans orduları ile kati neticeli bir karşılaşmaya girmeden bütün ülkeyi boydan boya kat etmeği imparatorluk idare ve ikmal mekanizmasını mefluç hale getirmeyi başaracaktır. Bu durum karşısında Türkleri kesin olarak Anadolu'dan çıkarmak, savaşı Selçuklu merkez topraklarına intikal ettirecek kesin netice almak kararı ile büyük kuvvetler seferber ederek harekete geçen Bizans imparatoru Ordularını Doğu Anadolu'ya Selçuklu Başkenti istikametinde yürüyüşe geçirecektir

İmparator gücünden ve zaferinden emin olduğu için Alparslan'ın barış teklifini kabul etmeyecektir.

Sultan Alparslan Romen Diyojenle mukadder karşılaşmasını Cuma gününe tesadüf ettirir. Alparslan'ın âlim, fakih, tarihçi imamı Ebu Muhammed bin Abdül melik'il Buhari Sultan'a "Sen Allah (C.C.)'ın üstün edeceğim diye vaad ettiği dini için cihat yapıyorsun. Düşmanla Cuma günü, zevelden sonra, müslümanların senin için minberde, mescitte dua ettikleri vakit harbe tutuş" öğüdünde bulunur. Sultan, yönetimindeki islâm dünyasını bu büyük karşılaşma için uyarmış, Halife El Kaim tarafından hazırlatılan güzel bir hutbe ve dua metni hitafet makamınca bütün camilere dağıtılmıştır.

Alparslan 26 Ağustos 1071 Cuma günü, Bizans ordusunu planlamış olduğu şekilde karşılamayı, çatışmayı Cuma vaktine kadar geciktirmeyi başarır.

Bütün camilerde: "Allah (C.C)'im islamin sancaklarını yükseltmek için hayatlarını esirgemeyen mücahitlerini yalnız bırakma. Alparslanı muzaffer kıl ve askerlerini meleklerle teyit eyle..." şeklinde yakarılırken, Alparslan'da askerlerinin önünde atından inmiş ve secdeye varmıştır. Üzerinde kendisine kefen olmasını dilediği beyaz bir elbise vardır. Şehadete hazırlanmıştır. Ok ve yayını atmış ön safta vuruşmak için kılıç ve topuz kuşanmıştır Birlikte kılınan namazda Alparslanın duası şudur. "Ya Rabbi Seni kendime vekil yapıyorum. Azametini karşısında yüzümü yere sürüyor ve senin uğrununda savaşıyorum.. Ey tanrım, niyetim halistir, bana yardım et sözlerimde hilaf varsa beni kahret."

Ve askerlerine hitap eder: "Burada Alahattan başka sultan yoktur emir ve kader onun elindedir. Bu sebeble benimle birlikte savaşmakta veya benden ayrılmakta serbestsiniz..." der. Şehadet şerbeti içmeğe hazırlanan muharipler kucaklaşıp vedalaşırlar. Savaşın ayrıntılarına girmeyeceğim. Ebedi Türkiyenin temelleri böyle atılır. Cihan Sultanı, Ebu'ul Feth (Fetihler babası, Sultanül Adil Sultanül azam, Adüd'ud- devle lakaplarını Bürhân'u Emir-el müminin ünvanını taşıyan Alp Arslan 25 Kasım 1072 de vefat etti. Mezarı Merv'dedir.

Alp Arslan'dan sonra Büyük Selçuk tahtına oğlu veliaht Melikşah geçecektir. Devlet hudutlarını Kaşgardan Boğaziçi'ne Akdenize Kafkaslar kuzeyinden Aral gölünden, Hind denizi ve Yemen'e kadar genişletmeyi başaran, dünyanın en büyük imparatorluklarından biri haline getirdiği Selçuk devletine Mısır'ı Kuzey Afrika'yı da katarak İslâm birliğini ve Türk Dünya hakimiyetini gerçekleştirmeyi emel edinen Melikşah, Türklerin hakani, Arapların Meliki,

farsların Şahı ve Cihan padişahı mevkiindedir. 18 Yaşında iktidar mevkiine gelen Melikşah'ın Selçuklu Ordularının Antakya'da denize eriştiği noktada atını dalgaların içine sürmesi, Türk hakimiyetini karaların sonuna kadar erişirme mutluluğuna eriştiği için şükran secdesine kapanması, bu sahilden aldığı kumları Merv'de babası Gazi ve Şehit Sultan Alparslan'ın mezarına serpererek onun muazzez ruhuna hitap etmesi dikkate değer bir olaydır.

Anadolu'nun fethi Sultan Melikşah'ın zamanında tamamlanacaktır. 1074 te Alaşehir'i alan Türkmen boyları Adalar denizi sahillerinde milete erişirler.3 Nisan 1078 de İzmit ve Kocaeli bölgesi Türk hakimiyetine geçer. Anadolu hükümdarlığına erişen Süleyman Şah emrindeki askeri kuvvetleri başında İznik'e girerek (1078) merkez edindiği bu şehirden üsküdar'a kadar ilerler ve Boğaziçini kontrol etmeğe başlar. Telaşa kapılan Bizans-Selçuk hududu Kartal-Maltepe mevkiindeki Dragos Çayı olarak belirlenir. Bizans Anadolu'ya veda etmiştir. Türklük denizden ve karadan, doğudan ve batıdan hareketle Bizansı tasfiye için son adımı atmaya hazırlanırken Birleşik Avrupa Batı Hıristiyanlığı Doğu Hıristiyanlığını kutsal toprakları kurtarmak bahanesi ile taarruza geçecek tarihin en kanlı ve sürekli boğuşmasını haçlı seferlerini başlatacaktır.

I. Haçlı Seferinin disiplin, kumanda ve eğitimden yoksun milyonluk maceracı çapulcu güruhundan oluşan ilk dalgasının başkent İzmit önünde karşılanıp kırılmasına rağmen Haçlı savleti durmayacak Goldfroy de Bouillion komutasındaki zırhlı şövalye ve nizami birliklerden oluşan 600.000 kişilik ikinci dalga bire karşı on sevsiyesindeki sayıca üstünlük ve zırhlı kitlelere karşı hafif silahlarla netice alınamaması sebebiyle I. Kılıçarslanı İzniki bizanslılara bırakarak oyalama ve gerilla muharebeleri verilerek Anadolu içlerine çekilmeğe mecbur bıraktı. Batı Anadolu'nun muharip unsurlarımızca tahliye edilmesi Bizansın bu bölgeye tekrar yer-

leşmesine, çekilmeği başaramayan kitleler halinde en vahşi yöntemlerle imhasına yol açtı. Kadınlar çocuklar boğazlanarak kaynar sulara atılarak katledildiler. Batı Anadolu gazilere mezar olmuştu.

Kılıçarslan, kanlı ardçı ve gerilla savaşları ile Haçlı istila ordusunun zırhlı kollarını Anadolu derinliğinde beşte dördünü imha etmek suretiyle iyice hırpalamış olmakla beraber bu Ordu Torosları aşarak Kudüs istikametinde yürüyüşe Antakya önüne erişmeyi 7 ay süren kanlı bir muhasaradan sonra Firuz adlı bir Ermeni dönmesinin ihanetle kale kapılarını açması ile bu kente girmeği başarmışlardır. Haçlılar bir yıl sonra da Kudüs'ü alarak şehirde oturan 70.000 Müslümanı ve museviyi son ferdine kadar boğazlayacaktır. Birinci Haçlı seferinin so-

nucu olarak Bizans Batı Anadolu'ya yerleşirken Katolik Latinler de iki asır ellerinde tutacakları Antakya, Prensligi (1098-1268) Kudüs Krallığı (1099-1187) Akka da (1192-1291) Trablus Kontluğu (1102-1288) Urfa Kontluğu (1098-1146) devletçikleriyle Ortadoğu da mevzilendiler. (III. Haçlı Seferi Kıbrıs Kırallığını IV. Haçlı Seferi İstanbul Latin İmparatorluğunu(1205-1458)Naksos Dükalığını (1207-1566) yaratacaktır. İyonya adaları üzerindeki Kafalonya kontluğu (1184-1483) III. Haçlı seferinin ürünüdür. Sen Jean Şövalyelerinin Rodos Devleti de Akka'dan çıkarılan haçlı artıklarının kuruluşudur. 1521'de Kanunî'nin Rodosu fethi ile Sen Jean Şövalyeleri Anadolu sahillerini Rodosta 217 yıl tacizden sonra Malta'ya taşınmışlardır.

(Devamı gelecek sayıda)

■ **Adam kadrini adam bilür
Altun kadrini zerger.**

■ **Aç balam var balam
Tok balam yok balam**

Doğu Türkistan'da Muhtariyet ve Türk-İslâm Varlığını Yok Etme Siyaseti

Rahmetullah Ahmed Rahmeti

Bir süreden beri, basın ajanslarından ve uluslararası basından Doğu Türkistan'ın başkenti Urumçi'de, Çin Halk Cumhuriyeti başkenti Pekin'de ve son olarak da Çin'in en büyük deniz limanı olan Şanghay şehrinde, Türkistanlı Müslüman öğrencilerin gösteriler yaptığını açıklayan haberler alınmaktadır.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin çok uzun yıllardan beri kendi içine kapanık olarak yaşadığı göz önüne alınırsa, bu haberlerin gelmesi endişe vericidir. Komünizmin katıllığı aşırılığı ve baskısı sebebiyle gizlilik içinde ve geri kalmış olan Mao-Tse Tung'un dönemi sonrası Çin'de, kalkınma ve modernleşme projelerini hızlandırmak amacıyla son zamanlardaki "açılma" siyasetinin benimsenmesine kadar, bu ülke hakkında pek bir şey bilinmiyordu. Siyaseti esas olarak Den Xiaoping tarafından dile getirilen şimdiki hükümet, bütün vatandaşlarına din ve ırk ayrımı yapmaksızın temel hakları sağladıklarını iddia etmeye başlamıştır.

Bu olaylar, Doğu Türkistan'daki hayatın gerçeklerini yansıttığı için, Müslüman çevreler tarafından dikkate alınmalıdır. Öte yandan bilindiği gibi; Çin Halk Cumhuriyeti, resmi olarak "Şinjiang Uygur Özerk Bölgesi Eyaleti" adını verdiği Doğu Türkistan halkının, ülkelerinde siyasi, dinî, kültürel ve ekonomik haklarından tam olarak yararlandıklarını iddia etmektedir.

Diğer Müslüman gazetelerinde ve günlük "Arap News", "Jeddah" gazetelerinde açıklanan bu haberlere göre, öğrencilerin gösterileri, 15 Aralık 1985 de Urumçi şehrinde başlamıştır. Bu sıralarda, Merkezi Çin hükümeti, eyaletin "özerk hükümet" üyelerini değiştirmiş, İsmail Ahmed'i eyalet hüküme-

tinin başkanlığından almıştı. Dörtbinin üzerinde öğrenci, şehirlerdeki Partinin Genel Sekreteri, Song Han Liang'a aşağıdaki isteklerini iletmışlerdir:

1- Doğu Türkistan'da atom denemelerine devam edilmemesi,

2- Çin'in iç bölgelerindeki Çinlilerin, Doğu Türkistan'a göç etmelerinin yasaklanması.

3. Yönetimin başının ve Halk Komitelerinin başkanlarının serbest seçimlerle seçilmesiyle, ilan edilmiş olan "Demokratik Muhtariyet" kanununun tatbik edilmesi

4- Doğu Türkistan'daki Müslümanlara doğum kontrolü siyasetinin uygulanması

5- Doğu Türkistan kaynaklarının bir bölümünün bölgenin kalkınması ve modernleştirilmesi için kullanılması konusunda yetki verilmesi

6- Yerli teşebbüslerde Türkistanlı gençlerin istihdamının tercih edilmesi ve Doğu Türkistan'ın sosyal ve ekonomik standartlarının yükseltilmesi...

Türkistanlı Müslümanlar, yeni eyalet hükümetinden bir sonuç elde edemeyince, öğrenciler isteklerini doğrudan doğruya merkezi otoriteye ve Pekin'deki Komünist Partisi yüksek komiserliğine götürmeye karar verdiler. 23 Aralık 1985 deki gösterilere 400 ün üzerinde Türkistanlı öğrenci katıldı ve pankartlar taşıyan ve özerkliğin uygulanması için esas yetkilerin verilmesi ve Türkistanlı Müslümanların ve çevrelerinin güvenliğini tehdit eden atom denemelerinin durdurulması isteklerini dile getiren sloganlarla, bu öğrenciler hep birlikte "Zhong Nan Hai"deki parti merkezine yürüdüler. Öğrenciler. Çin

Merkez Komünist Pratisi'nin bir yetkilisine isteklerini ihtiva eden bir muhtıra (memorandum) verdiler. 25-26 Aralık tarihlerinde Pekin'de Merkezi Milletler Enstitüsünde (Central Institute of Nationalities) yapılan toplantılarda, Çinli yetkililer; Pekin'in kendilerine karşı cömert davrandığını ve ülkenin güvenliğinin sağlanması açısından atom denemelerinin gerekli olduğunu ileri sürerek Türkistanlı Müslümanların isteklerini geri çevirdiler. Buna karşılık Müslüman öğrenciler Doğu Türkistanlı kardeşlerinin isteklerini desteklemek amacıyla bu sefer de Şanghai'da bir gösteri düzenlediler. Doğu Türkistan'ın Çin tarafından istila edilmesinden bu yana, Pekin bu bölgeye siyasi ve idari sisteminin bir parçasıymış gibi davranmakta ve Doğu Türkistan Müslümanlarını Çin topraklarında yaşayan "etnik bir azınlık" olarak mütalaa etmektedir. Aldığı sayısız tedbirlerin başında siyonistlerin "Filistin" yerine "İsrail" adını kullanmaları gibi, tarihi "Doğu Türkistan" adının kullanılmasını yasaklayarak, Çince "Şinjiang"ın kullanılmaya başlanmasıdır. Çin otoriteleri, Türkistanlı Müslümanları, geniş Çin topraklarına dağılmış Çinli Müslümanlar olarak kabul etmekte ve Türkistanlıların ırk, tarih, kültür ve dil açılarından Çinli Müslümanlardan tamamen ayrı olmaları gerçeğine rağmen Doğu Türkistanlı Müslümanlarla ilgili haberleri Çinli Müslümanlarla ilgiliymiş gibi vermektedirler. Bu siyasetin amacı dünyayı, Çin de çeşitli ulusların Müslüman cemaatlarının dağınık olarak yaşadıklarına ve Doğu Türkistan kimliğinde bir Müslüman devletin olmadığına inandırmaktır. Şinjiang'dan, Doğu Türkistan adı ile bahsedilen bir Müslüman gazetenin ya da derginin çok nadir bulunması dikkate alınırsa, bu amacında bir dereceye kadar başarı kazandığı anlaşılmaktadır. **Türkistanlılar, Orta Asya'da Doğu Türkistan adında bir Türk-İslâm ülkesinin olduğunu "Müslüman Dünyası'nın" unutacağı korkusu ile Çin'de ayrı bir varlığa sahip olduklarını teyid etmek amacıyla topraklarının tarihi adı olan "Doğu Türkistan"ı koruyabilmeye çalışmaktadırlar.**

Müslüman Türkistanlıların değişik yerlerde, farklı ölçülerde görülen bu gösterile-

ri, milli kimliğin korunması için yapılan zorlu mücadelenin bir bölümüdür. Çinlilere, Müslümanlara ve dünya kamu oyununa, kendilerinin Doğu Türkistan'a ait olduklarını, kendilerine ne ad verilirse verilsin, bu bölgenin yerli halkı olduklarını göstermek istemişlerdir. Çin'in genel anayasasında kabul edilmiş olan "özerk yönetim"deki ulusal egemenlik imtiyazlarını uygulamalarıyla ilgili kanuni haklarını talep etmektedirler. Böylece kendi kutsal anayutlarında, Türkistan adetlerini ve geleneklerini "koruma hakkına" sahip olacaklardır. Taleplerindeki ana unsur budur. fakat Çin yayın organları, isteklerinin hemen hemen sadece Doğu Türkistan'da mal ve can kaybına sebep olan nükleer denemelerin durdurulması ile ilgili olduğunu iddia ederek konuyu saptırmaya çalışmaktadır.

Atom denemeleri:

Fransız uzmanlar, Doğu Türkistan'da bulunan uranyum miktarının 12 trilyonton civarında olduğu tahmininde bulunmuşlardır. Çin Halk Cumhuriyeti, 19 Nisan 1950 de imzalanan bir anlaşmaya göre, Sovyetlerin yardımı ile 1950 yılında bu bölgelerden uranyum çıkarmaya başlamıştır. Halen sekizin üzerinde ocaktan uranyum çıkarılmakta ve bu madenlerin dördünün çok zengin olduğu belirtilmektedir. Çin, 1960 yılında Urumçi ve Kumul şehirleri arasında bir bölgede radyoaktif elemanları işlemek için ve Tarım nehri kıyısında uranyumdan çıkarılan plutonyumu rafine etmek için birer fabrika kurmuştur.

Ayrıca Urumçi'de ham uranyum üretmek için de bir fabrika kurulmuştur. 1957 Eylül'ünde imzalanan bir Çin-Sovyet anlaşmasına göre iki komünist gücün arasındaki ilişkinin kesilmesi üzerine Rus danışmanlarının ve uzmanlarının geri çekilmelerine rağmen Çin'in atom bombası üretebilmesi için Sovyet yardımı ile bazı nükleer reaktörler inşa edilmiştir. Bu programa, İngiliz atom bilimcisi Borona Bontokorvo da yardım etmiştir.

16 Ekim 1964'de Çin Halk Cumhuriyeti, Doğu Türkistan'da Lop Nor bölgesinde ilk atom bombasını patlatmıştır. bu bomba 20

kilo ağırlığında olup, şiddetli TNT ihtiva etmekteydi. Çin Halk Cumhuriyeti, 22 Eylül 1969 da 250 kiloton kesafette TNT maddeli onuncu atom patlamasından sonra, 29 Eylül'de 3 megaton kesafette ilk hidrojen bombasını patlatmıştır. Çin, sayıları şimdiye kadar sadece Doğu Türkistan'da otuzu geçen atom ve termonükleer bombaları pataltmaya devam etmektedir. Hiç şüphesiz, Doğu Türkistan'ın nükleer araştırma bölgesi olarak seçilmesi sebebsiz değildir.

Bu, insan, hayvan ve bitki türlerinin hepsi için öldürücü olan, atomlar ve tozlar gibi, patlamalara eşlik eden nükleer radyasyon ve elementlerle salgın ve diğer hastalıkların yayılması yoluyla Türkistan halkından kurtulma plânının bir bölümüdür. Çinliler, kurbanları, özellikle Türkistanlı ve Müslüman ve yer, Doğu Türkistan'sa insan hayatını ve çevreyi düşünmeye gerek duymazlar.

5 Kasım 1985 tarihli "Arab News"de yayınlanan Mary-Louis O Callaghan tarafından yazılan bir makalede Çin teknoloji ve bilim Komitesi başkanı Wu Shing'in Çin'in halâ nükleer güvenlik konusunda geri olduğunu ve kendi sistemini ve planlarını hazırlamadan önce yabancıların güvenlik sistemlerinin incelenmesi gerektiğini söylediği belirtilmiştir. Çin'deki nükleer enerji kuruluşları halâ ilk başlangıçtaki gibidir. Deneylerin etkinliği ve radyoaktif tortudan korunma konusunda bölgeden ve dışarıdan gelen birçok soru cevapsız kalmıştır. Makalede, Çin'in resmi basınının, bir nükleer kaza ihtimalinin ve bunun doğuracağı meselelerin farkında olduğu belirtilmiştir. Makalede ayrıca, geçen yıl Çin basınında; 1969 da Doğu Türkistan'da deneyler sırasında borunun patlaması ve işçilerin nükleer radyasyona maruz kalmaları şeklinde ortaya çıkan nükleer kaza hakkında ayrıntılı bir rapor yayınlandığı belirtilmiştir.

Diğer bir Müslüman dergisi Arabia'nın Kasım 1981 tarihli 3. sayısında Karaciğer, akciğer ve deri kanseri vakalarında artış görüldüğü ve Tarım havzası tarımında bazı sıkıntıların ortaya çıktığı açıklanmıştır. **Doğu Türkistan'ın başkenti Urumçi'yi ziyaret eden Batılı diplomatlar, resmi görevlerin, me-**

selâ: tarım havzasındaki kayıtların lâstik parçaları gibi ve genellikle çürük olduklarını kabul ettiklerini belirtmişlerdir.

1960'dan önce, Doğu Türkistandaki Müslümanlar arasında ciddi kanser vakaları görülüyordu. Ancak daha sonra, kanser, bölgedeki ölüm oranının yükselmesinin en önemli sebebi haline gelmiştir. Bu bölgelerde, bu tür hastalıklarla nükleer tesislerin çalışmaya başlaması tarihlerindeki rastlantı, aralarında yakın ilişki olduğunu teyid etmektedir.

Hernekadar Çin hükümeti, atom patlamaları sırasında gerekli tedbirleri aldığını ve uygulandığını; bu ön tedbirlerin diğer ülkelerle aynı olduğunu iddia ediyorsa da, Pekin, Nankin, ve Shanghai'daki hastanelerde birçok kanserli hastanın bulunması sebebiyle kanser konusunun soruşturulması, yukarıdaki iddialara bir açıklık getirmektedir.

Yine de, diğer komünist devletlerde olduğu gibi, Çindeki Marksist rejimin de, bu tür bilgilerin, siyasetine ve stratejik mütalalarına zarar vermemesi amacıyla yabancıların eline geçmesini önlemeye özellikle dikkat etmesine rağmen, doğu Türkistan'da yürütülen ve Müslümanların karşı karşıya olduğu atom denemelerinin tehlikeleri hakkında ve özellikle Doğu Türkistan halkının nükleer tehlikeyle karşı karşıya olduğunu teyid eden bazı haberlerin dışarıya sızdığı tesbit edilmiştir.

Doğu Türkistan'da Muhtariyet:

Türkistanlı Müslümanların öfkelerinin kıvılcım alarak patlamasına ve "Şinjiang Uygur" (Doğu Türkistan) eyaletinin muhtar hükümeti için daha büyük yetkiler ve siyasi haklar talep ettikleri büyük gösterileri yapmalarına sebep, İsmail Ahmed'in Suudi Arabistan'a yaptığı resmi ziyaret dönüşü, Eyalet Başkanlığı görevinden alınması ve onun yerine keyfi bir şekilde eyalet hükümet başkanı olarak Timur Davamet'in ve eyaletin Halk Kongresi Daimi Komite başkanı olarak Hamiduddin Niyaz'ın tayin edilmesi olmuştur. Hernekadar bu iki kişi de Türkistanlı iseler de resmi görevleri sırasında, Çin liderliğine itiat ettikleri için tenkit edilmekteydiler. Bu kişiler, Çin otoritelerinin elinde; müslüman-

lara ve Türkistan'a karşı olan siyasetlerin uygulanabilmesi için sadece birer alettirler.

Türkistan halkı, bu hükümetin hareketini itham ettiklerini açıklarken Pekin'in saçma isteklerini ve emperyalist siyasetini yerine getirmek üzere kendi arzusu doğrultusunda tayin edeceği ve usaklık edecek biri yerine, kendi isteklerini gerçekleştirebilecek ve çıkarlarını kollayacak bir kişinin liderliğine sahip olabilmek için eyalet hükümetlerinin başkanının seçme hürriyetini istemişlerdir. Aslında çok cepheli ve yorucu olan muhtariyet mücadelesi 1944 lere, Türkistan'ın silahlı mücadelesine kadar dayanır. Bu mücadelenin sonunda; 2 Ocak 1946 da Çin hükümetinin temsilcisi General Chang Chih Chung ile Doğu Türkistan Cumhuriyeti Hükümeti temsilcileri arasında barış anlaşması imzalanmıştır.

Doğu Türkistan'ın temsilcileri Rahim Can Sabir Hacı Şah Abulhay Töre ve Ahmed Can Kasimîdir. Bu anlaşma; Doğu Türkistan'da muhtariyetin kurulması için ana şartları belirten maddelerden meydana geliyordu. Her iki taraf da anlaşmanın uygulanmasını tam olarak kabul etmiştir. Hükümetin ilk başkanlığına; 31 Mayıs 1967 de Dr. Mesut Sabri Baykuzu getirilmiştir. Daha sonra başa geçen Hacı Burhan Şehidî halen, Çin Genel Halk kongresi siyasi istişare komiteleri başkanlarından biri olarak Pekin'de bulunmaktadır. Şehidî Eylül 1949 da Komünistlerin yönetimi ele geçirmesinden sonra da muhtar hükümetin başkanlığına devam etmiştir. Muhtar hükümetin başkanlığı daha önce imzalanan anlaşmaya uygun olarak Türkistanlılar'ın ellerinde kalmış, ancak Çin rejimi 1 Ekim 1955'de yürürlüğe koyduğu bir muhtariyet yasası ile Türkistanlılar'ın kanlarıyla gerçekleştirdikleri 1946 anlaşmasının özelliklerini ve ruhunu öldürmüştür.

Türkistanlıları hürriyetlerinden mahrum bırakan yeni yasada imtiyazların adları ve adli başlıklar bulunmaktadır. Sıradan bir adam bile resmen ilan edilen bu yasanın ihtiva ettiği şeylerle Çin hükümetinin muhtar eyaletlerde ve özellikle Doğu Türkistan'da yürüttüğü resmi işlemlerin ve gerçek uygulamaların arasında büyük farkı görebilir. Bu makale meseleyi açıklamaya yeterli değildir. Yine de, Türkistanlılar'ın acı çekmelerine se-

beb olan şartlar, Çin Halk Cumhuriyeti Hükümeti tarafından en yüksek perdeden dile getirilen muhtar yönetimin korkunç yüzünü teyid etmektedir.

Çin'in resmi iddialarına göre Doğu Türkistan muhtar bir idare olup, adı "Şin-jiang Uygur Özerk Bölgesidir". Ancak arazi, her biri muhtar olan ve Çince'de "zhou" diye adlandırılan beş bölgeye ve yine muhtar olup, Çince'de "Şian" adı verilen altı mahalli üniteye bölünmüştür. Çin'in resmi dilinde "kabilesel bölünmeler" olarak kabul edilen bu üniteler, Uygur, kazak, kırgız Özbek, Tatar ve Tacik' in hepsinin teker teker Türk ırkına ait oldukları, Müslüman oldukları, Türkçe konuştukları ve müşterek bir tarihe sahip oldukları hakikatini değiştirememektedir. Bu canavarlığın gerisinde halkın feryadının artmasına sebep olan şey, sadece "böl ve yönet" politikasıdır.

1953 yılında, yani komünist yönetimin ilk günlerinde Doğu Türkistan' da Budist Çinlilerin sayısı 324.000 olup %6.63 ü teşkil ediyordu. ve Türkistanlı Müslümanların sayısı 4.218.000 olup, toplam resmi nüfus 4.874.000 in %86.54 ünü teşkil ediyordu. Bu rakamlar hükümet görevlilerinin nüfus sayımları sonucudur. 1983 de Doğu Türkistan'da Budist Çinlilerin sayısının 52.87.000 e yükselerek %40.27'i teşkil ettiği, Türkistanlı müslümanların sayısının da 7.059.000 ile toplam nüfus 13.159 in, %53.64' nüfus sayımları sonucudur. Türkistanlılar'ın söylediğine göre, topraklarına göç eden Çin halkının sayısı halen, açıklanan rakamın üç katıdır. Aslında Çin Hükümetinin planı, gelecek bir iki yıl içinde yüz milyondan fazla Budist Çinlinin müslüman topraklarına transfer edilmesidir ve bu Türkistanlı müslümanların emsali görülmemiş bir insan akını ile yoğun bir kaynaşma, tasfiye ve yok etme siyaseti ile karşı karşıya olduklarını göstermektedir. Türkistanlılar ülkelerine göçlerin durdurulmasını istemelerinin sebebi budur.

Çin Halk Cumhuriyeti, Doğu Türkistan'ı Müslüman halktan tasfiye etme siyasetini yürütürken, nükleer patlama denemelerine son vermemiş Budist Çinlilerin bu bölgeye göçünü de durdurmamış, hat-

ta doğum kontrolü siyasetini empoze etmiş ve İslâm şeriatına aykırı olan aile başına bir çocuk kısıtlamasını getirmiştir. Çinlilerin kalabalık halinde Doğu Türkistan'a göçlerine karşılık, Türkistanlıların Çinlileşmelerini hızlandırmak ve İslamiyetten tamamen soğumalarını sağlamak için nüfus artışını engellemeye çalışmaktadır.

1952'de kabul edilen ve 1984 de değiştirilen muhtariyet kanunu, muhtariyetin tarifini ve esaslarını ihtiva etmektedir. Mamafih gerçek, tarif edilenden ve kağıt üzerindeki kanundan farklıdır. Çünkü bu Kanunun pratikte uygulanmasında, kanunun yasal sınırları içinde verilmiş olan imtiyazlardan yararlanması gereken bu ülkenin yerli halkının, çıkarlarının ve haklarının korunması sağlanmalıdır. Bütün komünist ülkelerde olduğu gibi, yasa ile uygulama farklıdır., aşağıda, hakim olan durumun kısa bir özeti verilmiştir.

1- Şinjiang Uygur (Doğu Türkistan) "Özerk" Bölgesi Hükümeti Üyeleri, bölge halkının seçimiyle başa geçmiş degillerdir. Çün Halk Cumhuriyeti Hükümeti, siyaset ve çıkarlarına uygun olarak bölgedeki Halk konseylerinden kişileri almakta ve tayin etmektedir.

2- Hükümet üyelerinin büyük bir çoğunluğu, Halk Kongresi, Bölgenin Komünist Parti Daimi Komitesi ve Doğu Türkistandaki diğer hükümet kuruluşları göçmen Çinlilere aittir. Mesela:

a- Bölgedeki en yüksek otorite olan Çin Şinjiang Uygur Özerk Bölgesel Komitesi Komünist partisinin başında vatandaşlıktan çıkarılmış Çinli bir jeolog Song Hankiang bulunmaktadır ve 15 üyeden sadece dördü, Türkistanlıdır.

b- Şinjiang Uygur Muhtar Bölgesel Halk Hükümetinin başında halen Timur Davamet bulunmaktadır. 9 üyesinden 5 i vatandaşlık değiştirmiş Çinlilerdir.

c- Şinjiang Uygur Muhtar Bölge-

sel Halk Kongresi Daimi Komitesinin başında halen Hamidüddin Niyaz bulunmaktadır. 16 üyesinin 9 u vatandaşlık değiştirmiş Çinlilerdir.

3- Çinliler sadece hükümetin ve eyaletin liderliğindeki yüksek görevleri tekellerine almakla kalmamış, eyaletin hayatında çeşitli alanlardaki görev ve işleri de ellerine geçirmişlerdir. İş yerlerinde ve fabrikalardaki Çinli görevlilerin oranı % 75'i bulmuştur. Ayrıca, vatandaşlıktan çıkarılan Çinli işçilerin bölgedeki iş gücündeki oranları %80 e ulaşmıştır. Meselâ; 1984 de Urumçi'de "Tian Şian" yünlü dokuma fabrikasına yaptığım ziyarette fabrikanın müdürüne fabrikadaki işçilerin sayısını sorduğumda 450 işçi çalıştığı ve bunlardan 15 inin Türkistanlı olduğu cevabını almıştım. İş alanındaki bu tekellilik ve hegemonya Türkistan halkı arasında büyük ölçüde bir işsizliğe ve fakirliğe, ekonomik ve sosyal şartlarında genel bir düşüşe sebep olmuştur.

4- Çin Hükümetinin, Türkistan halkının elinden hükümetini seçme hakkını almasını ve işlere tam olarak hakim olmasını takiben bütün resmi ve kamu görevleri ve sektörleri Çinlilerin eline geçmiştir. Çinliler görevlerine ve statülerine bakılmaksızın yönetimi ve otoriteyi ellerinde tutmaktadırlar ve Türkistanlıların onlara soru sorma hakları yoktur. Bu istibdat ve uygulamâ, çalkantılara ve silahlı çatışmalara yol açmaktadır. 1980 de Aksu da bir sinemada Çinli bir delikanlının kendisine yer vermek istemeyen Türkistanlı bir genci öldürmesi ve 1981 de Kaşgar'da yaptığı işe karşı ücretini isteyen bir Türkistanlı çiftçiye, Çinlinin arabasıyla çarpması bu olaylara birer örnektir.

5- Çin hükümeti; Türkistandaki maden ve tarım kaynaklarını alarak işlemek ve ihraç etmek görüntüsü ile bunları Çin'e mal etmektedir. Meselâ, Doğu Türkistan'dan alınan "Nora Mai" petrolü, Çin'in Kansu eyaletinin başkenti Lanzkou'ya götürülerek burada rafine edilip, Güney-Doğu Asya ülkelerine ihraç edilmektedir. "El Cade" Yeşim taşı, Hoten'den Pekin ve Nanking'e taşınmaktadır. Yine bunun gibi, Altay tarla-

larından alınan Pamuk Şanghay'a getirilerek doğrudan doğruya Sovyetler Birliğine ihraç edilmekte ve böylece Çin Sovyetler birliğine olan borçlarını ödemektedir. Bunlara karşılık ise kalkınması ve yeniden inşası için Doğu Türkistan eyaletine kârdan hiç bir hisse gelmemektedir.

6- Çin hükümetinin tutumu bu olduğuna göre Çinli göçmenlerin tutumu da pek farklı değildir. Çinlilerin yasal veya yasa dışı yollardan kazandıkları bütün zenginlik ve para Çin'in kasalarını doldurmaktadır.

Bu durumun sonucu olarak, Kaynakları her gün yağmalanan Türkistan Komünist yönetimindeki ülkelerde bile zor görülen yoksulluk ve gerilikle etkilenmektedir. 40 yıl kadar sonra topraklarını ziyarete gelen Türkistanlı göçmenler, ülkelerini yarım asır öncesine göre çok daha kötü durumda bulmaktadırlar. Son yıllarda gelen Türkistanlı Hacılar, köyler bir yana, henüz şehirlerin bile büyük bir bölümünün elektriksiz olduğunu ve eyaletin başkendi Urumçi'nin sakinlerinin %30 undan fazlasının elektrik enerjisinden yararlanamadıklarını belirtmektedirler.

Okur yazar sayısının arttırılmaması ve Türkistanlılar arasında cehaletin empoze edilmesi; Türkistanlıları aşağılık işlere yönelterek vasıflı ve eğitilmiş yerlilerin bulunmaması sebebiyle göçmen Çinlilere hükümet saflarında görev verebilme siyasetinin bir bölümüdür. Bu siyasi plânın bir amacı Türkistanlı Müslümanlarda kültürel ve ideolojik bir boşluk yaratarak bu boşluğun Komünist ve Çin propogandasıyla doldurulması, inançlarının ve millî tarihlerinin etkisini azaltarak onları Çin kültürünü kabul etme noktasına getirmek ve böylece Türk kültürünü ve düşüncesini Çinileştirme sürecini hızlandırmaktır.

Bu siyasetin kesin delillerinden biri de milli alfabenin harflerinin 30 yıl gibi kısa bir süre içinde dört defa değişmesidir. 1950 den önce islâmiyetin kabul edilışinden bu yana Doğu Türkistan'da rağbette olan Arap alfabesi geçerliydi. Bundan sonra Türkistan'a Kiril (Rus) alfabesi getirilmiştir. Çin-Rus ilişkilerinin bozulmasından sonra bu eyaleti için Latin alfabesi uygulanmıştır.

"Gevşeme" siyasetinin başlamasından sonra; müslümanlar artık yeni bir karaktere sahip olan bozulmuş Arap harflerini kullanmaktadırlar. Açıkça anlaşılacağı gibi, bilim ve eğitim alanlarında bu değişiklikler kültürel anarşi ve yozlaşma şeklinde etkisini göstermiştir. Böylece, Çin dilinin her alanda kullanılması konusunda ısrar edilecek ve bu dil, eğitim, bilim ve resmi işler için kullanılacak tek araç olarak kabul edilerek İslâm mirasına büyük zarar verilmiştir. 1984'de yaptığım seyahat sırasında Aksu, Kaşgar ve Urumçi hava alanlarında, bunların Türkistan şehirleri olması ve Şinjiang Uygur (Doğu Türkistan) "Özerk" Bölgesi içinde bulunmalarına rağmen, bütün anonsların sadece Çin dilinde yapıldığını gördüm.

Çinli yazar Shu Wei Golü, 1982 de Şinjiang Üniversite Dergisinin 10. sayısında yayınlanan "Sosyalist Şinjiang'da (Doğu Türkistan) Üniversitesi Seviyesinde Eğitimin Gelişmesi Konusunda Bazı Noktalar" başlıklı yazısında şöyle demektedir: Üniversitelerdeki ve enstitülerdeki Türkistanlı öğrencilerin sayısı 1979'da 5125'dir. Bu sayı Çin'in diğer eyaletlerindeki üniversite öğrencilerinin sayılarıyla karşılaştırıldığında çok düşüktür. SSCB'deki komşu Kazakistan ve Özbekistan Cumhuriyetleriyle bile karşılaştırıldığında, eğitimin Doğu Türkistan'da çok daha geride olduğu görülür. Meselâ Doğu Türkistan'da eğitimlilerin oranı binde 9.4 iken, bu oran Kazakistan'da binde 157, Özbekistan'da ise binde 176'dır.

Halen, Müslümanlara uygulanan ve dünyadaki çeşitli kişilerin ve teşkilatların durumuyla ilgili gerçekler göz önüne alınmadan lehte bir kamu oyu toplamaya başlayan dini hürriyet, Çin Halk cumhuriyeti hükümetinin yeni takip etmeye başladığı gevşeme siyasetinin bir özelliği olarak kabul edilebilir. Aslında, Özel olarak Doğu Türkistan'da ve genel olarak diğer Çin eyaletlerinde uygulanan dini hürriyetin üzerinde ciddi bir inceleme yapılmamıştır.

1982'de ilan edilen yeni anayasa 18 yaşından küçük olanların dini eğitim görmelelerinin "mümkün olmadığını" belirtmekte ve gençlere dini eğitim rehberliği yasaklamak-

tadır. Devlet sosyalist ilkelerle çelişkili olmasını sebep göstererek dini eğitime baskı yapmaktadır ve bu sebeple müslümanlarla ilgili hükümet kadrolarını doldurmak amacıyla dışında İslâmî öğretim yasaklanmıştır. Doğu Türkistan'da öğrenci sayısı 70'i geçmeyen tek "İslam enstitüsü" başkent Urumçi'de bulunmaktadır.

İslamiyetin Şahıs ve aile hayatıyla ilgili bir takım hükümleri vardır. Fakat Hükümet bunların uygulanmasına izin vermediği gibi saygı da duymamaktadır. Hatta, İslâmiyete karşı bir savaş başlatmıştır ve Müslümanlarla Çinli Budistlerin evlenmelerini açıkça teşvik etmektedir. Müslümanları evlilik, boşanma, miras, yeme , giyinme yaşama vs. gibi sosyal davranışlarda Budist adetlerini ve Komünist inaçlarını esas alan ortak hükümleri uygulamaya zorlamaktadır. Müslümanlar ibadetleri sırasında sürekli olarak Çinli Budistler tarafından rahatsız edilmektedirler. Mesela Washington Post'un Peking muhabiri Bayan Lena H. Sun, gazetenin 13 Ocak 1985 tarihli nüshasında yayınlanan bir yazısında; müslümanları kızdırmak amacıyla Budist gençlerin gruplar halinde namaz kılan müslümanların önünde durduklarını ve başın öne eğilmesinin ve yere yatmanın Çinlileri şereflendirmek için yapıldığını ve Çince "Tov-too" şeklinde adlandırılan, Çinlilere boyun eğmeyi gösterdiğini söylediklerini belirtmiştir.

Çin Anayasası tarafından teminat altına alınmasına rağmen, inanç hürriyetlerinin yasaklanması devam etmektedir. Doğu Türkistan'da "gerici", "emperyalist", "dini" ve "şovenist"(!) ideolojilerin propagandasını yapmaktan sanık 15.000 tutuklu bulunmaktadır. Sık sık İslamiyeti ve Müslümanları küçültücü yazıların ve kitapların yayınlandığı görülmektedir. Komünist bir yazar olan Fong Xi'nin yazdığı "İslam Dinin Tarihi" başlıklı kitap, 1981 de yayınlanmış olup, Çin Halk Cumhuriyetinde bütün dillerde okunmaktadır. Kitapta birçok asılsız iddia vardır. Çin hükümeti, bütün yazarları ve eğitim görevlilerini , yazılarının Çin Komünist Partisinin esaslarına uyması ve felsefesinin, siyasetinin ve programının öncülüğünü yapmaları için zorlamaktadır. Doğu Türkistan'ın

"Yeni Tarihi" Çin'deki proletarya devriminin genel tarihinin bir bölümüymüş gibi hazırlanmıştır. Arab dilinin geçmişe ait olduğu mazareti ile, Arab ifade tarzının yerini çok sayıda Çin tabirinin alması sebebiyle Türkistan (Uygur) lehçesi bir yarı Çin dili haline gelmiştir. Hatta, Türkistanlı Müslüman filozof İbn-Nasr el Farabi tarafından Doğu Türkistan'da "El Makamatel-Itneyn Aşereyn" on iki makam diye bilinen Türkçe şarkıların besteleri, öylesine değiştirilip Çin bestelerine benzetilmiştir ki; özü ve aslı çok zor farkedilebilmektedir.

Bu sebeplerin bir araya toplanması sonucu, Türkistan halkı birleşerek, Pekin tarafından onaylanan "özerklik" konusunu vakit geçirilmeden ve gerçek anlamda uygulanmasını istemişlerdir. Hong Kong'da yayınlanan "Sheng Ming" in Eylül 1981 tarihli nüshasında şöyle denilmektedir: "Çinin demir adamı Deng Xiao Peng, Uygurların (Türkistanlılar) Çin rejimine karşı gürültülü bir ayaklanma hazırladıklarını ve "Gerçek özerklik istiyoruz" ve "köle olmak istemiyoruz" gibi sloganlar kullandıklarını tesbit etmiştir"

Bu gözlem 1980-1982 tarihleri arasında Doğu Türkistan'da yer alan kanlı olayları teyid etmektedir. Ayrıca, Doğu Türkistan halkının; Müslüman dünyasının kendi iç ve dış problemlerle çok meşgul olmaları sebebiyle kayıtsız davranmalarının sağladığı fırsatı değerlendiren Çin Halk Cumhuriyetinin takip ettiği, yok etme ve ırkî ve dinî kaynaştırma siyasetinden kurtulma arzularını da yansıtmaktadır.

Mamafih, temeli kutsal Kur'anda kesin bir şekilde belirtilmiş olan İslam kardeşliği mecburiyeti açıktır. Allah (C.C) "İnsanlar kardeşler" buyurmaktadır. bu kardeşliğin dikkat edilmesi ve korunması gerektiğini belirterek bu konuya büyük bir önem atfeden peygamberimiz Hz. Muhammed (S.A.V.) şöyle buyurmuştur: "Müslümanlar kendi aralarında birbirine bağlı manevi bir vücut gibidirler. Bir uzuv hasta olunca bütün vücut hasta olur. uykusuzluk ve acı çeker." Bu durumda, müslüman topluluklarından ve fertlerinden Türkistan'ın İslâmî ihtiyaçları-

na ilgi göstermelerini istiyorum. Böylece buradaki kardeşlerimiz, müslüman dünyasının kendilerini terketmediğini ve Çin emperyalizminin kurbanı olmalarına izin vermediğini anlayacak ve böylece Allah (C.C) tarafından kutsal olarak kabul edilen konular için İslâm ilgisinin canlı olduğunu ve Müslümanların kardeşleri ve varisleri tarafından asla terkedilmeyeceklerinin şuuruna varacaklardır.

Bizim İslâmi isteğimiz, Çin Halk Cumhuriyeti Hükümetinden "Çinlilerin Doğu Türkistan'a göçlerinin durdurulmasının daha önce gelenlerin kendi ülkeleri olan Çin'e geri dönmelerini ve nükleer denemeler ve doğum kontrolü şeklinde kendisini gösteren ırk katliamına son verilmesini isteyen" Müslüman hükümetlerin ve teşkilatların arzularına uymalıdır. Doğu Türkistan'da muhtar yönetimin uygulamada da gerçekleşmesi ve Türkistan halkına kendi kendilerini idare etme, ülkelerini kalkındırma ve milli ve dini

BİBLİYOGRAFYA

Doğu Türkistan'da Atomik Şehirler, (Türkistan'ın Sesi), Kahire: No.4, 1953, 25-26 sh.

Mohammed Harb, "Çin'in Atom Ürünleri ve Bunların Doğu türkistan'daki Müslümanlarla Bağlantıları" (İslami Uyanışa Doğru), Seri no. 43; Kahire: Al Muhtar al İslami, 1979

Halk Cumhuriyetindeki (Uygur) Milletlerin özerkliği, Beijing: Milletler Yayın evi; 1984

Shu Wei Golu, "Sosyalist Şinjiang'da Üniversitesi Seviyesindeki Eğitimin Gelişmesi Konusunda Bazı Noktalar" Çince, Beijing: Şinjiang Üniversitesi Dergisi, X. Bölüm 1982, 1-7 sh.

Lena H. Sun, "Çin Eyaletinde Etnik Çatışma" Newsday, New York: 26 Mart 1985

Lena H. Sun, "Kuzeybatıda Çin Türk Azınlığı- Gergin Bir Barış Yaşıyorlar" Washington Post, 14 Ocak 1985

Jim Mann "Çindeki Uygurlar- Eşitlik Arayan bir Azınlık" Los Angeles Times, 13 Temmuz 1985.

Çin Halk Cumhuriyeti Anayasası, 4 Aralık 1982 de tamamlanacağı ilan edilmiştir.

Liu Zheng, Song Jian, et al, Çin Toplumunu, Sorunlar ve Beklentiler Beijing: New World Press 1981

hüviyetlerini koruma fırsatı vermek suretiyle Çin otoritelerinin İslâm dünyasına karşı "samimi duygularını" göstermelerine ikna etmek konusunda birlik halinde çalışmalıyız.

Ben ayrıca, İslâm teşkilatlarının Doğu Türkistandaki Müslümanlar konusuna, onların şartları ve durumlarıyla ilgili bilimsel çalışmalar ve araştırmalar yapmak suretiyle daha fazla önem göstereceklerini ümid ediyorum. Böyle bir çalışmada ve araştırmada Türkistanlıların da yer alması, problemin daha iyi anlaşılması için destek sağlamalarını ve konuya gereken yardımın yapılmasını gerçekleştirebiliriz. Ayrıca bu suretle bu teşkilatların, uzun süreden beri ihmal edilen İslam konusu hakkında genel bir bilgileri olabilecek ve artık İslamiyet ve Müslümanlarla ilgili meseleler konusunda tek referans yalnızca Batılı ve Yabancı kaynaklar olmayacaktır.

Allah (C.C) hepimize doğru yolu gösterecektir.

Çin Rehberi, Tokyo Rapiopress, ŞTİ.; 1985. Owen Lattimore, Puvot of Asia, Boston: little Brown ve Şti.1950

Danol H. Mac Millon, Şinjiang'da 1949-1977 arası Çin Komünist Gücü ve Siyaseti, Boulder, Colorado: Westview Press, 1979

Leo Yueh Yun Liu, Dünya Siyasetinde Nükleer bir Güç olarak Çin, Nev York Taplinger ŞTİ., 1972

"Şinjiang'da Radyasyon" Arabistan The Islamic World Review, n.3 1981 sh.29

Mary-Louis O. Challaghan, "Çin N. Güvenceli Adım Atıyor." Arab News 5 Kasım 1985'

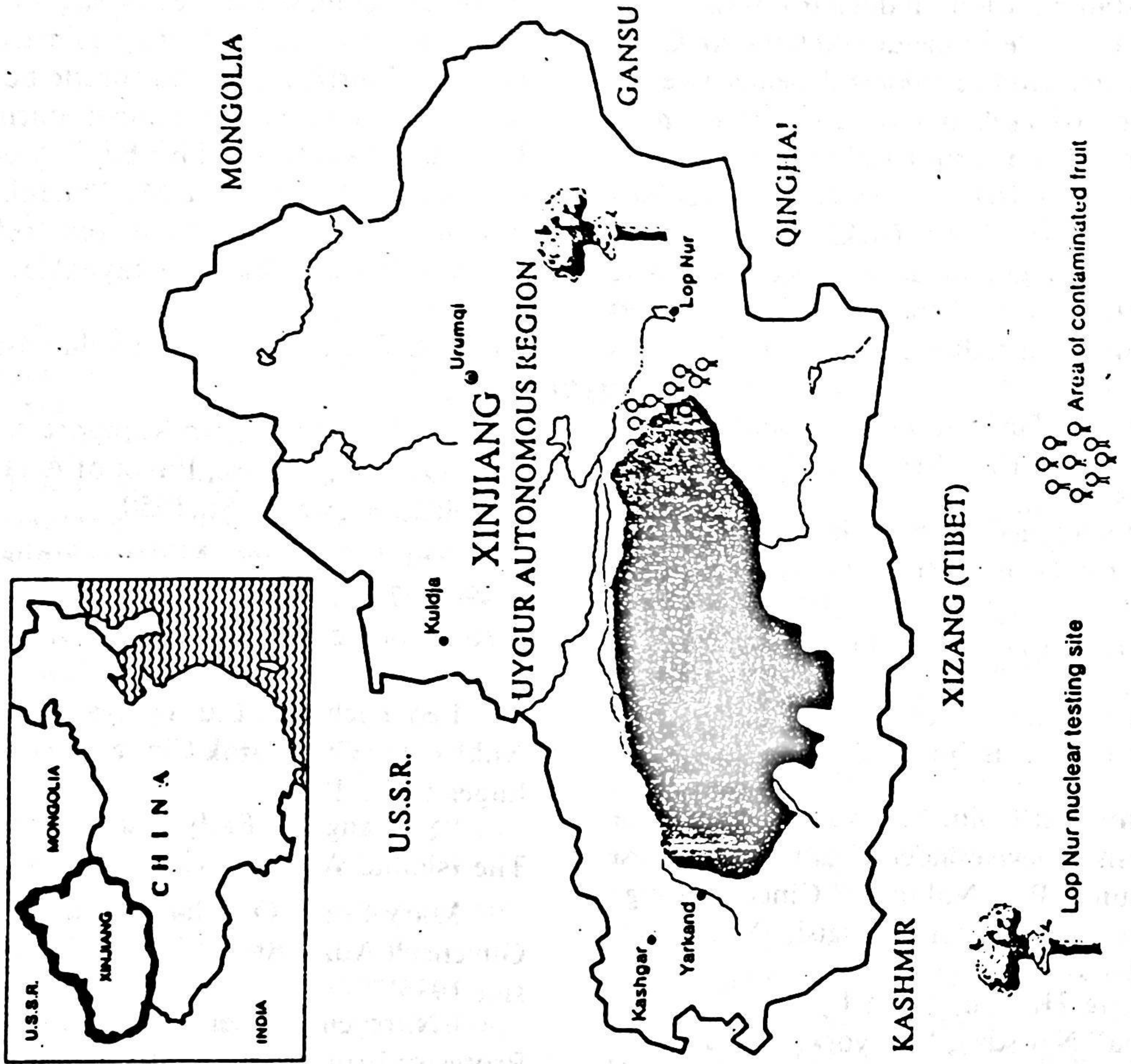
"Nitrojen- testlerine Karşı Peking'de Protesto: Etnik çinliler daha fazla Özerklik İstiyor." Arab News 24 Aralık 1985

"Şinjiang Öğrencilerinin Talepleri için Toplantı İsteniyor" Arab News, 25 Aralık 1985

"Şanghai'daki Müslüman Öğrenciler N-dönmelerini protesto ediyor" Arap News, 27 Aralık 1985

Mark O.Neill, "Çin Alışılmamış Protestolardan Zedelendi": Arab News, 28 Aralık 1985

DOĞU TÜRKİSTAN

BİR MUHTIRA

□ 26-29 Ocak 1987'de KUVEYT'te toplanan İslâm Ülkeleri Zirve Toplantısı Münasebetiyle, İslâm Konferansı Teşkilatı Genel Sekreteri, Sayın Şerifüddin Pirzâde'ye Sunulan Muhtıra.

28 Aralık 1986

Ekselansları Şerif-üd-Din Pirzade,
İslâm Konferansı Teşkilâtı Genel Sekreteri.

1- Bütün dünya müslümanlarının büyük ümitla beklediği İslâm Konferansı Zirve Toplantısı (Kuveyt 26 Ocak 1987)'nin müslümanlararası dayanışma ve birlik ve beraberliğin gerçekleşmesine yönelik asil amaçlarına ulaşmasını niyaz ederim.

2- Çin Halk Cumhuriyetince "Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi" olarak adlandırılan Doğu Türkistan'ın davasını Ekselanslarına sunmak istiyorum. 1878'de Çin tarafından İslâm Dünyasından koparıldıktan sonra, Doğu Türkistan'a bu isim verilmiştir. Stratejik önemi dolayısıyla Asya'da kilit bir konuma sahip olan Doğu Türkistan, tarih boyunca Türkler'in anavatanı ve devletlerinin merkezi olağelmış, Hicretin ilk yüz yılında İslâm dinini benimsemiş şerefine ulaşmıştır. 880 Miladide "Karahaneler" Devleti döneminde bölgede ilk Türk-İslâm Devleti kurulmuş, yetiştirdiği büyük şahsiyetler ve kültür ve bilim adamları sayesinde İslâm medeniyetinin bir merkezi haline gelmiştir. Türkistanlılar, diğer müslüman milletlerle birlikte Cihad Bayrağını taşıyarak İslâmın yayılmasında önemli yararlık göstermiştir.

3- Yüzölçümü 1.650.000 km² ve müslüman nüfusu yaklaşık 15.000.000 olan Doğu Türkistan, 1878'de, ülkenin hükümdarı Yakup Beg'in devrilmesiyle Çin işgaline uğramıştır. Yakup Beg, 1863-1878 arası 15 yıllık hükümler döneminde Çar Rusyası, İngiltere, Osmanlı Devleti, Afganistan ve Mısır ile diplomatik münasebetler tesis etmiş idi.

4- Türkistanlılar, (yabancı) Çin yönetimine karşı defalarca ayaklanmışlar binlerce müslüman, ülkelerini yabancı sömürsünden kurtarmak uğruna şehit olmuşlardır. Bu mücadeleler sonucunda 1933'de Hoca Niyaz Hacı başkanlığında "Doğu Türkistan İslâm Cumhuriyeti"nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Ancak zamanın müstemlekeci devletlerinin kaba kuvveti bu Cumhuriyete yaşama imkânı tanımadı. Doğu Türkistanlılar 1945'de Çin'de komünist devrimi sürerken Ali Han Töre başkanlığında kendi Cumhuriyetlerini yeniden tesis ettiler. Bu kez, Çin devrimcilerini destekleyen Sovyetler Birliği, Türkistanlı mücahitleri Çin hükümeti ile barış yapmaya zorladı. Türkistanlılar başlangıçta Çinlilerin barış teklifini reddettiyeler de Doğu Türkistan'da özerklik hakkının kabul edilmesi, bölgesel Hükümet üyelerinin serbest seçimle işbaşına getirilmesi ve yönetimdeki yabancı Çinli memurların yerli memurlarla değiştirilmesi gibi esaslar üzerine, bu teklifi kabul ettiler. Anlaşma, General Chiang Kai-shek başkanlığı altındaki Çin yönetimi temsilcisi olarak Kuzey Batı Çin Askerî Bölge Komutanı General Chang Chi-Chung tarafından ve Doğu Türkistan Hükümeti temsilcisi olarak Rehim Can Sabir, Ali Han Töre ve Ahmetcan Kasimi tarafından Urumçi'de 6 Haziran 1946'da imzalandı. Anlaşma, 7 Haziran 1946 tarihinde resmen Çince olarak Çin'in savaş dönemi başkenti Ch'ungking'de yayınlandı.

5- 1947 Yılı'nın başlarında, Doğu Türkistan Özerk Bölge hükümeti üyelerinin

tesbiti için genel seçimler yapıldı. Mayıs 1947'de Dr. Mesud Sabri Hükümet Başkanlığına getirildi. Ancak komünist devrimcileri destekleyen ve bölgede kendi durumunu güçlendirmeye çalışan Sovyet Rusya, yerli devrimcileri takviye etme bahanesiyle kendi adamlarını ve casuslarını ülkeye soktu; Aralık 1948'de Dr. Mesud Sabri yerine Başkanlığa Burhan Şehidi'nin tayin edilmesini Çin Hükümetine kabul ettirdi. Kısa bir dönem sonra, Çin Komünistleri ve Sovyetler Birliği duruma hakim oldu, General Chiang Kai-shek yenilgiye uğratıldı ve Taiwan Adasına sığınmaya mecbur bırakıldı.

6- 26 Ekim 1949'da Genel Vali Burhan Şehidi ve bölgedeki Çin Orduları Başkomutanı General Tawtsi, Çin Komünist Partisi Lideri Mao Tse-tung'a teslim olduklarını ilan etti. 12 Kasım 1949'da Komünist Birlikleri Doğu Türkistan'a girdi. Böylece müslüman Doğu Türkistan tarihinde yeni bir terör ve baskı dönemi başlamış oldu. Genel Vali Burhan Şehidi, 1 Ocak 1952'de Urumçi Radyosunda yayınlanan bir konuşmasında, ülkedeki ülema, siyasî liderler ve bilim adamlarından 120.000 kişinin idam edildiğini açıkladı. Komünist Doğu Türkistanlı liderlerden Ahmetcan Kasimi, Abdulhair Töre ve Abdul Kerim Abbas'ların Pekin'e doğru uçak yolculukları sırasında bir "uçak kazasında" öldükleri açıklandı, zira bu kişilerin vatanseverliği, komünist olmalarından ve Çin Komünist Rejimine bağlılığından daha güçlüydü.

7- Doğu Türkistan'da Çin Komünist Yönetimi aşağıda belirtildiği üzere üç döneme bölünebilir:

a- ÇİN KOMÜNİST YÖNETİMİNİN KONTROLÜ PEKİŞTİRME DÖNEMİ (1949-1965)

Çin Komünist rejimi, Doğu Türkistan'da kendi durumunu sağlamlaştırdıktan ve Aralık 1954'de Doğu Türkistan Çin Komünist Partisi Wang Inmo tarafından tesis edildikten sonra, şu üç istikâmette çalışmalarını yoğunlaştırdı:

- 1- Milliyetçi liderlerin ve ileri gelen din adamlarının değişik ithamlar, işkenceler ve başka yöntemlerle ortadan kaldırılmaları.
- 2- Özel mülkiyetlerin müsadere si ve varlıklı kişilerin ve siyaset adamlarının tutuklanmaları; hırsızlar ve canilerden oluşan bir Millî Milis Kuvvetinin oluşturulması; ve sosyal ve kültürel kurumlara komünist düşmanlığı yaptıkları bahanesiyle saldırılması.
- 3- Yönetim kadrolarına, ve kamu kurumlarına çok sayıda Çinli görevlilerin getirilmesi, etnik çinlilerin Doğu Türkistan'da yerleştirilmesi, kültürel ve eğitsel alanlarda asimilasyon politikalarının uygulanması.

b- KÜLTÜR DEVRİMİ (1966-1975)

Bu dönem içinde komünist Çinliler Doğu Türkistan'da İslâm dinini, Türk medeniyeti ve millî simgeleri ortadan kaldırmaya çalıştılar. Bütün cami ve mescitleri kapattılar ve binalarını amaç dışı kullandılar. Müslümanları, dinî vecibelerini yerine getirmekten, terörizm ve ölüm tehdidi ile, menettiler. Yerel halkı Çince konuşmaya zorladılar. İslâmî kitaplar ve Türkçe eserler müsadere edilerek yakıldılar. Bütün müslümanlar, Mao Tse-tung'un kitaplarını okumaya mecbur edildiler ve müslümanlar ile Çinliler arasında karma evliliği zorla uygulamaya koydular. Bu dönemin dikkate değer özelliği, bir önceki dönemden arta kalan Doğu Türkistanlıların Millî özelliklerinin kuvvet kullanmak suretiyle ortadan kaldırılması olmuştur.

c- SON ON YILLIK DÖNEM (1976-1986)

Bu dönemin özelliği, açık tedhiş politikasından, laik komünizm ve kültürel Çinleştirme politikasına geçiş olmuştur. Çinliler bu taktiğe;

- 1- Müslümanların gönüllerine dehşet ve korku salmağa ve

aralarında kara-cahilliği ve düşünce cehaletini yaygınlaştırmaya;

- 2- Nüfuz sahibi ve rejime muhalif islâmî ve millî liderleri ve şahsiyetleri ortadan kaldırmaya;
- 3- Ülkenin geleceği üzerine sağlam ve kalıcı bir denetim kurmaya yönelik daha önceki politikalarında başarılı olmaları üzerine bu politikanın uygulamasına geçmişlerdir. (Beş milyonu aşkın gayri müslüm Çinliyi Doğu Türkistan'a yerleştirebilmeleri bu alandaki başarılarını yansıtmaktadır.)

8- Çin Hükümetinin, bu modern politikası, ki "açık yumuşama politikası" olarak adlandırılır, Doğu Türkistan müslümanlarına bir ölçüde dinî hoş görü ortamı içinde yaşama imkânı vermektedir. Ancak burada tehlikeli olan husus, bu politikanın, müslümanların dikkatini Çinlilerin gerçek hedefinden başka yöne çevirmeyi amaçlamasıdır. Çinlilerin söz konusu amaçlarından biri, bu müslüman ülkeye 200 milyon gayri müslüm Çinliyi getirerek yerleştirmektir. Bu yoğunlukta bir Çinli kolonisi, Doğu Türkistan'ın Türk müslüman halkının ırk, kültür, din ve ekonomi bakımından Çin potasında tamamıyla eritilmesine yeterli olacaktır. Doğu Türkistan müslümanlarının, yalnız dinî eğitimden değil, aynı zamanda her türlü çağdaş eğitimden mahrum bırakılmış olmaları, bu gerçeğe işaret etmektedir. Karacahillik (sevatsızlık) fiilen teşvik edilmektedir. Müslüman Türkler, kamu hizmetinde ve endüstriyel müesseselerde çalışma imkanlarından (mevcut Çin rejiminin müstemlekeci politikasının gerektirdiği haller hariç) yoksundurlar. Bu gerçek, Doğu Türkistan'da yaygın bir işsizlik ve ekonomik ve kültürel çöküntü şeklinde yansımaktadır.

9- Doğu Türkistanlılar, ülkelerinde sürdürüle gelen nükleer denemeler nedeniyle ortaya çıkan öldürücü sağlık tehlikeleri

karşısında savunmasız durumdadırlar. Bu tehlikeye karşı rejim, her hangi bir koruyucu önlem almamaktadır. Ayrıca, ülke halkı temel sağlık ve sosyal güvencelerden de yoksun bulunuyor.

Ekselansları,

10- Doğu Türkistan Müslüman gençliği, Çin Komünist rejiminin müstemlekeci baskı politikasına karşı tepkilerini ortaya koymak üzere 1986 başlarında, dünya basınında geniş yankı uyandıran, tarihi protesto gösteri yürüyüşlerini gerçekleştirdiler. Doğu Türkistan Müslümanlarının etnik ve kültürel varlıklarının yok edilmesine yönelik beslenen acımasız emelleri İslâm Âlemi liderlerinin, barış severlerin ve adalet ve hürriyet savunucularının gözleri önüne seren somut ve sağlam deliller mevcuttur. Bu durum muvacehesinde Doğu Türkistan Müslüman halkı;

- a- Ülkelerine etnik Çinli-göçmen akınının durdurulmasını;
  - b- Bölgede nükleer denemelere son verilmesini
  - c- Doğu Türkistanlı müslümanlara özerklik veren yasa hükümlerini tam uygulayarak bölgede serbest seçimlere gidilmesi ve hükümet başkanı ile Millî Komitelerin Başkanlarının seçimle iş başına getirilmesini;
  - d- Doğum kontrolü uygulamalarının durdurulmasını;
  - e- Hükümetin, ülke kaynaklarından bir kısmının Doğu Türkistan'ın kalkınması ve modernizasyonu için kullanmaya yetkili kılınmasını;
  - f- Doğu Türkistan'ın müslüman gençlerine resmî müesseselerde, kurumlarda ve fabrikalarda çalışma önceliği tanınmasını;
- VII- Doğu Türkistan müslüman gençlerinin eğitim, ekonomik ve sağlık düzeylerinin yükseltilmesi için gereken tedbirle-

rin alınmasını;
talep ediyorlar.

11- 1949'da nüfusunun % 95'i müslüman ve %5'i etnik Çinli olan Doğu Türkistan, örgütlü ve sistemli bir şekilde Çin kolonistlerinin akınına maruz kalmışlardır. Bunun sonucu olarak 1982'de 13.081.681 olan toplam nüfusda müslümanların oranı % 54'e gerilemiştir. Bunun üstüne, Türkistan müslümanları, 1964'den beri bölgede sürdürülmekte olan nükleer deneyler sonucunda öldürücü hastalıklara yakalanmaktadır. Ayrıca Çin komünist yetkilileri, onlardan gereken tıbbî imkânları esirgemektedir. Ayrıca müslümanların, doğum kontrolü kampanyasına tabi tutularak eritilmesine ve Doğu Türkistan'a göç ettirilen Çinli Budistler tarafından yutulmasına çalışılmaktadır.

12- Newsweek dergisi 16 Haziran 1986 tarihli sayısında Çin Komünist Partisi lideri Hu Yao Bang'ın bir demecini yayınladı. Bu demeçde Hu Yao Bang, Doğu Türkistan'ın nüfusunun 14 milyon olduğunu, bunun 6 milyonu Uygur, 5,5 milyonunun Çinli olduğunu ve bu toprakların 200 milyon kişiyi daha besleyebileceğini belirtmektedir. Bu konuşma, bu müslüman bölgeyi Budist Çinli göçmenlerin akınına maruz bırakarak, gayri müslim Çinlilerle doldurulmasına yönelik bir planının bulunduğu keyfiyetini ortaya koymaktadır. Böyle bir planın uygulanması sonucunda Doğu Türkistan'ın İslâmî hüviyeti son bulacak, neticede bu İslâm ülkesinin Çin'e ilhaki süreklilik kazanacaktır.

Ekselansları,

13- Tibet, Doğu Türkistan gibi Çin Cumhuriyeti idaresi altında olan ülkelerden biridir; hem Hindistan ve Budizm alemi, hem de Batılı ülkeler, bu ülkenin davasını destekliyorlar. Bu desteğin neticesindedir ki Tibet davası üç kez Birleşmiş Milletlerde görüşüldü; Tibet, Çin Hükümeti tarafından özel bir statüye tabi tutuldu. Bu uygulamanın bir örneği olarak; 1982'ye kadar Tibet'e yerleştirilen Çinlilerin sayısı, 1.892.393 olan nüfusun %

10'unu geçmemiş olduğunu gösterebiliriz.

14- Buna karşın Doğu Türkistan müslümanları, İslâm aleminde gerek hükümetlerden olsun gerekse gayri resmi teşkilatlardan olsun, herhangi bir destek veya yardım görmedi. Dünyada müslümanların ve İslâm Devletlerinin sayısı oldukça büyük bir oranda çoğalmış olmasına ve Türkistanlı müslümanların ızdırabı giderek artmasına rağmen kendilerinden bu destek esirgenmiştir.

Müslümanların, İslâm'ı yüceltme yolunda birbirlerini desteklemelerinin Tanrı buyruğu olduğu, ve İslâm ümmetinin varlığını ve menfaatlarını koruma ve kollama görevinin İslâm Konferansı Teşkilatınca üstlenildiği cihetle; Çin komünist rejimi tarafından uygulanmakta olan asimilasyon politikası neticesinde yok olma tehlikesi altında yaşayan ve İslâmî hüviyetlerini ve mevcudiyetlerini koruma mücadelesi vermekte olan Doğu Türkistanlı din-kardeşleriniz adına İslâm Konferansı Teşkilatına çağrıda bulunmak istiyoruz ve aşağıda arzedilen hususların gerçekleşmesi yolundaki mücadelemize İslâm Konferansı Teşkilatının ilgisini ve himayesini diliyoruz.

1- Doğu Türkistan'a gayri müslim Çinli akınının durdurulması ve Doğu Türkistan'ın 1949'da komünist istilasından bu yana bölgeye yerleştirilen Çinlilerin tahliyesi için ivedi önlemler alınması. Durumun kritik bir hal almasından ve müslümanların göçmen Çinli çoğunluğun altında gömülüp gitmesinden önce tedbir alınması gerekmektedir. Çin yönetiminin, yakın gelecekte Doğu Türkistan'a 200 milyon etnik Çinli yerleştirilmesine yönelik planını uygulamaya başladığı gerçeği dikkate alındığında durumun ciddiyeti daha da açık ortaya çıkmaktadır.

2- Doğu Türkistanlı müslümanları kültür, eğitim ve sosyal yönlerden Çinleştirme politikasına son verilmesi. Doğu Türkistanlı müslümanlara, İslâmî hüviyetlerini korumak, dinî vecibelerini yerine getirmek ve İslâmî öğretileri uygulamak için,

tam bir serbestlik tanınması.

3- Bölgede yaşayan müslüman halkın sağlık ve güvenliğini ve hatta hayatını doğrudan tehdit etmesi dolayısıyla Doğu Türkistan'da nükleer denemelere derhal son verilmesi.

4- Doğu Türkistan halkına self-determinasyon hakkı (kendi kaderini tayin etme hakkı) verilmesi. Çin Cumhuriyeti Hükümeti, Doğu Türkistan müslümanlarına serbest ve dürüst seçimlerle kendi yönetimlerini teşkil etme imkânı vermek suretiyle onlara karşı iyi niyetini ortaya koymalıdır.

5- İslâm Konferansı Teşkilâtı bünyesinde, Doğu Türkistan müslümanlarının durumunu incelemek üzere, özel bir komite kurulması ve Doğu Türkistan'daki müslümanların durumu ve onlara karşı beslenen müstemlekeci emeller hakkında bilgi edinilmesi için bir inceleme heyeti gönderilmesi.

6- Doğu Türkistan'daki müslümanların ekonomik, eğitim ve kültür seviyelerinin yükselmesine katkıda bulunacak ve müstemlekeci emellerin ürünü olan cehalet, gerikalmışlık ve sömürüye karşı koyma çabalarında kendilerine yardımcı olacak bazı kalkınma projelerinin uygulanmasını sağlamak amacıyla, resmi ve özel ekonomik kurumlara çağrıda bulunulması.

7- İslâm ülkelerinde çalıştırılmak üzere Türkistan'dan iş gücü istihdam edilmesi. Bu gerçekleştiği takdirde, Doğu Türkistanlı müslümanların geliri artacak, hayat standardı. Yüksелеcek ve ülkenin kalkınması için muhtaç oldukları bilgi ve beceriyi sağlayacaktır.

8- Doğu Türkistanlı öğrencilere istedikleri alanlarda eğitim ve öğrenimlerini İslam ülkelerindeki yüksek öğrenim kurumlarında yapmaları için burs tahsis edilmesi. Onlar bu yolla, hürriyetlerini daha iyi koruyabilecekleri gibi Çin Cumhuriyeti yönetimi tarafından uygulanmakta

olan Doğu Türkistan müslümanlarını cehalette ve geri kalmışlıkta bırakmaya yönelik politikasına daha kolay direnebileceklerdir.

9- İslâm devletleri ve kurumlarınca Doğu Türkistan'da camilerin tamiri ile okul, teknik müesseseler ve İslâmî araştırma merkezleri inşaatı için parasal yardım temin edilmesi.

Ekselansları,

"Çin Halk Cumhuriyeti" yönetimi, "Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği" karşısında yeni dostlar ve müttefikler edinmeye çalışırken aynı zamanda siyasi yalnızlığı ile ekonomik geri kalmışlığını da yenmeye çaba göstermektedir. Bu amaçlarına ulaşmak üzere İslâm Alemi ile Batı'ya yaklaşmak için olağan üstü çaba sarfetmektedir. Bu motif, tek başına, Çin'i Doğu Türkistan'daki politikasını değiştirmek için ikna etmeye yeter kanısındayız.

Ayrıca, şundan da eminiz ki Doğu Türkistan meselesi hakkında Çin'in bilinçlendirilmesi, Çin politikasında, mazlum müslüman Türklerin yararına bir değişikliğe yol açacaktır. Taleplerimizin tarafınızca himayesi, Çin hakimiyeti altındaki kardeşlerinizin karşı karşıya bulunduğu zulüm ve baskıları azaltacaktır.

Ekselanslarınızın, bu İslâmî davaya layık olduğu ilgiyi göstermesini, Doğu Türkistan'daki milyonlarca mazlum Müslümanlar ile muhaceretteki yüzbinlerce yurtdaşlarımız adına, rica ediyoruz.

Muhtıramızın lâayık olduğu ilgiyi göreceğinden ve İslâm Konferansı Teşkilâtının gelecek Zirve Toplantısına sunulacağından ümitvarız.

Muhammed Rıza BEKİN
(Emekli Tuğgeneral)

Doğu Türkistan Vakfı Mütevelli Heyeti
Başkanı

Hacı Kasım Emrullah Efendi'nin Vefatı Üzerine

Niyazi Yıldırım Gencosmanoğlu

Doğu Türkistan, yetişkin bir evlâdını daha kaybetti. Hacı Kasım Emrullah, 1986'nın Aralık ayında, Urumçi'de Cenâbı Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Merhum; Doğu Türkistan'ın Hoten vilayetine bağlı Karakaş ilçesinde doğmuştu. Dindar, milliyet ve hürriyet perver bir aliye mensuptu. Babası Emrullah Efendi, Doğu Türkistan'ın istiklâli için çalışmış ve bu yolda savaşmış bir Rimse idi.

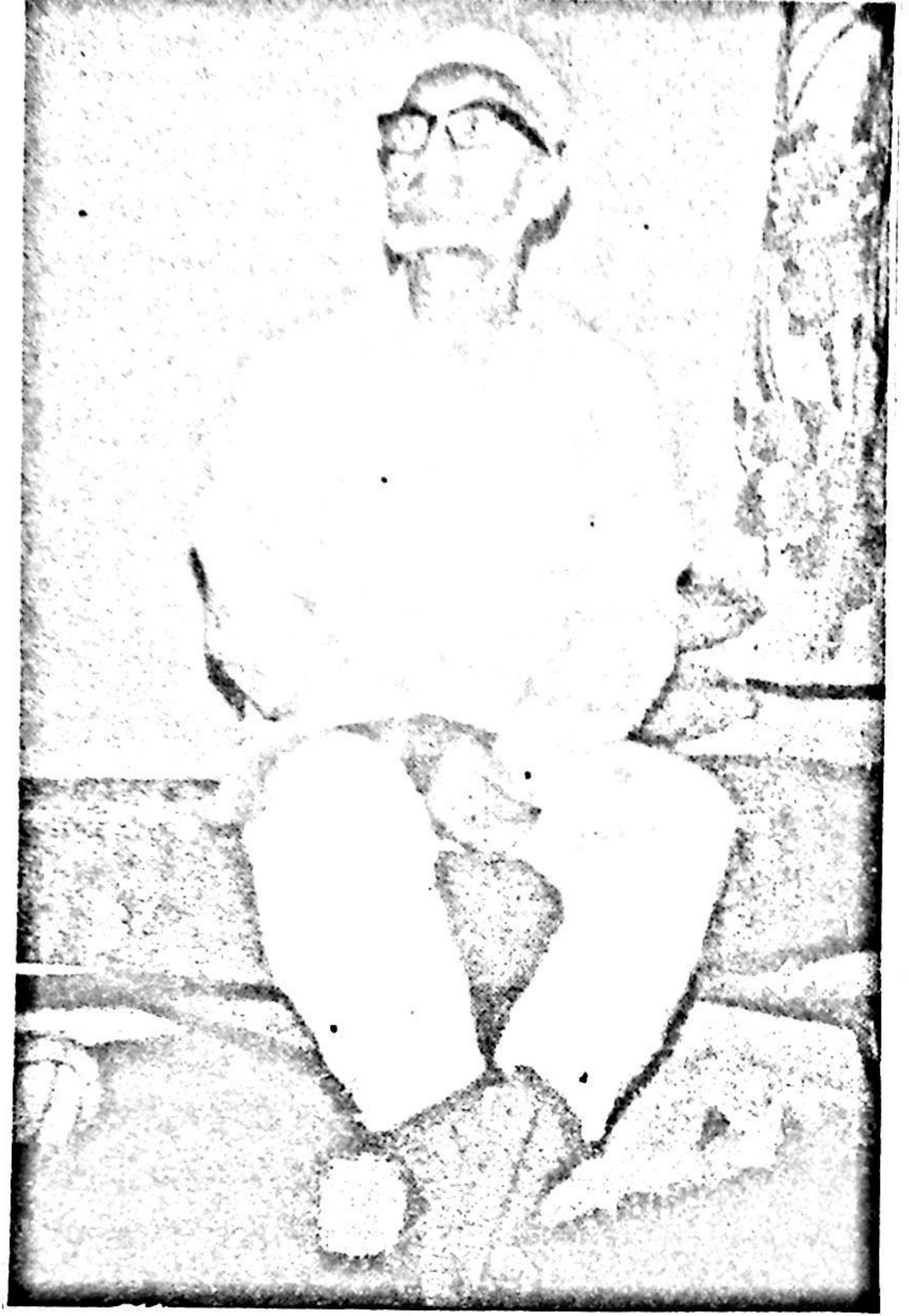
Kasım Emrullah, "Çocuk" denilebilecek yaşlarda iken ailesi ile birlikte Arabistan'a hicret etmiş ve Mekke-i mükerreme'ye yerleşmişlerdir. Burada okumaya başlayan Kasım Emrullah, medrese tahsilini ikmal ederek "Müdürrislik" unvanı kazanmıştır.

Suudi Arabistan'ın bellibaşlı şehirlerinde ikamet eden Doğu Türkistanlı hemşehrilerine dersler vermiş, vaazlarda bulunmuş, onların aydınlanmalarına hizmet etmiştir.

Doğu Türkistan'a bir çok defalar gidip gelmiş; oralarda da mensubu bulunduğu Müslüman-Türk halkına milli ve dini telkinlerde bulunmuştur.

Hacı Kasım Emrullah, son yıllarda hemen hemen bütün mesaisini hemşehrilerinin hizmetine adamıştı. Bu cümleden olarak, 1983 yılından itibaren, ölümüne kadar (Aralık-1986) her yıl Doğu Türkistan'a gittiğini görüyoruz. Bu gidiş gelişleri sırasında Doğu Türkistan'ın büyük şehirlerinin tamamını dolaşmış, hemşehrileri ile tanışıp, bilmiş, onların dertleriyle dertlenip, milletinin acılarını paylaşmaya çalışmıştır. Doğu Türkistan'da gördüklerini, İslâm dünyasındaki yetkili dostlarına anlatmış ve Doğu Türkistan'a maddi, mânevi yardımlar sağlamıştır. bu arada, şahsi itibârı sayesinde temin ettiği üçyüzbin Suudi riyalini sarfetmek suretiyle Hoten'de güzel bir cami yaptırmıştır.

Merhum, 1982 yılında İstanbul'a da gelmiş; Sefaköy'de satın dört dairesel bir bina sa-

tınalmıştır. Bu bina, Doğu Türkistan'dan İstanbul'a gelen hemşehrilerinin ikâmetgâhı olmuş; gelen her Doğu Türkistanlı bu evde teklifsizle kalabilmiştir.

Ben, Hacı Kasım Emrullah Efendi'yi 1985 yılında İstanbul'a gelişinde tanıdım. Uzun boylu, yakışıklı, 65-70 yaşlarında gösteren, fakat dinç ve sıhhatli... güler yüzlü, hoşsohbet bir insan olduğu, ilk bakışta anlaşılıyordu. Sonradan, bu zâtın âlim, fâzıl, ârif ve son derece zeki bir diplomat olduğunu anladım. O yıl Doğu Türkistan'dan, Hacca gitmek üzere 300 kişi İstanbul'a gelmişti. Bunların bir kısmı, Hacı Kasım efendinin Sefaköyde'ki evinde kalıyordu. Doğu Türkistan'lı hacı namzetlerinin, gerek Çin Halk Cumhuriyeti, gerekse Suudi Arabistan Kon-

solosluklarındaki pasaport ve vize işlemlerini büyük bir alışkanlık ve ustalıkla halleden Kasım Emrullah Efendi'nin Suudi ve Çin makamları nezdinde de büyük itibarı olduğu anlaşılıyordu.

Doğu Türkistanlı Hac yolcularının yorğun ve bitkin hallerinin bu insanın huzurunda zail olduğunu fark etmemek mümkün değildi.

Değişmeyen kaide şudur ki; milletler yetiştirdikleri bilgili ve faziletli insanlar sayesinde yükselirler. Unutulmaması gereken en önemli husus ise; böylesi insanların kadrini bilebilmektir.

Yüksel tahsil görmüş, kendi sahalarında başarı göstermiş, yüksek mevkilere gelmiş insanlardan faydalanmak; onlarla işbirliği, elbirliği, gönül birliği yapmak... dinimizin de emrettiği bir vecibe olmakla beraber bilhassa bizlerin üzerinde hassasiyetle durmamız gereken bir husustur.

Yetişkin insanlarımızın tek tek ve sessiz sedasız aramızdan ayrılmalarına elbette ki çok üzülüyoruz. Ama onların bir daha geri gelmeyeceklerini de düşünerek, yerlerini dolduracak insanları vakit geçirmeden yetiştirmek durumundayız. İnsanlar fâni, milletler

ebedi olduklarına göre, asrımız için ve gelecek zamanlar için, millete, vatana faydalı evlatlar yetiştirmek, fânilerin en büyük ve önemli vazifeleri arasındadır.

Hacı Kasım Emrullah Efendi, yaşadığı çevrenin ve bulunduğu şartların içerisinde kendisini yetiştirebilmiş; bilgisiyle, görgüsü ve tecrübeleriyle milletine, vatandaşlarına hizmet etmenin hazzını tadmış olarak bu dünyadan ebedi âleme göçtü. Hizmetlerine şahit olmuş bir insan olarak, onun hakkında bildiklerimi yazmayı vazife bildim. Aynı zamanda Doğu Türkistanlı kardeşlerimin hissiyatlarına tercüman olmak istedim.

Hakkında ancak bilebildiklerimi yazdığım Hacı Kasım Emrullah'ın daha bir çok meziyetlerinin bulunduğu şüphe yoktur.

Hoş görülü, iş bitirici, hayırsever, âlim, ârif... hakiki bir Türk-İslâm efendisi olduğuna şahit olduğum merhuma, Cenabı Hakk'tan rahmet ve mağrifet niyaz eder, ailesi efradına ve bütün Doğu Türkistanlılara baş sağlığı diler, oğullarının da babalarının yolunda olmalarını ve İstanbul'daki binalarının, Doğu Türkistan için faydalı ve hayırlı bir şekilde kullanılması hususunda teşebbüste bulunmalarını temenni ederim.

EMEL ESİN HANİMEFENDİYİ KAYBETTİK

Orta Asya ve Türkistan'a dair makaleleri ve eserleriyle tanınmış olan Dr. Emel Esin hanımefendi, 27 Şubat 1987 günü İstanbul'da Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Dergimizde de çok kıymetli makaleleri yayınlanan merhumeye Cenab-ı Allah (C.C.)'tan sonsuz rahmet ve mağfiret niyaz eder, yakınlarına ve milletimize baş sağlığı dileriz.

D.T.S.

Yılan kendi egrisini bilmez, tevi boynun eğri der
Yılan kendi eğriliğini bilmez, deveye boynun eğri der

Kut belgüsü bilig
Saadetin alameti bilgidir

Kaz kopsa ördet kölig igenür
Kaz gidince ördek göle sahip çıkar

Ulugnu uluglasa kut bulur
Büyüğe saygı duyan saadete erer.

DOĞU TÜRKİSTAN MÜCAHİTLERİNDEN: MUHAMMED KASIM DAMOLLA

A. ŞEKÜR TURAN

Muhammed Kasım Damolla'yı tanıtabilmek için böyle bir maakalenin kâfi gelmeyeceği pek tabiidir. O, çok yönlü olan bir mücahitti. Edebî yönünü anlatabilmek için Arapça, Farsça bilmek ve onun yetiştiği ekolün edebî gelişmesini etraflıca incelenmekle mümkündür. Bu da ayrıca ihtisas isteyen bir iştir. Damolla ünvanından da anlaşılacağı gibi Doğu Türkistan'ın son zamanlarda yetiştirdiği din bilginlerinden biriydi. Bu tarafı da yine medrese kültürüne vakıf olan âlimler tarafından araştırılıp, değerlendirilirse onun ilmî tarafını da öğrenmiş olacağız. Damolla'nın en önemli yönü ise Doğu Türkistan millî mücadelesinde görev almış olmasıdır. Bütün bunlara yurt dışında yaptığı siyasi ve içtimâî hizmetlerini de ekleyebiliriz. Damolla'nın bu siyaî ve ictimâî faaliyetleri hayatta kalan mücadele arkadaşları tarafından ele alınıp işlenirse Doğu Türkistan'ın yakın tarihine ışık tutacağı muhakkaktır.

Görülüyor ki Muhammed Kasım Damolla'yı bütün cepheleriyle anlatabilmek için ekip halinde çalışarak, hayatta kalan yakınları ve eş ve dostlarından bilgi toplamak gibi yoğun uğraşılardan sonra mümkün olabilecektir.

Muhammed Kasım Damolla'nın hayatı hakkında bilgi az da olsa 1952 senesinde Keşmir'de neşrettiği "Neicat Yolu" isimli eserinde bulunmaktadır. Bu eser manzum olup, arapça ve farsça kelimelerle dinî bir havaya bürünmüştür. Esere göre Yazar Hicrî 1325 yılında Doğu Türkistan'ın Hoten Vilayetine bağlı Karakaş kazasının Çağluğa Köyü'nde doğmuştur. Akraları ilim irfan sahibi kişilerden oluşmaktaydı. Muhammed Kasım Damolla, aile ve çevresindeki okul ve medreselerden edinilebilecek bilgileri aldıktan sonra, o dönemin ilim merkezi olan Kaşgar'da yedi sene dinî öğrenim görür. 1932 yılında Mehmet Emin Buğra'nın¹ önderliğinde Hoten vilayetinde Çinlilere karşı Millî mücadele başlayınca okulunu bırakıp Hoten'e gelir. Hoten'de

Mehmet Emin Buğra'nın malî işlerini üstlenir. Hoten, Yarkent ve kazaları Mücahitler tarafından kurtarılır ve geçici Hoten hükümeti kurulur. Bu olayı Damolla şöyle dile getirmektedir:

*Berip Tengrim Hoten ehligе nusretü
Kurulmuş erdi İslâmi hükümet
Bulup erdi Hotenlik her biri şir
Çomak algaç koliğa yaki şemşir."*

(Allah (C.C.)'ın yardımıyla Hoten halkı İslâmî hükümetini kurdu, bu mücahitler eline çomak ve kılıç alınca arslan'a benziyordu.)

Daha başka yöreleri kurtarmak için savaş yayılırken Hoten Hükümeti Tungan'ların (Çin Müslümanlarının) saldırısına uğrar ve birçok nedenlerle savaş kaybedilir. Mehmet Emin Buğra ile beraber sırasıyla Hindistan ve Afganistan'a giderler. Gayeleri bu memleketlerden sağlayacakları silahlarla istilacılardan memleketi kurtarmaktır. Bu haleti ruh içerisinde Hasretî mahlesiyle 1935 senesinde Hindistan'ın Ladah şehrinde vatanın kurtarılması için canını feda ettiğini, herşeyi vatanı için yaptığını, Allah (C.C.) nasip ederse vatanının kurtulacağını, bu yolda şahadete ermek istediğini, rahatını düşünen sahte milliyetçilere benzemek istemediğini, iman sahibi kişilerin zorluklarla da olsa gayesine erişeceğini belirten şu şiirini yazar:

*Feda kıldım uluğ millet üçün bu can ve malımını
Vatan tarırlıge sarf ettim fikir ve hayalimni
Kaçankim ta tirikmen taşlamaymen bu
makalimni*

*Kabul etkey Hüdayım bir küni üşbu suvalimni
Müyesser eylegey kılmakni meydan içre cevlanlar*

***

*****

*Vatanını kutkazışning niyetide bel bağladuk
ihram
Nasip etse Hüdayım pat yakında hasil kılurmız
kâm
Şahadet şerbetindin ya içermiz toygıçı bir câm*

*Alişkay öz vatan toprağığa bu çehre-i gülfam
Yakılsun ten, tökülsün öz vatan toprağığa
kanlar.*

***   ***   ***

*Hayatın barıca Hasretî koşışte bul harma
Galat milletçiler dek aşk rahat fikriğe barma
Tevekkel kıl Hüdağa başka hiç bir kimge
yalvarma*

Riyazet birle yetti metlubige ehli imanlar...

Muhammed Kasım Damolla, Doğu Türkistan'ı kurtarmak için M. Emin Buğra'nın arkasından Pamir'in karlı dağlarından Hindistan'ın boğucu sıcaklarında çareler arar. M. Emin Buğra, çeşitli sebeplerden ötürü İngilizlerin taziyeki ve Çin hükümetinin gönderdiği kişinin teşvikiyle mücadeleyi siyasî alanda yürütmek mecbudiyetinde kalır. Damolla'ya bazı görevler vererek Çin'e gider. Bu tarihlerde Çin istilacılarına karşı direnen ve zulme tahammül edemeyen yüzlerce Doğu Türkistan'lı o zaman İngilizlerin yönetiminde bulunan Hindistan'a sığınır. Bunlar uzun, yorucu bir yolculuktan sonra Hindistan'a geldikleri için sağlık, dil, pasaport, ikamet almak gibi meselelerle karşılaşmış durumdadırlar. Bunların dertlerini duyurmak, bürokratik engelleri hafifletmek ve maddî sıkıntısı olanlara yardım toplamak için Muhammed Kasım Damolla ve arkadaşları Keşmir'in Sirinağır şehrinde "Şarkî Türkistan Muhacirleri Cemiyeti"ni kurarlar. Damolla, 1977 senesine kadar aralıksız bu cemiyetin Başkanlığını yürütür. Bu süre içerisinde yurttaşlarının problemleriyle ilgilenip, yorulmadan, bıkmadan, hiçbir karşılık beklemeden hizmet eder. Bu Türkistanlılar yurtlarına dönemedikleri için yukarıda Sayılan maddî zorluklardan başka, buldukları yerlerden kovulma ya da o mekânlarda doğan çocukları Türkçe eğitim görmedikleri için benliklerini kaybetme gibi çetin problemlerle karşı karşıyadırlar. Bu durumlara üzülen Damolla Tanrı'ya şöyle yalvarmaktadır:

*Karangu tarçılık boldı bizge saphai dünya
Kayan barsak yutulduk ya sürüldük tapmıduk
mava*

*Yürermiz her taraflarda çekip ming ah vaveyla
Cehan milletleri otrasıda bolduk ecep resva
Yürermiz derbeder heran urup ah ve figan ya
Rab.*

Damolla, bu tür faaliyetlerden başka

1940 senesinde Mehmet Emin Buğra'nın "Şarkî

Türkistan Tarihi" isimli eserlerini basıp dağıtır. Bu eserin Doğu Türkistan'a girmesi yasak olduğu için kadın mücahitlerden Bibi Zeynep Hanım² eserin orijinalini sırtında gizleyip Doğu Türkistan'a girmesini sağlamıştır.

İli ayaklanması sonucu elde edilen kısmî muhtariyet 1949 senesi Ekim ayında Kızıl Çinlilerin Doğu Türkistan'a girmesiyle sona erdi. Bunun sonucu ikinci bir göç başladı. Konumuz dışı sebep ve zorluklarla Keşmir'e geldiğimizde Muhammed Kasım Damolla, Mehmet Emin Buğra'yı karşıladı. Damolla'yla ilk tanışmamız böyle oldu.

Damolla, tanıdığım kadariyle paraya pula tamah etmeyen, mütevazî bir hayatı olan bir mücahitti. O, hemşehrilerini çok sever ve sayması gerekenleri de mevki ve zenginlikleri ile değil, yurduna, milletine hizmetleri ölçüsünde değerlendirirdi. Keşmir'e gelebilen Türkistanlıların bir kısmı fakir, bir kısmı siyasî sebeplerden ötürü Doğu Türkistan'ın Kökat hududunda Çinliler tarafından yağmalandıktan parasızdılar. Fakat çok onurluydular.

Zenginler ise parasız kalmamak için haddinden fazla tutumlu hareket ediyor ve etrafındakilerden hak etmedikleri saygıyı bekliyorlardı. Bu olay karşısında Damolla'nın yazdığı bir taşlamadan örnek verelim:

*Puli yoklar kara yüzdür
Gerçe tolgan ay bolsa
Kılur tazim eşekke
Ger libası hay hay bolsa.*

(Parasızları kara yüzlü sanır, dolunay gibi de olsa Eşeğe dahi tazim eder, elbisesi güzel ise).

Damolla'nın yukarıda saydığımız özellikleri bazı kişi ve kişilerin silik kalmasına neden oldu. Bunlar, Damolla'nın karşısına bir grup taraftarlarını dikip kendilerine şöhret kazandırmak istediler. Az sonra bu grup bir sabun köpüğü gibi dağıldı. Damolla, bildiği şerefli yolda yürümeye devam etti.

Bizden daha önce gelmiş olan M. Emin Buğra'nın girişimleri ve bazı zevatın yardımlarıyla Türkiye bizleri göçmen olarak kabul etti. Üç kafile halinde Türkiye'ye geldik. M. Emin Buğra, Keşmir'in Doğu Türkistan'a yakın olması dolayısıyla Muhammed Kasım Damolla'nın orada kalmasını doğru bulmuş olacak ki Damolla, bi-

zimle birlikte Türkiye'ye gelmeyip oradakilerle birlikte Keşmir'de kaldı.

1965'de M. Emin Buğra Ankara'da vefat edince, Doğu Türkistan davasını Keşmir'de Damolla, kendi başına ve kendi çapında yürütmeye başladı. 1973 senesinde M. Emin Buğra'nın "Şarkî Türkistan Millî İnkılâp Tarihi"³ isimli eserini yayınlattı. Her yıl M. Emin Buğra'nın ölüm yıldönümünde Kur'an okutarak anma günleri tertip edip, oradakilerin millî heyecanını taze tutmaya çalıştı.

Siyasî sebeplerden ötürü Doğu Türkistan ile Keşmir arasındaki yolun Çinliler tarafından kapatılması, Doğu Türkistan'dan haber alınmaması, evlenme çağındaki gençlerin yabancılarla evlenmek mecburiyetinde kalmaları gibi

DİPNOTLAR

1- M.Emin Buğra Doğu Türkistan davasını silahla ve siyasi alanda yürüten bir mücahidtir. Geniş bilgi için Meydan Larousse Ansiklopedisi'ne bakınız.

2- Bibi Zeynep Hanımın iki oğlu Ankara'da ikamet

bir çok zorluklarla karşılaşan Damolla, İsa Yusuf Alptekin Bey'in yoğun çalışmaları sayesinde 1977 senesinde serbest göçmen olarak Türkiye'ye gelip İstanbul'a yerleşti. İstanbul'da da boş durmayan Damolla, Türkistanlılar arasındaki bazı problemlerin çözümünde etkili olmuştur.

1984 senesinde hac farzını eda etmek için Arabistan'a giden Muhammed Kasım Damolla'yı oradaki Doğu Türkistan'lılar karşılamışlardır. Damolla, 1985 senesinde rahatsızlanarak 72 yaşında vefat etmiştir.

Kısaca tanıtmaya çalıştığım bu mücahidin hatırası önünde saygıyla eğilip, hayatı boyunca Doğu Türkistan'ın bağımsızlığı için çabalayan bu büyük insanın Doğu Türkistan gençliğine örnek olmasını dilerim.

etmekte olup Dr. Muhammed Yakup Buğra akufuntur uzmanı olarak çalışmaktadır.

3- Adı geçen eserin baskı masrafını Ali Rıza Hacım karşılayarak ücretsiz dağıtımını sağlamıştır.

Arslan kökrese at adaki tuşalır
Arslan kükreyince atın ayağı dolaşır

Aç ne yimes tonne times
Aç ne yemez tok ne demez

Bilmiş yek bilmezük kişiden yig
Bilinen şeytan bilinmeyen kişiden iyidir

İvgeg singek sütge tüşer
Aceleci sinek süte düşer

Uygur Etnografyası ve Çokan Veli Hanov

Derleyen: Kaşgarlı İsmail Cengiz

Sovyetler Birliği'nde şarkşinaslık alanında ve bilhassa "Uygurlar'ın" etnoğrafyası hakkında büyük emekleri geçen meşhur Kazak alimlerinden Çokan Veli Hanov'un tetkikleri Rusya'daki Türkologlardan G. İshakov¹ tarafından araştırılmaya başlanmıştır. Çokan Veli Hanov'un Rus seyahatçıları tarafından "araştırmacı" hüviyetiyle görüldüğü ve Doğu Türkistan'da Uygurlar'ın tarihinin tetkik edilmesinde ne kadar büyük gayretler sarfettiği bilinmektedir. Aşağıda bu alimin ilmi çalışmalarından örnekler okuyacaksınız:

Kazak alimlerinden Çokan Veli Hanov, Reşidi'nin CEMİYET-İ TAVARİH, Muhammed Haydar'ın TARİH-İ REŞİDİ ve HAN YARLIK-LARI ve benzeri el yazmaları ile ilgilenerik, Uygurlar'ın tarihi'ne vakıf olmuştu. Uygur Hanları'ndan Tohtamış'ın rakibi Yoğayla'ya gönderdiği "Yarlıklar" ı araştıran Ç. Veli Hanov, bu yarlıkların eski Türk Dilinde Uygur yazısı ile yazıldığını, araştırmalarında kaydetmişti.

Bu kayd gerçeğini Kâzım Bey adlı şahsın Uygurlar hakkında yapmış olduğu araştırması da doğrulamaktadır.

Tarihi kaynaklar, alimin eski Türk halklarından biri olan Uygurlar hakkındaki araştırmaları ile, Uygurlara ve onların diyarı Doğu Türkistan'a olan aşinalığını arttırdığını belirtmektedir. Bu aşinalık, Çokan Veli Han'ın Orta Asya araştırmalarına hızla yönelmesine sebebiyet vermiş oldu. Ki, bu Kazak aliminin Orta Asya araştırmalarında daha bilgili ve geniş düşünceli olduğu gerçektir.

Bu düşüncemize araştırmacının Kazak ve Kırgızlar hakkında yapmış olduğu araştırmaları örnek olarak göstermek mümkündür. Ancak araştırmacı, Kazak ve Kırgızlar'ı araştırırken Uygurlar'ın tarihleri hakkında da geniş malumat vermektan kaçınmıştır. Ç. Veli Hanov, yenisey Kırgızlar'ının nerelerden göç ettiğini ve Orhun nehri kıyısındaki Uygur Hakanları ile münasebetlerini anlatırken Uygurlar hakkında çok şeyler yazmış idi.

Şimdiki Uygurlar'ın ecdâdı olan Gav yu yi (Gag ki yu vi) kabilesinin ülkesi olan İli vilayetinde² ve Yedisu bölgesinde eski zamandan beri hakim olduklarını teyit eden Kazak Türk alimi, Cengiz Han'ın yürüyüşü devrinde de mezkûr yerlerin Uygurlar'ın hâkimiyeti altında olduklarını, Ebul Gazi Han'ın hatıratına dayanarak İleri sürmüştür. Kadim Türk kabilelerini araştırırken de Uygurlar'ın ittifak sistemi içinde olduğunu esaslı şekilde dile getirmiş bu arada Uygurlar'ın medeniyet terakkisini de anlatmayı unutmamıştır.

"Uygurlar hakimiyet kurduğu şehir ve ülkelerde ilmi kültürünü ihmal etmeyip, devam ettirmiş ve çevresine örnek, ilham kaynağı olmuştur" diyen Ç. Veli Hanov, böylelikle Uygurlar'ın tarihini ortaya çıkarmakta "ilk nasibli" ünvanını kazanmıştı.

Çokan Veli Hanov, Bunun dışında Uygurlar'ın edebiyatı ile ilgilenerik, Türkologların dikkatlerini üzerine çekmiştir.

Neticede Hanov, Uygurlar hakkında yapmış olduğu araştırması sonucunda elde ettiği etnoğrafya materyalleri, Türkoloji çalışmasında bugün önemli bir kaynak teşkil etmektedir.

Hakkında yukarıdan bu yana kısa bir bilgi vermeye çalıştığımız Ç. Veli Hanov'un materyalleri nereden, nasıl topladığı hakkında daha geniş malumat vermekte fayda var sanırım.

Hanov, 1858 yılının Ağustos ayında Çin hükümeti ile Çar Rusyası arasındaki ticari alâkaya müsteniden Doğu Türkistan'a giden heyetin arasına katılmıştı. Araştırmacı Doğu Türkistan'ın ticari merkezlerinden en gelişmiş olan Kuzey vilayetlerinden Gulca(İli) şehrine gelerek, burada üç ay kalmış, bu süre içerisinde topladığı materyalleri "Rus Şarki şinaslık Edebiyatı"nda neşretmiştir. Bu materyaller içerisinde İli şehrinde meskûn zenginlerin nereden geldiklerini, neden bu bölgeye yerleştiklerini, buradaki Uygurlar'ın örf ve adetlerini ve hatta Çin hanedanından çektikleri eziyeti daha en açık bir şekilde izahı vardır. Hatta İli vilayetindeki Uygur çiftçilerinin

erzaklarının, Çin hanedanının askerleri için zorla aldığı ve her ay muhtelif miktarda erzak (Buğday, arpa, un, mısır, pirinç vs.) verilmesinin mecburiyet olduğu bile edebi olarak Hanov tarafından yazılmış ve "yüzkarası" olarak nitelendirilmiştir.

Hanov, 1858-59 yılında "Kaşgariye" adı verilen Kaşgar vilayeti ve çevresine yaptığı seyahatı esnasında daha fazla ilmi faaliyetlerde bulunduğunu ve bu esnada Rus şark şinaslık ilminin çok ilerleme kaydettiğini belirtmiştir. Hanov, burada kaldığı beş ay gibi uzun bir zaman içerisinde ciddi çalışmalar ile meşgul olarak, ciddi ve önemli belgeler toplamaya muvaffak olur.

Ancak Hanov'un bu çalışmalarda önemli bir eksiği vardı. O da Uygur lehçesini bilmeyişi idi. Bu bakımdan çalışmalarının en faal olduğu bir zamanlarda Uygur lehçesini öğrenmeye çok özen göstermeye başlamıştı. Neticede Uygur Türkçesi'nede vakıf olmuştu. Bu konuda materyellerinin bir yerinde Hanov şöyle der:

"Ben Kaşgariya'da bulunduğum süre zarfında Uygur dilini öğrenmeye çok çalıştım. Bu dil, Türkoloji alimleri arasında henüz tamamen anlaşılmasın, çözüme kavuşturulmuş bir dil değildi. Hatta tam manasıyla işitilmemişti. Fakat Uygurlar'ın dili, Çağatay kitabi diline biraz benzemektedir³."

Çokan Veli Hanov, Uygurlar hakkındaki materyelleri toplamada azami gayretini esirgemeyip, Etnoğrafya Dairesi'nin üstün çalışmaları sayesinde konuyu oldukça geniş tutmuştu. Uygurlar'ın sahip oldukları medeni varlıkları, manevi değerleri tarihi ve ilmi kaynakları, elde ettiği coğrafi mevki ve durumları, vesair meselelerine ayrı ayrı özen ve önem göstererek araştıran Hanov ayrıca Etnoğrafyasında ilk defa olarak Uygurlar'ın "toprak kültürleri" hususunda geniş bir bilgi vermiş, Uygur çiftçilerinin tarla sürmelerini, ekin biçmelerini, tohumlamalarını ve bilhassa mahirane davranışlarını tafsilatlı olarak izah etmiştir. Doğu Türkistan Uygurlarının kendi kendilerini yönettiği devirlerde, çiftçilik, bahçecilik ve her türlü sebzeçilik bilhassa kavun karpuz ekimini ayrıca su kanallarını kazma usullerinin, bugünkü aşırda uygulananlardan hiç bir farkı olmadığını hayretini ifade ederek tarif etmiştir.

Daha sonra Çin-Mançu istilâsına temas eden Hanov, 1825 yılında Uygurlar'ın Cihangir Han Töre liderliğinde ayaklandıklarını, fakat mağlup olduklarını, Cihangir Han Töre'nin bir ka-

fes içerisine kapatılıp, Çin merkezine götürüldükten sonra idam edildiğini, kızı Dilşad Sultan (Iparhanım)'ın da Çin prensine teslim edilmesi esnasında, teslimiyeti kabul etmeyip savaştığını dile getiren Hanov, daha sonra bu kahraman Türk kızının, Doğu Türkistan'ın namus sembolü olduğunu yazmıştır.

Doğu Türkistan tarihinde meydana gelen yukarıdaki hadiseler neticesinde ve Mançular'ın kahredici zulmü karşısında da Doğu Türkistan'ın Kaşgar, Han Erik ve Dolan taraflarında bulunan Uygur Türkleri'nin bir kısmı Batı Türkistan'ın Hokant şehrine ve Fergane vadilerine göç etmişlerdir. O tarihte bunların sayılarının 7000 civarında olduğu bilinmekteydi. Araştırmasında daha sonraları Kaşgar çevresinden tekrar göçlerin meydana geldiğini yazan Veli Hanov, o tarihteki Uygur Türklerinin durumunu kısaca şöyle anlatmaktadır.

"Bilhassa Kaşgar çevresinde aşırı zulme düşen halk o kadar "kaşşaklık" yani kötü duruma düşmüş olmalarına rağmen hiç bir zaman Mançular'a boyun eğmemiş ve çok zorluklar içerisinde günlerini idare etmişlerdir. Eğer Doğu Türkistanlılar kendi gıda kaynaklarından yeteri kadar faydalanma imkânini elde ederler ise; kısa zamanda komşu milletler gibi zengin olmaları mukadderdir. Doğu Türkistan halkının başında olan zalim Hitaylar (Çinliler) Uygurlar'ın millî varlıklarını yok ederek cahil bırakma gayesi içinde olmuşlardır. Bu yüzden hergeçen gün Doğu Türkistan halkının Çinliler'e karşı olan kin ve nefreti artmaktadır..."

Veli Hanov'un Uygurlar hakkında mülâhazaları arttıkça etnoğrafik araştırmaları da daha iyi bir düzene girmeye başlamıştı. Hanov, uzun yıllar süren yorucu çalışmalarından sonra hazırladığı Uygur Türkleri hakkındaki bilgileri ve karanlık kalmış problemleri dünyaya takdim etmek için "Uygur Etnoğrafyası" nı hazırlamıştır. Bu eserin tek önemi doğru ve gerçek oluşudur. Aynı zamanda Hanov'un devrine kadar böyle disiplinli bir materyel hazırlanmamıştı. Bu bakımdan ayrı bir önem teşkil etmektedir. bunların dışında Hanov Uygurlar'a ait karanlık kalmış bir çok el yazma eserleri ortaya çıkarıp tanıtmış ve Doğu Türkistan'ın eski zamandan beri "Türk Diyarı" olduğu gerçeğini her zaman vurgulamıştı. Kadim tarihçilerin senelerden beri Doğu Türkistan için kullandıkları "Altınşehir", "Tatarıye", "Çin-i Türkistan" ve "Sinkiang" terimlerinin hiç birinin gerçeği ifade etmediğini söylemiş olan Hanov, bir çok delilleri bir araya

getirerek, neticede bu koca Türk yurdunun isminin "ŞARKİ TÜRKİSTAN" olması gerektiğini belirtmiştir.

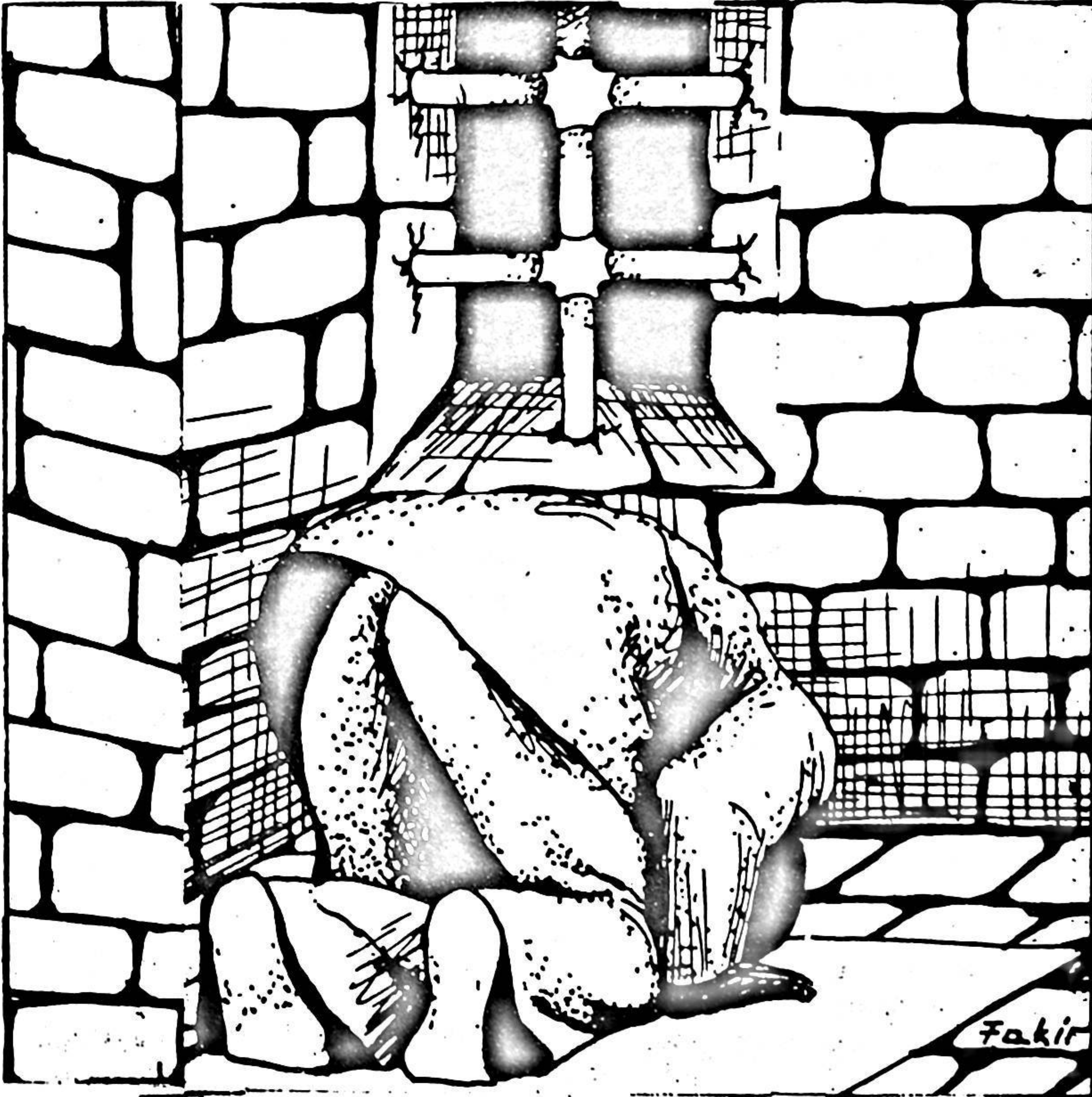
Görüldüğü gibi Kazak Türk boyuna mensup olan Çokan Veli Hanov'un yukarıdaki görüşleri, Türk birliği düşüncesi için ibret alınması gereken bir örnek teşkil etmektedir... Hanov, bu bakımdan hizmeti sonsuz olan değerli bir Türk

alimidir.

Yukarıdan bu yana anlata geldiğimiz Çokan Veli Hanov'un Uygur Türkleri sahasındaki yorumlamak bilmeyen çalışmaları, şimdiki zaman araştırmacıları için bulunmaz bir malzeme teşkil etmektedir. Türkoloji araştırmaları için büyük bir eser meydana getirmiş olan Hanov daha doğrusu Çokan Veli Han ile övünüyoruz.

DİPNOTLAR

- 1- G. Ishakov, yayınlamış olduğumuz bu makalenin yazarı olup, halen Rusya'da yaşamaktadır. kendisi Uygur Türklerine mensup olup, Rusyada'ki türkoloji araştırmaları ile yakın alakası vardır. Bu yazı onun makalesinden derlenerek hazırlanmıştır.
- 2- Gav yu yi çince bir isimdir. Ne manada söylendiğini bilemiyoruz. Bahsi geçen İli, Bugünkü D. Türkistan'ın kuzey batısında, Rus hududunda gelişmiş bir şehirdir.
- 3- Hanov'un öğrenmekte zorluk çektiği Uygur lehçesi halkın konuştuğu veya yazdığı lehçe değildir. Kitabî ve divani lehçedir. Tarihi Uygurca'dır. Bugün Orta Asya'daki Türk kavimleri birbirleriyle hiç bir zorluk çekmeden anlaşabilmektedirler.
- 4- Çokan Veli Hanov'un eseri olan Uygur Etnoğrafyası derlediğimiz arşivinde bulunmamaktadır. Ancak bu eserin temini için çalışılacak ve Türk okuyucularının istifadesine sunulacaktır.

Altun alma dua al

Dua altun emes mu?¹

Ata ananın duası

Tögemes² dünya emes mu?

1- Değil mi

2- Tükenmez

KAZAKİSTAN OLAYLARI

Sovyetler Birliği, yaklaşan yeni yılla birlikte Bolşevik ihtilâlin 70. yılını kutlamaya hazırlanırken, Orta Asya'da Kazakistan SSC'nin başkenti Alma-Ata'da komünizme karşı büyük bir isyan oldu.

1986 yılı Aralık ayının 17-18'inde cereyan eden hadiselerde, Üniversite öğrencilerinin önderlik ettiği yaklaşık 300.000 Kazak Türkü, arabaları ateşe verip, partiye ait bir çok büro, mağaza ve dükkânı tahrip ettiler. İki hapishaneyi basıp içindekileri serbest bıraktılar. Üç koldan Komünist Parti Merkezi'ne yürüyerek bazı karakolları ele geçirdiler.

Olayların ilk anda görülen sebebi, 16 Aralık 1986 günü uzun süredir Kazakistan Komünist Partisi Birinci Sekreterliği görevini yürüten ve aynı zamanda Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi ve Politbüro üyesi olan Kazak Türkleri'nden Dinmuhammed Ahmedulu Kunayev'in görevden alınarak parti şefliğine bir Rus olan Gennady Kolbin'in getirilmesi idi.

Protesto sırasında Kazaklar, "Avtonom-Kendi kendimizi idare hakkı isteriz.", "Birleşmiş Milletler'de temsil hakkı isteriz.", "Ruslar Rusya'ya dönün" gibi sloganlar atmışlardır. Gösterilerin ortak "uran"ı ise "Kazakistan Kazaklarıdır" cümlesiydi. Ayaklanmada 15 öğrenci, 7 polis ölmüştür. Yaralananlar da az değildir.

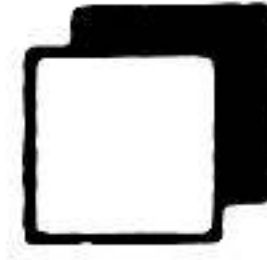
İlk anda yaklaşık 1000'e yakın kişi tevkif edilmiş, gösteriyi bastırmak için 70.000 Rus askeri vazifelendirilmiştir. Takviye olarak, Mos-

kova'dan kalkan 15 nakliye uçağı ile binlerce KGB görevlisi Kazakistan'a gönderilmiştir. Şehir polis kordonu altına alınmış, yabancıların giriş-çıkışı yasaklanmıştır. Kazakistan sınırlarında, özellikle Afganistan sınırında kaçma ve sızmaların önlenmesi için olağan üstü tedbirler alınmıştır.

Ayaklanmadan bir gün sonra Sovyet Resmî Haber Ajansı TASS tarafından yapılan açıklamada, "Komünist Parti'nin Kazakistan'da yapılan son toplantısından sonra milliyetçi hareket tarafından yönlendirilen bir grup öğrenci, dün ve bu gün sokaklara dökülerek, toplantıda alınan kararları protesto etti" şeklinde bir ifade kullanıldı. Haberde olayları başlatanlar için "serseriler, parazitler ve antisosyaller" sıfatları kullanıldı. TASS son olarak olayların kanunlara karşı gelmek olduğunu bildirdi.

Kazakistan'daki olayları ilk haber olarak veren BBC Radyosu uzunca bir yorum yaptı. Radyo, Çernobil faciasını bile geciktirerek haber veren TASS'ın ayaklanmayı anında dünyaya duyurmasından olayların büyük çapta olduğunun anlaşıldığını kaydetti.

Sovyet Resmî Haber Ajansı'nın ayaklanmayı dünyaya duyurmasında, Gorbaçov'un reformlarının ve sürdürülen "Glasnot-Açıklık" politikasının hiç bir tesiri yoktur. Hadiselerin Alma-Ata gibi turistik bir yerde ve yabancıların gözü önünde cereyan edişi, Şovyet makamlarının olayı geciktirmeden dünyaya duyurmasına sebep olmuştur.

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği'nin Yıllık Kongresi Yapıldı

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği'nin yıllık olağan kongresi 22 Aralık 1987 tarihinde İstanbul'da yapıldı. Okunan faaliyet ve hesap raporundan sonra yapılan seçimler neticesinde:

Dernek Başkanlığı'na : Abdulveli Can
Başkan Yardımcılığı'na : M.Niyazi Turfan
Başkan Yardımcılığı'na : Abdusselâm Aykanat
Sekreterliğe : Hızırbek Gayretullah
Sek. Yardımcılığı'na : İsmail Cengiz

Muhasipliğe : Abdulmansur Akyol
Diğer Üyeliklere : Kadir Haydar,

Vahit Pamir, Dursun Tarancı, S.Ahmet Bozkurt, Kutlu Bey Sevinç, Celil Taşçı, Gulam Muhammet Makin seçilmişlerdir.

Doğu Türkistan Göçmenler Derneği'nin yeni Yönetim Kurulu'na başarılar dileriz.

D.T.S.

DOĞU TÜRKİSTAN'DAN HABERLER

● Çin Halk Cumhuriyeti'nin Doğu Türkistan'a Çinlileri yerleştirme politikası, çeşitli usullerle devam etmektedir. Bu cümleden olarak ordudan terhis edilen 1300 askerin Doğu Türkistan'ın Kumul, Urumçi, Kaşgar şehirlerindeki "Bölge Yerleştirme Bürolarına" ve "Doğu Türkistan Askeri Bölgesinin" ilgili şubelerine talimat verilmiştir. Söz konusu bu eski askerlerin tamamı Çinli olup, terhislerini müteakip Çin'e gönderilmiyerek, Doğu Türkistan'da yerleşmeleri temin edilmektedir. Bu askerlerin ailelerinin de Doğu Türkistan'a getirileceği tabiidir. Aynı zamanda bu rakamın Çin resmi makamların verdiği unutulmamalıdır.

● Çin Halk Cumhuriyeti, Doğu Türkistan'da iktisadi hayatı canlandırmak için yabancı fonlara ve yabancı teknolojiye önem vermektedir. 1980 yılından beri bu bölgede ciddi şekilde dışa açılma politikası uygulanmaktadır. Doğu Türkistan'da iktisadi hayatın canlandırılmasındaki hedef: Bölge halkını kalkındırmaktan ziyade, her zaman olduğu gibi, daha fazla Çinli'nin bu bölgeye yerleştirilmesine zemin hazırlamaktır.

● Doğu Türkistan bölgesinde, "Ekonomik Yapısal Reform" faaliyetleri da yoğun bir şekilde devam etmektedir. Prensipler, politikalar ve diğer çalışma meselelerinde karşılaşılan problemleri çözmek ve çeşitli reform görevlerinde rehberlik yapmak üzere; "ekonomik Yapısal Reformlar Bölge Komisyonu" adıyla bir grup kurulmuştur. Bu gruba tayin edilen başkan, başkan yardımcısı ve diğer elemanların hepsi Çinli'dir. Bundan da Çin Halk Cumhuriyeti'nin Doğu Türkistan'ın kalkınmasında ne derece samimi olduğu anlaşılmaktadır.

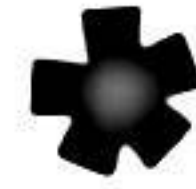

● Doğu Türkistan'da göze çarpan önemli faaliyetlerden biri de Urumçi-Shihezi demiryolu-

lunun süratle tamamlanmış olmasıdır. 113 km. uzunluğundaki bu yol; 20 adet köprüsü, dört büyük istasyonu ile tamamlanmış ve işletmeye açılmıştır. Bundan sonra Çin'den gelecek muhacir kabileleri bu yol sayesinde daha rahat ve fazla miktarda Doğu Türkistan'a akmak imkânı bulacaklardır. Aynı zamanda bu yol sayesinde bölgenin yer altı ve yer üstü zenginliklerinin Çin'e taşınması da kolaylaşmış olacaktır.

● Sanayi hamlelerinin yanı sıra, ulaştırma sektöründe de geçen yıllara nisbetle önemli artışlar kaydedilmektedir. 1986 Eylül sonu itibarıyla bölgenin sanayi üretim değeri, 5.63 milyar yuan'a ulaşmış olup; geçen yılın aynı dönemine oranla % 10.39' luk artış sağlanmıştır. 1986 Ocak ve Eylül ayları arasında, 1985 yılının aynı dönemine göre demiryolları ile seyahat eden yolcu sayısında % 4.4, taşınan yük hacminde % 5.8'lik artış olmuştur. Hava taşımacılığında da, aynı dönemlere oranla % 287 artış kaydedilmiştir. Ulaştırma sektöründeki bu artışlar da göstermektedir ki, Çin'den Doğu Türkistan'a, her geçen gün daha çok Çinli taşınmakta ve Doğu Türkistan'dan daha çok zenginlik Çin'e taşınmaktadır.

● Doğu Türkistan bölgesindeki maden arama faaliyetleri de geniş ölçüde devam etmektedir. Bu yıl, Junggar havzasının kuzeyinde ve Altay Dağları'nın güneyinde bulunan sahada (Non Ferrous) metal yatakları, kalay cevheri, Kumul bölgesinde bakır ve mobilden bulunmuştur. Aynı zamanda Altay'da ilk defa "Tungsten" keşfedilmiş ve Karatunggu'nun güney batısında zengin bakır yatakları bulunmuştur.

● Anavatan Doğu Türkistan'ın ne derece zengin maden cevherlerine sahip bulunduğu görülmektedir. Ancak bütün bunlar, Çinliler'in kasalarına ve keselerine akmakta, Doğu Türkistan'ın sahiplerinin kalkınması için hiç bir faaliyet ve niyet görülmemektedir.

●1986 yılının Kasım ayında Urumçi'de "millî diller" üzerine yapılan toplantıda, bölgenin parti komitesi sekreter yardımcısı Cenabil bu toplantıda yaptığı konuşmada şunları söylemiştir: "azınlıkların kendi dillerini incelerken, Han dili Çince'yi de öğrenmeleri gereklidir. Çince'nin de azınlıklar arasında popüler bir dil haline getirilmesi mutlaka lâzımdır."

Bölge parti sekreteri Cenabil, bir Türk'tür. Parti üyesi olduğu ve partinin bölge sekre-

teri bulunduğu için, azınlık olarak kabul edilen Doğu Türkistanlı Türkler'in Çince'yi öğrenmelerinin lüzumuna işaret etmektedir. Bir milletin kendi öz vatanında azınlık olarak kabul edilmesi keyfiyeti ise, asrımızda insan haklarını çiğnemenin ve siyasi emperyalizmle beraber kültür emperyalizminin de Doğu Türkistan'daki çarpıcı örneğini teşkil etmektedir.

★ Not: Bu haberler Urumçi Radyosu tarafından yapılan yayınlardan derlenmiştir.

"Doğu Türkistan'ın SESİ"

**DOĞU TÜRKİSTAN FOLKLORU
VIDEO KASET
FİYATI: 10.000 TL.**

**İsteme Adresi: Millet Cad. 26/3
Aksaray / İSTANBUL**

"Her milletin kendine mahsus gelenekleri, kendine göre millî hususiyetleri vardır... Hiç bir millet aynen diğer bir milletin taklitçisi olmamalıdır... Çünkü böyle bir millet ne taklit ettiği milletin aynı olabilir, ne de kendi milliyeti içinde kalabilir. Bunun neticesi şüphesizdir ki, acıdır..."

Mustafa Kemal ATATÜRK

600 sahifelik dev eser 2000 TL. (KDV. dahil)

ESİR

DOĞU

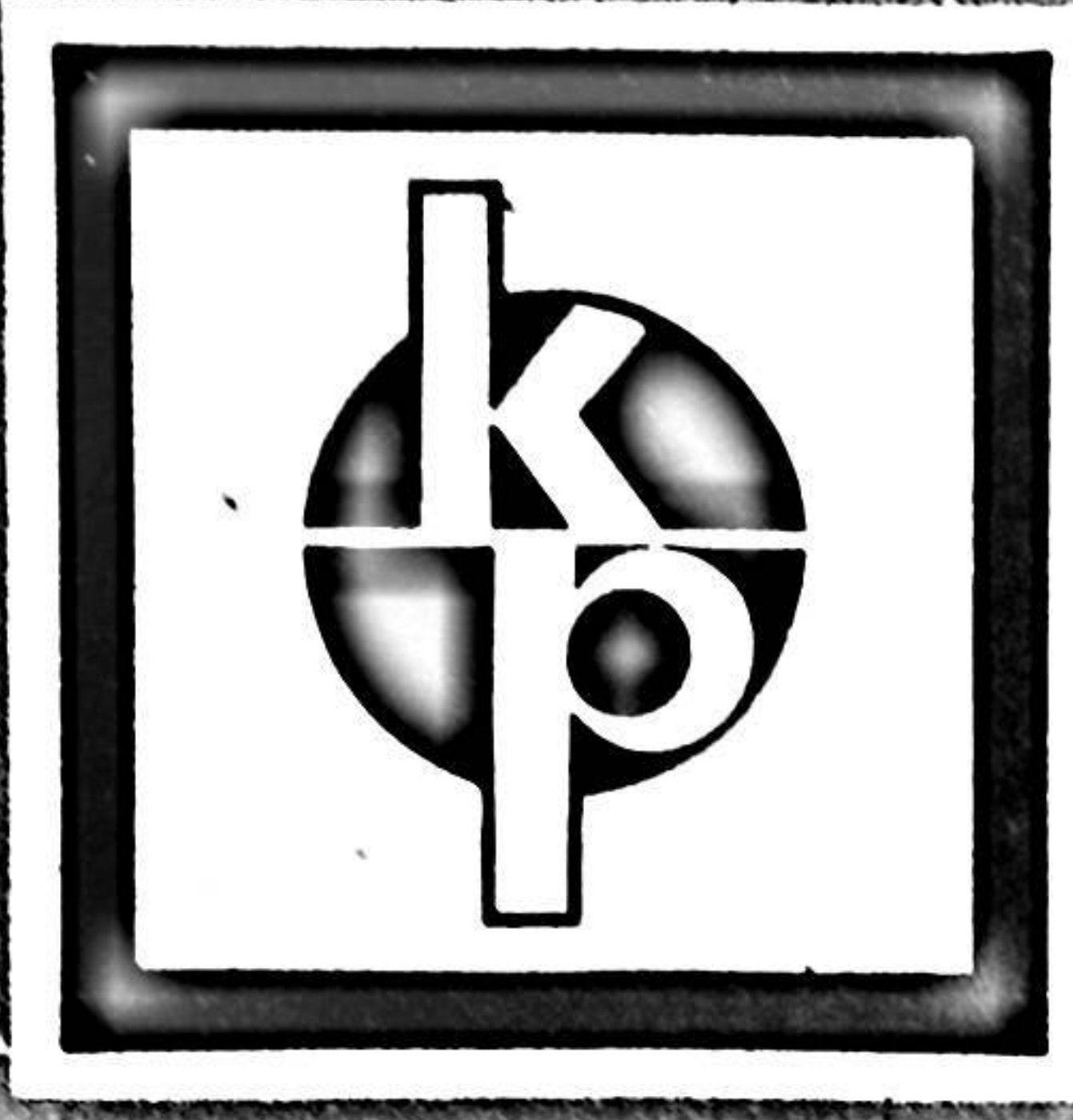
TRAKİSTAN
için

*İsa Yusuf
Alpçekin'in
mucadele
hatıraları*

Akbank - Yusufpaşa Şubesi İstanbul
18733 numaralı hesaba kitap bedeli
yatırıldığı takdirde derhal gönderilir.

İŞİNİZ ELEKTRİK İSE SEÇİMİNİZ DAYANIKLI VE GÜVENİLİR OLMALI.

Kaleporselen, alçak gerilim elektrik tesisat malzemelerindeki kaliteli üretimi ile elektroteknik alanında Orta Doğu'da hakedilmiş bir üne sahiptir.

KALEPORSELEN

"Elektroteknikte Emniyet"

MERKEZ VE FABRİKA
Halkalı Aşaltı No:170 Sefaköy-İstanbul
Tel: 579 12 10 (2 Hat) 580 13 35 (3 Hat)
Pazarlama Md: 579 02 29 - 579 82 88
Telex: 28771 KASE TR.
Telefax: (9-1) 579 09 80

MARMARA BÖLGESİ
Okçumusa Cad. No:82
Karaköy-İstanbul
Tel: 155 35 51 - 155 31 96
Telefax: (9-1) 155 31 96

İÇ ANADOLU BÖLGESİ
Ambarlar Cad. Beyaz Saray Apt.
No:10/1 Sıhhiye-Ankara
Tel: 29 36 11
Telefax: (9-41) 29 14 05

EGE VE BATI AKDNZ. BÖL.
Lozan Meydanı No:3
Alsancak-İzmir
Tel: 21 55 77 (3 Hat)
Telefax: (9-51) 21 14 28

**DOĞU AKDNZ. VE
GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖL.**
T.Cemal Beriker Bulvarı
Kalaoğlu İş Hanı
Kat:3 No:7-8 Adana
Tel: 19 785
Telefax: (9-711) 35 047

KARADENİZ BÖLGESİ
Kâzımpaşa Cad. Alemdağı İş Hanı
No:5 Samsun
Tel: 13 510
Telefax: (9-361) 20 862

ŞAMPİYON MOTOR YAĞI

SİMDİ
ENİ ARBAJINDA

TÜRKİYE RALLİ ŞAMPİYONLARI
ALİ BACIOĞLU VE METİN ÇEKER
TAVSİYE EDERLER

VOICE OF EASTERN TURKISTAN

Quarterly Review

Year:4, Vol-4, No. 13
Jan-Feb-Mar-1987

Founder:
İsa Yusuf Alptekin

On behalf of Eastern Turkestan

Proprietor
M. Rıza Bekin

· Editor:
Niyazi Yıldırım
Gençosmanoğlu

★
Publisher's address

Eastern Turkistan Trust

Millet Cad. 26/3,
Küçük Saray Apt., Aksaray,
İstanbul, Turkey
Telephone: 524 41 21

Single issues:
For Turkey:750 TL.
8 U.S. Dollars

★
Subscription Rates

Yearly for Turkey: 4000 TL.
Yearly for foreign countries
(surface mail): 30 U.S. Dollars.

★
Manuscripts sent to the
Review and not printed are
not returnable.

CONTENTS

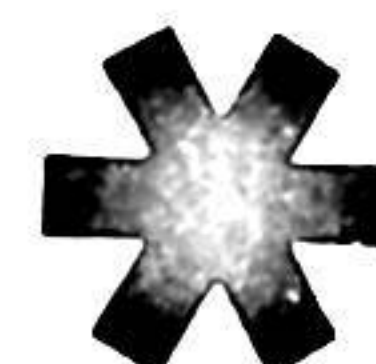

Autonomy in East
Turkistan? Policy of Annihila-
tion of İslâmîc Existence.....
Rahmetullah Ahmed Rahmeti

Dear Readers.....

Mehmet Rıza Bekin

A. Memorandum .....
M.Rıza Bekin

Dear Readers!

With this thirteenth issue the Review of "**Voice of Eastern Turkistan**" has begun the fourth year of its life in publication.

Our Review which has perceived the thirteenth issue with your material and moral support, will live for many years with again your supports and efforts.

There are a lot of technical difficulties in publishing a review in three languages; in addition to these difficulties its fiscal burden is very heavy. The cost of only one review in your hand is thousand liras and its selling price is again thousand liras.

The only remedy for decreasing the cost, is increasing the number of subscribers. We cannot distribute "**Voice of Eastern Turkistan**" all through Turkey because we haven't reached the enough number required by the distributing organizations.

Event though "**Voice of Eastern Turkistan**" is sent to the farthest and most solitary parts of the world, the highest number it is printed does not exceed 3000.

While "**Voice of Eastern Turkistan**" will continue to be published in a stronger and more matured way, the number of publication will be increased with your support and help. Our belief that you will not leave us alone in the struggle we have begun, is the only source of power we have.

Many worthy proposals and criticisms we have received from our readers, have augmented our desire and enthusiasm for working. The greatest force that has led us to perfection is the interest you have showed us. We believe that "**Voice of Eastern Turkistan**" will be a review sought by everyone, with God's help and your lasting support. Thus, it will be the most important factor in serving our national culture and Eastern Turkistan case in the direction of the Eastern Turkistan Trust.

We thank every one of our subscribers and readers and hope that the interest they have showed us up to now, Will continue.

Mehmet Rıza BEKİN

Autonomy in East Turkistan? Policy of Annihilation of Islâmic Existence

Rahmetullah Ahmed Rahmeti

For some time, information agencies and international press have been carrying news of demonstrations by Turkistani Muslim students in Urumqi, capital of East Turkistan, in Beijing, capital of the People's Republic of China, and recently, in the city of Shanghai, the biggest seaport of China.

These reports are distressing for they have come from the People's China which has, for decades, lived almost confined to itself. Not much was known about it till recent introduction of a policy of "opening-up" with a view to accelerating the projects of development and modernisation in the post Mao-Tse Tung China that had been shrouded in secrecy and backwardness due to Communist rigidity, extremism and suppression. The present government, whose policy is mainly enunciated by Deng Xiaping, has started claiming that it has provided fundamental rights to all its citizens without discrimination of religion or race.

These events deserve to be taken notice of by Muslim circles as they reflect the facts of life in East Turkistan about whom the Government of the People's China claims that they enjoy their full political, religious, cultural and economic rights in their country, East Turkistan, which is officially named the province of Xinjiang Uighur Autonomous Region.

According to these reports which were given maximum coverage, among other Muslim papers, by the daily Arab News, Jeddah, students' demonstrations started in the town of Urumqi on December 15, 1985, when the Chinese Central Government replaced members of the provincial

"autonomous government" and removed Mr. Ismail Ahmad from the leadership of the provincial government. More than four thousand students marched to the headquarters of the Chinese Communist Party in the town and their representatives submitted the following demands to the Party's Secretary-General, Song Han Liang:

- 1- Discontinuance of atomic experiments in Eastern Turkistan.
- 2- Prohibition of the migration of Chinese from the interior of China to East Turkistan.
- 3- Enforcement of the proclaimed democratic autonomy law through free elections for the head of the administration and the chairmen of the People's Committees.
- 4- Annulment of the policy of birth control for the Muslims of East Turkistan.
- 5- Authorization to utilize part of East Turkistan's resources for the development and modernisation of the Region.
- 6- According preference to Turkistani youth in employment at local establishments and enhancing the social and economic standards of East Turkistan.

When Turkistani Muslims achieved no results from the new provincial government, the students thought of conveying their demands direct to the central authority and the Communist Party high command at Beijing. More than four hundred Turkistani

students took part in demonstrations on December 23, 1985, and walked in procession to the headquarters of the Party at Zhong Nan Hai, bearing placards and shouting slogans for grant of actual powers to exercise autonomy and urging discontinuation of atomic experiments threatening the safety of Turkistani Muslims and their environment. Students handed over a memorandum containing their demands to an official of the Central Communist Party of China. At meetings held at the Central Institute of Nationalities in Beijing of December 25 and 26, the Chinese authorities turned down the demands of the Turkistani Muslims of plea that Beijing was munificent in its behaviour towards them and that atomic experiments were necessary for ensuring the security of the country. The Muslim students thus organized yet another demonstration this time in Shanghai, in support of the demands of their East Turkistan brethren.

Since its occupation by China in, Beijing treats East Turkistan as an integral part of its political and administrative system and considers Muslims of East Turkistan to be an "ethnic minority" living on Chinese territory. It has taken numerous measures commencing with the adoption of a Chinese name "Xinjiang" (for Sinkiang), prohibiting the use of its ancient name "East Turkistan" on all occasions just like Zionist practice of using "Israele" instead of "Palestine." The Chinese authorities regard Turkistani Muslims to be a projection of Chinese Muslims, scattered over the vast expanse of China, and publicise the news relating to Muslims of East Turkistan as the news about Chinese Muslims, despite the fact that Turkistanis are different from them in race, history, culture and language. The purpose of this policy is to make the world believe in China and that there is no Muslim state with a personality of its own called East Turkistan in it. It has succeeded to some extent in this as one rarely finds a Muslim newspaper or journal mentioning Xinjiang by the name of East Turkistan. Such is the background of the Turkistanis insistence on

retaining the historic name of their distinct entity within China, lest they are forgotten by the Muslim world that there was an Islamic country in Central Asian known as East Turkistan.

It is in the context of a hard struggle for retaining national identity that the recent demonstrations by Muslim Turkistanis assumed proportion in different places. They wanted to convey to the Chinese, Muslim and world public opinion that they belong to East Turkistan and were its real and indigenous people, whatever new names may be given to it by the Chinese. They demand their legal rights of exercising the prerogative of actual national sovereignty represented in the "autonomy rule" approved by the general constitution of China, so that they can have the right to preserve their Turkistani customs and traditions in their sacred homeland. This is the principal issue in their demands. But the Chinese media has been trying to divert the opinion by asserting that the demands were almost confined to the question of discontinuing nuclear experiments which caused destruction of life and property in East Turkistan.

Atomic Experiments

Quantities of Uranium existing in East Turkistan are estimated by French experts to be around 12 triliontons. The People's China started excavating it with Soviet assistance in 1950 under an agreement signed by the two sides on April 19, 1950. At present, it is excavated from more than eight mines, four of which are stated to be very rich. In 1960, China set up a factory for processing in the radio-active elements at a place between the cities of Urumqi and Qumol, and another one on the bank of the river Tarim to develop and refine Plutonium extracted from Uranium.

They also established a factory to produce raw Uranium in Urumqi. According to a Sino-Russian accord of September 1957, some nuclear reactors were built up with Soviet assistance enabling China to produce atomic bombs despite the withdrawal of Russian advisers and experts in the wake of rup-

ture between the two Communist powers. The programme was also given a boost by the British atomic scientist, Borono Bontokorvo.

On October 16, 1964, the People's China exploded its first atomic bomb in Lup Nor district of East Turkistan. It was of 20 kilo intensity and made a terribly violent TNT blast. On September 29, 1969, the People's China detonated its first Hydrogen bomb of 3 Mega-ton intensity, after having conduct its tenth atomic explosion of 250 kilo-ton intensity of TNT stuff on September 22 in the district of Lup Nor. China keeps on exploding its atomic and thermonuclear bombs which have exceeded thirty such experiments in East Turkisatn alone. Undoubtedly, the selection of East Turkistan to be the site for research in nuclear warfare has not been without purpose. It was part of a plan to get rid of the Turkistani people by spreading epecemics and ailments through nuclear radiation and elements which accompany the explosions, such as atoms and dusts, all lethal to human, animal and botanical species. The Chinese do not bother to think of human life and environment, particularly if the victims are Turkistani Muslims and the ground is East Turkistan.

In its issue of November 5, 1985, the Arab News published an article by one Mary-Louis O'Callaghan wherein Wu Shing, the Chairman of China's Committee for Technology and Science, was quoted to have said that China still lagged behind in matters of nuclear safety and that it would have to study foreign systems of safety before formulating its own system and devices. The nuclear energy establishments of China are, as yet, in their primary stages. As regards their efficiency and protection from any fall-out due to experiment, therein, many questions raised locally and abroad remain unanswered. The article pointed out that Chinese official press might emanete from it. It also mentioned that last year it had published a detailed report on about a nuclear accident in East Turkistan in 1969 when a pipe in the rigion of experiments ex-

ploded and workers were exposed to nuclear radiation.

Another Islamic Journal, Arabia, reported in its issue No. 3 of November 1981 that the Chinese speak of ever-increasing numbur of cases of lever, lung and skin-cancers und the acquiculture in Tarim Basin being marred by certain pests. Western diplomats who have visited Urumqi, capital of East Turkistan, mentioned repeated utterances of officials admitting that apricots, for instance, in Tarim Basin were like pieces of rubber and often rotten.

Prior to 1960, no serious cases of cancer had occurred among Muslims of East Turkistan. But, thereaffter, cancer became the biggest couse of the rise in death rate in the region. The coincidence of these maladies with the commencement of nuclear istablishments in these regions affirms the close relationship between them.

Although the Chinese Goverment claims that it always takes necessary precautions at the time of atomic explosions and that the procautionary measures it adopts are not different from those taken in other countries, the above-mentioned affirmation is apparent from an official enquiry into the issue of cancer as many cancer patients are under treatment at hospitals in Beijing, Nanjing and Shanghai.

Thus we find that some reports of the dangers of atomic experiments being undertaken in East Turkistan and which Muslims are exposed to leak out, despite the special care of the Marxist regime in China, like the rest of Comminist States, to prevent such information as would harm its policy and strategic considerations from falling into alien hands and coufirming the fact o nuclear threats to the Muslim people, particularly in East Turkistan.

Autonomy in East Turkistan

The spark that made the anger of Turkistani Muslims explode and drove them to massive demonstrations demanding political rights and greater powers for the autonomous government of the province of

Xinjiang Uighur (East Turkistan) was the incident of dismissal of Mr. Ismail Ahmad from the post of the Chief executive of the province on his return from the official visit to Saudi Arabia, and the arbitrary appointment in his place, of Mr. Hamaduddin Niaz as Chairman of the Permanent Committee of the People's Congress of the province. Although these two men are Turkistanis, they are censured for their total submission to the Chinese leadership as was apparent during their official assignments. They are merely tools in the hands of the Chinese authorities for implementing its policies which are hostile to Muslims of East Turkistan.

The Turkistani people, while expressing their denunciation of this government action, want to have freedom in electing the person to assume the position of the head of the provincial government, so that they could have the leadership of a man who would materialise their ambitions and look after their interests, rather than serve a hireling whom Beijing would depose and appoint at its will, as per its whims and imperialistic policy. As a matter of fact, the struggle for autonomy, being multifarious and tedious, dates back to Turkistan's armed revolution in 1944, between the Government of China represented by General Chang Chung and representatives of the Revolutionary Government of Republic of East Turkistan.

These representatives were Mr. Rahim Jan Sabir Haji, Shaikh Abul Khair Tura and Mr. Ahmad Jan Qasimi. Their treaty comprised of all articles stipulating the main conditions for restoring autonomy in East Turkistan. The two parties also fully agreed on its realisation. The leadership of the first autonomous government was assumed by Dr. Moswood Sabri on May 31, 1967, followed by Al-Haj Burhan Shaheedi, now in Beijing and as one of the presidents of the political advisory committee of General People's Congress of China, who had continued as the head of the autonomous government even after Communist takeover in September 1949. The leadership of the autonomous government remained in the hands of

Turkistanis in accordance with a previous treaty, but the Chinese regime evolved a special regulation for the autonomy rule which it put in to force on October 1, 1955, killing the very spirit and characteristics of the 1946 treaty that the Turkistanis has concluded with their blood.

The new regulation, which robbed Turkistanis of their freedom, comprise nominal privileges and judicial titles. Even a layman can see the great difference between the content of this regulation promulgated officially and its actual application and official proceedings carried out by the Chinese Government in autonomous provinces, particularly East Turkistan. This article is, however, not enough to dilate and cover it. Anyway, the conditions which the Turkistanis are suffering from, confirm the bogey of the autonomy rule pronounced at the top of its voice by the Government of People's China.

According to China's official claim, East Turkistan is an autonomous province and is called Xinjiang Uighur Autonomous Region. But the territory is divided in five districts, each enjoying "autonomy" and are called, in Chinese, Zhou, and also six local units, each enjoying autonomy and called, in Chinese, Xian. These units, in Chinese parlance, work on "tribal disintegration", notwithstanding the fact that the tribes of Uighur, Qazaq, Kirghez, Uzbek, Tatar and Tajik, one and all, belong to Turk race, are Muslims, speak Turkish and, in every respect, one people with one history. It is only the policy of "divide and rule" and giving rise to communal slogans which is behind this ruffianism.

In early days of Communist rule, that is in 1953, the number of Buddhist Chinese in East Turkistan was 324,000, which is 6.63 per cent, and the number of Turkistani Muslims 4,218,000 which is 86.54 per cent of the total (official) population of 4,874,000. This is as per the census conducted by government agencies. In 1983, the number of Buddhist Chinese in East Turkistan was said to have gone up to 5,287,000, that

is 40.27 per cent, and the number of Turkistani Muslims to 7,059,000, which is only 53.64 per cent of the total population of 13,159,000. This is again as per the official census figures. The Turkistanis, however, state that the number of Chinese people migrating to their land, at present is more than three the number announced. In fact, the Chinese Government's plan is to transfer more than a hundred million Buddhist Chinese to Muslim territories in the next few years, which mean that the Turkistani Muslims are subjected to an intensive policy of absorption, liquidation and annihilation an unprecedented influx of the people. This is what drives them to making a demand for the discontinuation of Chinese migration to their homeland.

The Government of the People's China, in its policy aimed at having East Turkistan evacuated of its Muslim people, did not stop at experiments of nuclear explosions, nor at emigration of Buddhist Chinese to it, but went further by imposing the policy of birth control and restricting the number of children to one per family, which is in conflict with the Islamic Shariah, and suppresses the growth of their population as against legion of Chinese migrating to East Turkistan, in order to expedite its Chinisation and sumbergence of the local people and then its complete alienation from the Islamic Ummah.

The autonomy bill passed in 1952 and amended late in 1984 comprises definition of autonomy and its principles. The actual fact is, however, different from the cherished definition and the bill on paper. For, the practical application of the bill must take care of the interests and rights of the original people living in the country which is supposed to enjoy priviles granted by the bill within its legitimate bounds. The law is different from the practice as is the case in all Communist countries. Following is a brief account of the prevailing situation:

1-The Government of Xinjiang Uighur (East Turkistan) "Autonomous" Region is not formed by nomination and election of

members of the Regions people by their choice. It is the government of the People's China which oppoints and sacks heads of the People's Councils in the Region in accordance with policy and interests.

2. A majority off the members of the government, the People's Congress and the Permanent Committee of the Communist Party in the Region and other government bodies in East Turkistan belong to migrated Chinese. For instance:

- a- The Communist Party of China Xinjiang Uighur Autonomous Regional Committee, which is the highest authority there and is, at present, headed by Song Han Liang, a geologist and an expatriate Chinese, has 15 members only four of them being Turkistanis.
- b- The Xinjiang Uighur Autonomous Reigonal People's Government is headed at present by Mr. Tomur Dawamat. It has 9 members, 5 of them are expatriate Chinese.
- c- The Standing Committee of Xinjiang Uighur Autonomous Regional People's Congress is lead, at present, by Mr. Hamaduddin Niaz. It has 16 members, 9 of them are expatriate chinese.

3- The Chinese have not only monopolised the high positions in the government and leadership of the province, but most of the posts and jobs in various walks of life in the provinve are also occupied by them. The proportion of Chinese employees in departments and factories has reached 75 percent. Similarly, the proportion of expatriate Chinese labour has reached 80 per cent of the lobour force in the region. As for instance, during my visit to Tiane Tian Xian weaving woollen factory at Urumgi in 1984, when I enquired the the director of the factory as to the number of workers in the factory, he said "there are 450 workers out

of whom 15 are Turkistani". This monopoly and hegemony in jobs has led to large-scale unemployment and poverty in the Turkistani people and a general decline in their economic and social conditions.

4- Following the Chinese Government's usurpation of the right of the Turkistani people of electing their government and its complete domination in jobs, all official and public levels and sectors have fallen into the hands of Chinese. Irrespective of his job and status, the Chinese holds the sway and wields authority, and no Turkistani has any right to oppose and question him. This despotism and practice always keep leading to agitations and armed scuffles. Among them was one which occurred in Aqsu in 1980 when a Chinese lad killed a Turkistani youth who had refused to vacate his seat in a cinema hall in his favour and the one in Kasgar in 1981 when a Chinese hit a Turkistani farmer by his car because he had demanded wages for his work.

5- The Chinese Government is exploiting mineral and agricultural resources of Turkistan and sucking them up into China with a view to reprocess and export them. For instance, Petroleum of Kara Mai of East Turkistan, is brought to Lanzhou, capital of Gansu province of China, where it is refined and then exported to South-East Asian countries. Al-Jade stone is transported from Khotan to Peking to Nanking. Similarly, cotton is brought from Altay fields to Shanghai and their produce is exported direct to the Soviet Union by means of which the People's China is settling her debts with Soviet Union. All this goes on without there being any dividend coming to the province of East Turkistan for its development and reconstruction.

6- And if this the attitude of the Chinese Government, the conduct of the Chinese expatriates is not much different. All the wealth and money that the Chinese acquire by means of legitimate or illegitimate practices is remitted to their regions of origin within China.

The result is that Turkistan whose

resources are looted everyday is afflicted with such a poverty and backwardness that it is rarely to be found even under Communist-Fleeced territories. The Turkistani immigrants visiting their lands after 40 years or so observe that their country has further deteriorated from what it had been half a century ago. The Turkistani Hajis who came in recent years state that electricity has yet not reached many towns, let alone the villages, and more than 30 per cent of the residents of Urumqi, capital of the province, continue to be deprived of the use of electric power.

Perpetuation of illiteracy and imposition of ignorance among the Turkistanis is part of a planned policy aimed at driving them to practicing menial jobs so that employing migrant Chinese for jobs in the state government becomes easy on plea of non-availability of competent and educated locals. It also aims at creating a cultural and ideological lacuna in Turkistani Muslims, which could be filled by Communist and Chinese propaganda trashing their faith and national history and bringing them to the point of accepting the Chinese culture without argument, thus expediting the process of Chinisation of Turkistani culture and thought.

Among the definite evidences of this policy is the fact that the alphabets of the Turkistani script have been changed four times during a span of thirty years. Prior to (1950, it were Arabic alphabets which were in vogue in East Turkistan right from the time Cyrillic (Russian) alphabets was imposed on Turkistan. Following the deterioration of the Sino-Russian relations, Latin alphabets were adopted for the province. With the advent of the era of the policy of "relaxation", Muslims are now using distorted Arabic alphabets which and the ideological damage affected by these changes in the field of caused to Muslim heritage by insisting on the use of Chinese language in all spheres and treating it as the sole medium of airports of Aqsu, Kasghar and Urumqi in 1984, I found all announcements at the

airports in the Chinese language at all, although these are Turkistani cities and situated within Xinjiang Uighur (East Turkistan) "Autonomous" Region. In his article captioned "Some Points on Issue of Development of University level Education in Socialist Xinjiang (East Turkistan)" which appeared in issue No. 10 of the Xinjiang University Journal in 1982, a Chinese Writer, Shu Wei Golu, says: "Number of Turkistani students in Universities and institutions reached 5125 in 1979. This number, compared with the number of University students in any other Chinese province, is very low. Even if compared with the neighbouring Republics of Qazakhstan and Uzbekistan in the USSR, we find that education is much farther behind in East Turkistan. For instance, proportion of the educated in East Turkistan comes to 9.4 for every thousand, whereas proportion of the educated in Qazakhstan is 157 per thousand in Uzbekistan 174 per thousand.

Religious freedom exercised by Muslims at present may be deemed as one of the characteristic of the new policy of relaxation pursued by the Government of the People's China which has been able to mobilise public opinion in its favour received wide publicity without being scrutinised about the reality of the situation through individuals and organisations in the world. Indeed, no serious study has been conducted of the nature of religious freedom exercised by Muslims in East Turkistan, in particular, and other Chinese provinces, in general.

The new constitution of China declared in 1982 propounds the "impossibility" of religious education for those who are less than 18 years of age and prohibits religious training and guidance for the youth. Hence, the state suppresses religious education the ground schools were, therefore, forbidden to operate, except in cases where they were set up to produce cadres to fill government posts related to Muslims. There is only one Islamic institution in East Turkistan in which the number of students does not exceed even 70. It is situated in the capital, Urumqi.

As to the Shariah precepts in matters of personal and family life (Muslim Personal Law), the Government does not allow this to be implemented and does not honour it. Instead, it has launched a war against it, and freely encourages marriage between Muslims and Chinese Buddhists and compels Muslim on adopting common precepts based on Buddhist teachings and Communist creed pertaining to social conduct, such as marriage, divorce, inheritance, habits of food, dress, living, etc. The Muslims are continuously made targets of harassment by Chinese Buddhist in performance of their prayers. For instance, Mrs. Lena U. Sun, Correspondent of Washington Post in Peking, wrote in its issue of January 13, group of Buddhist youth "stands flagrantly in front of Muslims while they pray" in order to arouse their anger, saying that bowing down of head and prostration were both acts done in honour of Chinese to express submission which is called, in Chinese, Kow-too.

As to ideological freedom, it continues to be banned despite the assurance given by the Chinese Constitution. There are more than 15 thousand political detainees in East Turkistan on charge of propagating reactionary, imperialistic, religious and chauvinist ideologies. Articles and books derogatory to Islam and Muslims keep on appearing frequently. A book entitled "History of Religion of Islam" by a Communist author, Fang Xi, was published in 1981 in all languages used in the People's China. It contains lot of columnies and fabrications.

All writers, scholars and authors are compelled by the Chinese Government to make their writings and essays conform the principles of the Communist Party of China, and to be the protagonist of its philosophy, policy and programme. The "new" history of East Turkistan has been propounded so as to appear a part of the general history the proletarian revolution in China. The Turkistani (Uigharian) language has become semi-Chinese language owing to the introduction of a large number of Chinese expressions which have replaced Arabic phraseology on the plea that the Arabic

language is a remnant of the past. So much so that tunes of Turkistani songs, which were based on famous Arabic tunes composed by the Turkistani Muslim philosopher, Abnu-Nasr el-Farabi, and are known in East Turkistan as "Al-Muqumat el-Ithna Ashriya", have been distorted into Chinese tunes in such a way that their Arabic origins are hardly discernible.

It is an account of these reasons that the Turkistani people unitedly an early and actual application of the autonomy regulation approved by Beijing. The journal "Sheng Ming" of Hong Kong in its issue of September 1981 says: "The iron-man of China, Deng Xiao Peng, discovered that Uigharians (Turkistanis) are plotting a tumultuous revolt against the Chinese regime and that they are raising slogans like "We want actual, real autonomy", and "We don't want to be made slaves".

This observation confirms the bloody events that took place in East Turkistan from 1980 to 1982. It also reflects its peoples desire to be liberated from the policy of annihilation and racial and cultural absorption pursued by the Government of the People's China against them, availing itself of the opportunity afforded by the indifference of the Muslim world which remains too busy in its own internal and external problem.

However, the obligation of the Islamic fraternity, whose foundations are laid firm by the Holy Qur'an, is both explicit and emphatic. Allah Almighty says: "The believers are but brothers". This fraternity is further emphasised upon its rights advised to be protected and taken care of by our guide and master, Prophet Muhammad (peace be on him) when he said: "Muslims, among themselves, are like an edifice each holding the other. If a limb gets sick, the whole body suffers for it by means of sleeplessness and fever." I am, therefore, prompted to appeal to Muslim societies and personalities to lend

"Atomic Cities Of East Turkistan", (Voice of Turkistan), Cairo: No. 4, 1953, pp. 25-26.

some of their concern to the issue of Islamic Turkistan so that our brethren there do not feel that the Muslim world has abandoned them and let them become the victim of the Chinese imperialism, and so that the Chinese Government is also made conscious that the Islamic solicitude for things made sacrosanct by Allah is still well and alive and that the Muslims can never abandon their brethren and their heritage.

Our Islamic concern should commence with Muslim governments and organisations demanding from the Government of the People's China "to stop emigration of Chinese to, and repatriation of Chinese expats from, East Turkistan, and to discontinue the policy of genocide represented in nuclear experiments and birth control movement. We should work in unison to persuade the Chinese authorities to translate their "cordial sentiments" towards the Islamic world into practical implementation of the autonomy rule in East Turkistan and giving the Turkistani people an opportunity of conducting their affairs, developing their country and preserving their national and religious entity.

I also hope that the Islamic Organizations will pay more attention to the issue of Eastern Turkistan Muslims by baking scientific studies and Research about their conditions and situations. The people of Turkistan Should take part in such a study and researcho that their support would take them for conviction and better understanding of the problem which would be a good occasion for giving the issue the support and help it needs. It will also be a good accasion for those organizations to have a general knowledge about this Islamic issue which has long been neglected so that Western and foreign sources to Islam and Muslims do not remain to be remain to be the only and basic references of Muslim problems.

May Allah guide us all to the right Path!

Mohammad Harb, "Atomic Products of China and their Link with Muslims of East Turkistan", (Towards Islamic Awaken-

ing), Series No. 43, Cairo: Al Mukhtar al Islami, 1979.

Autonomy for Nationalities in the Peoples Republic (Uighur), Beijing: Nationalities Publishing House, 1984.

She Wei Golu, "Some Points About the Issue of Development of University Level Education in Socialist Xinjiang" (Chinese), Beijing: Journal of Xinjiang University, Vol. X. 1982, pp. 1-17.

Lena H. Sun, "Chinese Turkic Minority in Northwest - Live in Uneasy Peace", The Washington Post, January 14, 1985.

Jim Mann, "China's Uighurs - A Minority seeks Equality", Los Angeles Times, July 13, 1985.

Constitution of the People's Republic Of China, promulgated for implementation on December 4, 1982.

Liu Zheng, Song Jian, et al, China's Population: Problems and Prospects, Beijing: New World Press, 1981.

China Directory, Tokyo: Radiopress, Inc., 1985. Owen Lattimore, Pivot of Aisa, Boston: Little Brown Co., 1950.

Donald H. MacMillen, Chinese Communist Power and Policy in Xinjiang 1949-1977, Boulder, Colorado: Westview Press, 1979.

Leo Yueh Yun Liu, China as a Nuclear Power in World Politics, New York: Taplinger Co., 1972.

"Radiation in Xinjiang", Arabia: The Islamic World Review, No. 3, No. 1981, p. 29.

Mary-Louis O. Challaghan, "China Taking N-Safety Step", Arab News, Nov. 5, 1985.

"Hold Protest in Peking Against N-tests: Ethnic Chinese Urge more Autonomy," Arab News, Dec. 24, 1985.

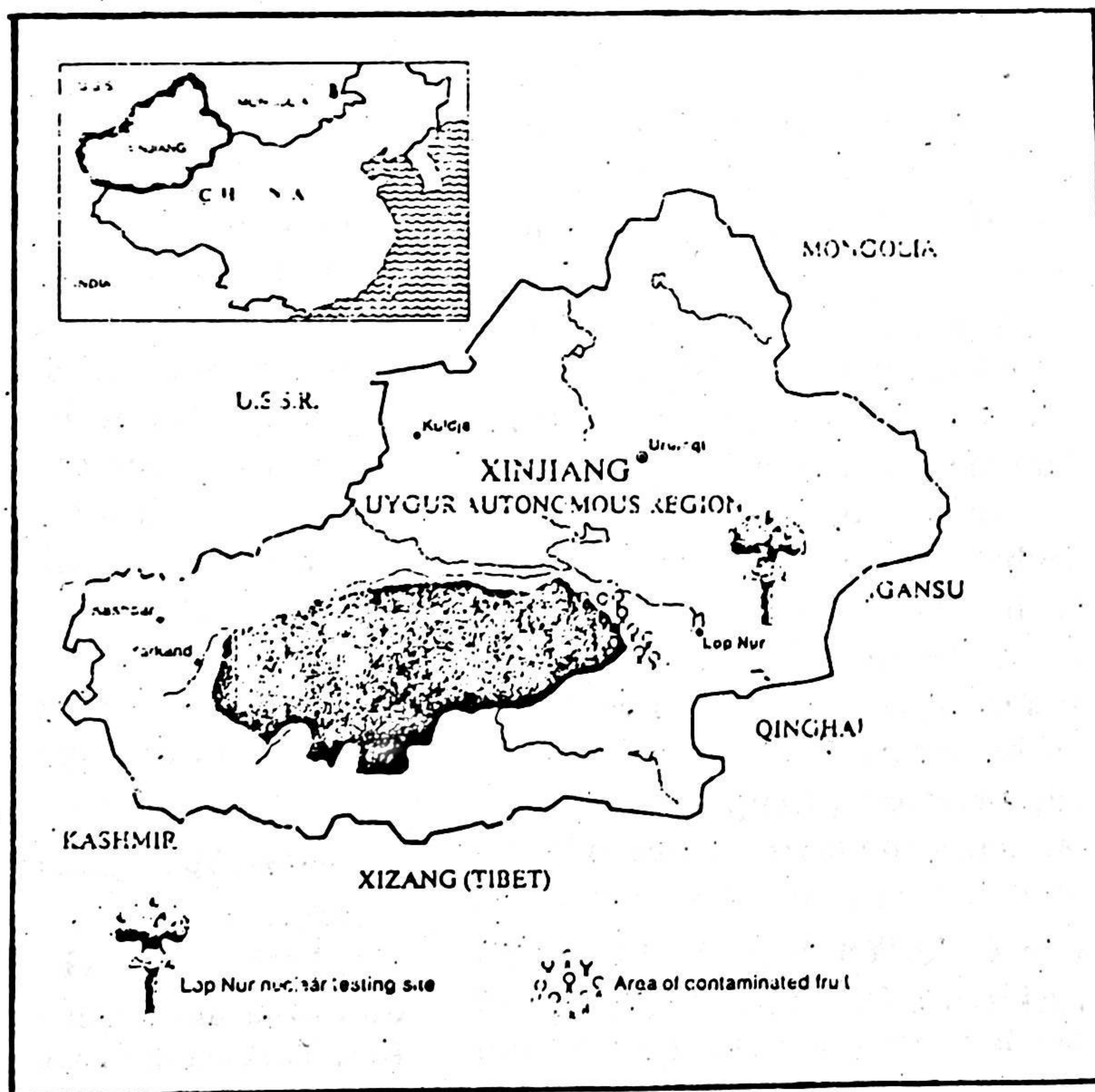
"Meeting Called to View Xinjiang Pupil's Demands", Arab News, Dec. 25, 1985.

"Xinjiang Student Storm out of Peking Meet", Arab News, Dec. 27, 1985.

"Muslim Students in Shanglai Protests N-tests", Arab News, Dec. 27, 1985

Mark O. Neill, "China Hit by Unusual Series of Protests", Arab News, Dec. 28, 1985.

EASTERN TURKISTAN

A MEMORANDUM

Memorandum Submitted to His Excellency Saharifuddin Pirzade Secretary General of the Organization of Islamic Conference, on the occasion of the Islamic Summit Meeting held in Kuwait on January 26-29 1987.

Your Excellency Syed Shairf-ud-Din Pirzada, Secretary General of the Organization of Islamic Conference.

1- I take this opportunity to pray that the coming summit meeting of the Organisation of Islamic Conference (to be held in Kuwait on January 26, 1987), seen by Muslims all over the world with eyes full of hope, will achieve its noble goals of solidarity and Islamic brotherhood so that Muslims recover their unity, glory and strength, and will assist them in raising the banner of Islam to keep the word of All Mighty God high and supreme.

2- I submit to your Excellency the case of Eastern Turkistan, which the Republic of China calls the "Xinjiang Uigur Autonomous Region". This was after China took it from the Muslim world in the year 1878. Eastern Turkistan, which occupies a pivotal position in Asia because of its strategic importance, was the original homeland of Turks and the seat of their governments throughout the history. It had the honour of embracing Islam during the first Hijrah century. The first Turkish-Islamic state was created in this region when the state of "Kara Khan" was established in the year 380 A.D. which became a centre of Islamic civilization by virtue of its great personalities and scholars of science and culture.

The Turkistanis played an important role in spreading Islam, carrying the banner of Jihad along with other Muslim nations.

3- But Eastern Turkistan, whose

area is 1.650.000 kms and its Muslim population is approximately 15 million, was occupied by China, in the year 1878, after overthrowing the government of King Yakoob Bek who had diplomatic relations with Czarist Russia, Britain, Ottoman Government, Afghanistan and Egypt during his fifteen years rule from 1863 to 1878.

4- The Turkistanis revolted several times against the foreign Chinese rule and hundreds of thousands of Muslims became martyrs for the sake of liberating their country from alien colonization. Their struggle resulted, in the year 1933 in the formation of the "Islamic Eastern Turkistan Republic" under the presidency of Al-Haj Khoja Niyaz. But the use of named power by the colonial powers at that time put an end to it. The Turkistanis again formed the Republic in the year 1945, during the Communist Revolution in China, under the presidency of Shaikh Ali Khan Torah. This time, the Soviet Union, which supported the revolutionaries in China pressed the Turkistani rebels to accept peace with the Chinese government. Initially, The Turkistanis rejected the peace offer made by the Chinese but later they agreed to it on the basis of recognition of self-rule in Eastern Turkistan, holding of free elections to elect the members of its regional government and appointing the natives to replace the alien Chinese in government positions. The agreement was signed by General Jangh Gi Gong, who was appointed general com-

mander of North West China, as a representative of the Chinese government headed by General Chiang Kai-shek at that time, and the representatives of the government to Eastern Turkistan, Mr. Raheem Jan Sabir, Ali Khon Torah and Ahmed Jan Kasmi, in Urumchi on June 6, 1946. The agreement was published officially in Chinese at Jonkin on June 7, 1948.

5- In early 1947, general elections were held to elect the members of the autonomous regional government of Eastern Turkistan. Dr. Masood Sabir became the President of the Eastern Turkistan. Dr. Masood Sabri became the President of the government in May, 1947. But Soviet Russia which was supporting the communist revolutionaries and working to strengthen their hold over the country, sent its men and spies on the pretext of strengthening the native revolution. It pressed the Chinese government to assign Burhan Shaheedi in place of Dr. Masood Sabri as President of the State in December, 1948. After a short period, the Chinese communists and the Soviets got control over the affairs, General Chiang Kai-shek was defeated and he took refuge in the Island of Taiwan.

6- On 26/09/1949 Burhan Shahedi the Governor General, and Tawtsi Ya, the Commander of the Chinese army, announced their surrender to Mao Tse-tung, leader of the Chinese Communist Party. The communist troops entered Eastern Turkistan on 12/10/1949. Thus, a new epoch of terrorism and oppression began in the history of Muslim Eastern Turkistan. Burhan Shahedi the Governor General, announced from Urumchi radio station (on 1/1/1952). The hanging of one hundred and twenty thousand persons from ulema, leaders and scholars. Even Ahmed Jan Kasmi, Ali Khan Torah and Abdul Kareem Abbas, revolutionary leaders of the Communist Turkistanis, were reported killed in an "aircraft crash" on

their way to Peking on 27/8/1949, because their patriotism was stronger than their communist belief and ties with the Chinese regime.

7- The recent Chinese communist rule in Eastern Turkistan can be divided into three different periods as follows.
a. COMMUNIST BUILD UP AND CHINESE CONTROL (1949-1965)

After the Communist Chinese strengthened their foothold in Eastern Turkistan and Wang Inmo formed the Chinese Communist Party of Eastern Turkistan in December 1954, they worked in three directions:

(1) Getting rid of the nationalist leaders and ulema through various accusations, manoeuvres and torture.

(2) Promotion of communist system by confiscation of properties and arrest of the rich and politicians; formation of national militias from among thieves and criminals; and attack on social and cultural institutions in the name of their being "antagonistic to communism"

(3) Expanding Chinese control through positioning Chinese officials in great numbers in governmental departments and centres as well as public enterprises; settlement of the Chinese Buddhists in Eastern Turkistan and implementation of assimilationist policies in the cultural and educational fields.

b. CULTURAL REVOLUTION (1966-1975)

During this period the Communist Chinese worked to put an end to the Islamic teachings, Turkish civilisation and national symbols in Eastern Turkistan. They closed all the mosques and misused them. They prevented the Muslims from practising any religious rites, through terrorism and murder. They forced the local population to use the Chinese language. Islamic and Turkish books were burnt and confiscated. All Muslims were forced to read Mao Tse-tung's books and enter into intermarriage between the Muslims and Chinese.

This period is notable for the Chinese policy of getting rid, by force, of whatever remained from the first period.

C. THE LAST DECADE (1976-1986)

This period is marked by a shift from open terrorism to a policy of secular communism and cultural Chinisation. The Chinese have adopted this tactic after they were successful in their earlier policy aimed at:

(1) Spreading terror and fear in the hearts of Muslims and promoting illiteracy and ideological ignorance among them.

(2) Getting rid of the influential, Islamic and nationalist leaders/personalities in the opposition.

(3) Establishing a firm and lasting grip over the country's future. This is reflected in their ability to migrate more than five million Buddhists (Chinese) to Eastern Turkistan.

8- Under this modern policy of the Government of China, which is named as "open relaxed policy", Muslims in Eastern Turkistan are enjoying some sort of limited religious tolerance, but the real danger lies in the fact that it seeks to divert the attention of Muslims from the real Chinese objectives which, among other things, include immigration of two hundred million Chinese Buddhists to that Muslim country, who would be enough to absorb the Muslims ethnically, culturally, religiously and economically. This is indicated by the fact that the Muslims are not only deprived of religious education, but are also denied scientific and other types of education. Illiteracy is actively promoted among them and they are deprived of opportunities to work in governmental and industrial institutions, except to the extent that helps the Chinese regime in executing its colonial policy. This is reflected in the widespread unemployment and the economic as well as cultural slump in Eastern Turkistan.

9- Finally, the Turkistanis are expos-

ed to various health hazards resulting from the nuclear explosions in their country, which are being carried out without the necessary security measures by the government. Moreover, Muslims are denied proper health and social care. Your Excellency,

10- Muslim Eastern Turkistan is suffering from the Communist Chinese tyranny and oppression. Its sons have expressed their feelings against the oppressive colonial policy in their historic procession which took place in the beginning of the year 1986 and was reported by the foreign news agencies of the world. There is concrete and tangible evidence before the eyes of Islamic leaders, peace lovers and supporters of justice and freedom that the Turkistani Muslims are the victims of cruel designs aimed at the liquidation of their ethnic and cultural existence. They demand:

a. An end to the Chinese Buddhist immigration to their country.

b. Stopping of nuclear explosions in their area.

c. Implementation of the legal provisions granting autonomy and self-rule to the Turkistani Muslims by holding free elections in Eastern Turkistan to elect a president of the government and heads of the national committees.

d. Stopping the application of birth control policy to the Muslims of Eastern Turkistan.

e. Enabling the government of the country to utilize a part of its resources in the development and modernization of Eastern Turkistan.

f. Giving priority to the Muslim youths of Turkistan for work in governmental institutions, establishments and factories.

g. Steps towards raising the educational, economic and health standards of the Eastern Turkistani Muslim youths.

11- Eastern Turkistan, whose population consisted of 95 percent Muslims and

%5 Chinese Buddhist in 1949, has been subjected to an organised and systematic immigration of Chinese Buddhist whereby the number of Muslims dropped to 54% of the total population (13,081,681) in 1982. Moreover, the Turkistani Muslims are facing deadly diseases because of the nuclear tests which have been carried out in their country since 1964. They are also neglected by the Chinese communist authorities in providing proper health care. On top of it all, the Muslims have been subjected to a campaign of birth control aimed at speeding up of dissolution of Muslims and their absorption by a majority of the Chinese Buddhists who were made to migrate to their country.

12- "Newsweek" magazine has published on June 16, 1986, a statement by the leader of the communist party, Hu Yao Bang, that Sinkiang (Eastern Turkistan), the country of 14 million people, which consists of 6 million Uighur Muslims and 5.3 million Chinese Buddhists, can easily absorb another two hundred million people. This brings into focus the existence of designs by the government of the Republic of China to flood and inundate this Muslim part with the Chinese Buddhist immigrants. This policy will ultimately result in an end to the Islamic identity and permanent annexation of this Muslim country.
Your Excellency,

13- Tibet is a country which is under the rule of the Republic of China, like Eastern Turkistan, but it received the support and assistance of India and both the Buddhist and Western world which led to the discussion of Tibet's case three times in the United Nations. Hence, Tibet is receiving a special treatment by the Chinese government. This is evidenced by the fact that by 1982 the Chinese immigration to that region did not exceed %10 of its total population of 1,892,393

14- The Turkistani Muslims, on the other hand did not receive any support

or assistance from the Islamic world, whether governments or private bodies. This is despite the fact that the suffering of Turkistani Muslims is more severe and the number of Muslims in the world as well as the Muslim governments have increased considerably.

15- Keeping in view the OIC's responsibility to preserve and promote the interests of Muslim Ummah, for which this auspicious summit conference is being convened, and moved by the belief that God has made it a duty of every Muslim to support his brothers-in-faith in order to glorify this religion and elevate His Word, we approach the Organisation of Islamic Conference on behalf of your co-religionists in Eastern Turkistan who are looking for your help and support in preserving their Islamic identity and existence which is exposed to a grave danger of ethnic and cultural assimilation and ultimately, dissolution at the hands of the communist regime of China. We request the attention and patronage of OIC for our struggle to realize the following demands:

FIRST.

Immediate steps to stop the Chinese Buddhist immigration to Eastern Turkistan and evacuation of the Chinese Buddhist who were made to migrate after the communist occupation in 1949. This is to be done before the situation becomes critical and the Muslims are buried by the immigrating Chinese majority, more so in view of the fact that the government is executing a plan to transfer two hundred million Chinese Buddhists to Eastern Turkistan in the near future.

SECOND:

Renunciation of the policy of Chinese domination of Turkistani Muslims culturally, educationally and socially. Grant of full freedom to them to preserve their Islamic identity and practice their religious rites and Islamic teachings.